

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Articv-||lorvm Doctrinae Fra||tris Martini Lutheri per
theologos || Louanienses damnator[um] Ratio**

Latomus, Jacobus

Antuerpiæ, 1521

Ad Avditores.

urn:nbn:de:hbz:466:1-35725

AD AUDITORES.

Non videtur necessariū articulo
rū reddere rationē, quos Theo-
logiæ facultas Louaniēn, ex li-
bris fratris Mar. Lutheri, pœne
ad verbū excerptos, doctrinali-
ter dānauit, nā indoctis & sim-
plicibus sufficere debuit iudici-
um Reuerēdiss. cardinalis der-
thusensis, cuius probitas & sa-
pientia non mō libris p̄claris e-
ditis, sed & maximis rebus ge-
stis, orbi nota est, docti vero p̄ seip-
sos legētes, absurditatē eo-
rum deprehēdere potuerūt. Tamē ne qđ cōsilio factū est, im-
putetur penuriæ rationis, vt nō nulli calumniantur, decreui
(deo fauēte) his vacationibus eisdē p̄tractare, ostensurus pro-
modulo ingenij, ex sacrarum litterarum auctoritate, ex vera
ratione, & veteribus Canonicis tractatoribus, quid veritatis
aut falsitatis cōtineant, & quoad fieri poterit absq̄ cuiuscūq̄ in-
sectatione, prolatis libris auditorū iudicio relicturus, bene an-
male citet, recte an aliter probet sua dicta. Vestrū erit audito-
res optimi, in re tā p̄ia & utili, primū mentes afferre puras ab
affectibus, & a partiū studio liberas, magisq̄ p̄sare qđ dicē-
tū quis dicat, deinde honestū conatū nostrū, fuis ad deū pre-
cibus, & fauore, ac studio iuuare. Nā si res pro voto nostro
cesserit, & vos dignū iudicaueritis hæc in libelli formā redi-
gemus, sin autē nō fuerit dignū abūde nobis sufficiet doctio-
ribus occasionē dedisse. Valete.

Prim⁹ igit̄ articul⁹, quē Mar. ponit in declaratione cōclusi-
onis, xvij. Opus bonū optime factū est veniale peccatū, ac
latius explicat in resolutione cōclusionū Lipsiæ disputatarū
cōclusionē. ij. cū dicit, In bono peccare hoīem, & peccatū ve-
niale nō natura sua, sed dei mīa solū esse tale, aut ī puero post
baptismū peccatū remanēs negare, hoc est Paulū & Christū
simul cōculcare, vbi sicut ipse explicat intēdit. Omne opus bo-
nū esse p̄ctm, & qđ in vno & eodē op̄sit act⁹ bon⁹ & p̄ctm
Primo

Primo inducā quēdā inconueniētia, quæ sequi vidētur ex illa propositione. Secūdo, inducā auctoritates scripture & sanctorū, quibus oppositū probari videtur. Tertio, tractabo rationes & auctoritates, quas allegat.

Quo ad primū, Si omne opus nostrū est peccatū & malū, igitur & oratio, qua nobis oramus dimitti debita, peccatum est, & ipsa pœnitētia qua admissa plangimus. Item ipse amor iustitiæ & odiū iniquitatis peccata sunt, & cōsequenter pœnam & suppliciū merentur apud deū, iuxta illud ad Roma, vi. Sripēdia peccati mors. Quomodo igitur peccatū peccato tergitur aut deletur? Et vbi est iusticia, si deus peccato placatur? Præterea cū secūdum ipsum, nullum peccatū sit ex natura sua veniale, sed quodlibet sit magnū, & ex se mortiferum, consequēs erit, omne opus bonū hominis esse ex se mortale peccatū, quo quid potest dici absurdus?

Tertio Manichei Cataphrygæ & Taciāni propter hoc pulsi sunt de ecclesia, q̄ nuptias dānarent dicētes, Copulam carnalem esse peccatū, aut nō posse fieri sine peccato, cōtra Apostolū, i. ad Corinth, vii. Si nupserit virgo nō peccat, & si nubat bene facit, si nō nubat melius facit, vbi aduerte q̄ Apostolus in effectu argumētatur, bene facit ergo non peccat.

Quarto si in omni opere homo peccat, sequitur quēlibet hominē semper esse perplexū, quia quic quid egerit, non efugiet peccatū, quod videtur cōtra Apost. i. ad Corinth, x. Fidelis deus q̄ nō patietur vos tentari, super id quod potestis ferre, sed faciet cū tentatione etiā prouentū, vt possitis sustinere

Quinto quia M. istud dicit loquens de operibus sanctorum (vt Christū & virginē matrem excipiā) sequi videtur, Ioannis baptiste vitā nil aliud fuisse q̄ peccatū, sequitur & Pauli sacros labores, prædicationē & ministracionē in euangelio fuisse peccatū, quod tamē ipse Paulus non agnouit, alioquin nō diciturus. Nihil mihi cōsciū sum, & gloria nostra hæc est Testimoniū cōscientiæ nostræ, q̄ in simplicitate cordis, & sinceritate dei, & non in sapiētia carnali, cōuersati sumus in hoc mundo, & alibi Si volens facio mercedē habeo, quam mercedem paule, pro opere quod est peccatū. Item & alibi Aut
omni
nūquid

nūquid peccatū feci meipsum humilians, vt vos exaltemini:
Attende q̄ Pau. neget se in sua humilitione peccasse, & alia
incōuenientia cōsequenter inferri possunt, sed ista sufficiūt:

Quo ad. ij. omisso ad presens veteri testamēto, inducā quē
dam ex nouo quæ sufficere videbūtur nostro proposito, nā
omnia inducere nimis longum esset, & non necessariū, & si
quædā allegauero omīssis efficacioribus testimonijs, quæ vi
debantur potius assumēda, non me reprehendat auditor, qui
nec omnia nec efficacissima me allegaturū dixerim, sed quæ
cogitāti & legenti sufficere visa sunt, potius illius diligentia
nostram inopiam suppleat.

In primis occurrit quod Lucae. ij. dicitur. In terra pax ho-
minibus bonæ voluntatis. Bona em̄ voluntas non est pecca-
tum, sed dei donum, iuxta id quod dicit apostolus de deo lo-
quens, qui operatur in vobis velle & perficere pro bona vo-
luntate, ad Philip. ij. vnde August. lib. de ciuitate dei. Interest
qualis sit voluntas hominis quia si peruersa est, peruersos ha-
bebit hos motus, si autē recta est, non solum inculpabiles, ve-
rū etiam laudabiles crunt. Idem Aug. xiiij. de ciui. ca. vi. Cuius
propositū est amare, & non secūdum hominē, sed secūdum
deum amare proximū, sicut etiā seipsum, proculdubio prop-
ter hūc amorē dicitur volūtatis bonæ, quæ vsitatius in scrip-
turis sanctis charitas appellatur. Item Aug. xi. de trinita. ca. vi.
Rectæ sunt om̄es volūtates sibimet religatæ, si bona est illa,
quo cuncta referūtur, si autē praua prauæ sunt omnes.

Item Matth. v. Beati dicūtur pauperes spiritu, mites, iugē-
tes, qui esuriūt & sitiunt iustitiam, misericordes, mūdi corde,
pacifici & patientes, qui nō essent beati sed miseri, si pauper-
tas, mititas, luctus, & cætera peccata essent. Loquor enim de
actibus quibus si peccata sunt nec in spe nec in re beati sunt
Nam teste Salo. prouerbi. xiiij. Miseros facit populos pecca-
tum maxime tale ac tantū, quod ex se mortiferū est, nec re-
ctæ eis diceretur, gaudete & exultate, quia merces vestra co-
piofa est in coelo.

Tertio Matth. vi. cum dominus dixisset. Nolite facere iusti-
tiam vestram corā hominibus, vt videamini ab eis, deinceps
c i tradis

tradit modū, quo eleemosyna, ieiuniū, & oratio sint deo placita, & remuneratione cœlesti digna, cum videlicet per ea soli deo placere intendimus, aut proximo propter deum, quod dū sit sine peccato sunt, quibus sic exerceri possint, vt in eis contingat peccatū, vnde Aug. in lib. de perfectione iustitiæ dicit: Ne istū nostrū cursū sine humanæ gloriæ metiremur, non est in expositione iustitiæ ipsius executus, nisi tria ista ieiunium, eleemosynas, & orationes. Ieiunio scilicet vniuersam corporis castigationē significans, eleemosynis omnē beniuolentiam & beneficentiam vel dandi vel ignoscēdi, & oratione in sinuās oēs regulas sancti desiderij, vt quā in castigatione corporis frenatur cōcupiscētia, quæ nō frenari sed omnino nō esse debet, nec erit in illa perfectione iustitiæ, vbi nullū erit omnino peccatū, & sæpe in vsum rerū etiā concessarū atq; licitarum exierit immoderationē suā. In ipsa vero beneficentia, qua iustus cōsulit proximo, quædā fiūt quæ obsunt, cum prodesse putata sint. Et aliquādo per infirmitatē vel cū minus sufficitur necessitatibus aliorū, vel parū in eis proficit, quod benignitatis ac laboris impēditur, surrepit tediū quo fuscetur charitas, in qua datorē diligit deus. Surrepit autē tanto magis quanto minus quisq; & tātō minus quanto magis profecerit. His atq; huiusmodi consideratis, merito in oratione dicimus, dimitte nobis debita nostra &c.

Quarto Matth. vi. dicitur, Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuū lucidū erit, & additur in Luca, Nullā habēs partē tenebrarū, hic in operibus indifferētibus, quæ possunt & bene & male fieri, ostēdit saluator qd si intētio fuerit recta totū corpus, i. tota cōgeries operū inde sequentiū erit lucida.

Hic habes opera nihil habētia tenebrarū, ergo nihil habētia peccati. Peccata em̄ tenebræ sunt aut tenebras habēt iunctas, ad Ro. xiiij. Abijcite opera tenebrarū, & alibi, Fuistis aliquādo tenebræ, nūc autē lux in dño, & alijs plerisq; locis.

Multi alia induci possunt, tam aperte q̄ parabolice a domino dicta, quæ ad idem faciūt, sed omitto breuitatis gratia.

Quinto ad Ro. ij. dicit de dño q reddit vnicuiq; secundum opera eius ijs quidē qui secundū patientiā boni operis gloriam &c

liber

am & honorē & incorruptionē quærentibus vitā æternā, ijs
autē qui sunt ex cōtēptione, & qui nō acquiescūt veritati, cre-
dunt autē iniquitati, ira & indignatio, tribulatio, & angustia
in omnē animā operātis malum, iudæi primū & græci, glo-
ria autē & honor & pax, omī operāti bonū iudæo primū &

Hic attēde q̄ nō dicit aposto, operi bono dari ve (græco
niā, sed gloriā honorē & pacē. Satis est em̄ peccatis si dicatur
ignoscēda, nō etiā gloriāda vt loquitur Au. in li. cōtra mēdaciū
Nō em̄ est acceptio p̄sonarū apud deū, & infra, Nō em̄ audi-
tores legis iusti sunt apud deū, sed factores legis iustificabun-
tur. Cū em̄ qui legē nō habēt, naturaliter ea quæ legis sunt fa-
ciūt, cuiusmodi legē nō habētes ipsi sibi sunt lex, qui ostēdunt
opus legis scriptū in cordibus suis, testimoniū reddēte illis cō-
sciētia ipsorū & c̄. Et ca. iij. agit apost. de fide qua iustificatus
est Abraā. An dicamus eā fidē fuisse peccatū igitur peccato
iustificatus est, & peccatū reputatū est illi ad iustitiā, & ibidē
de poenitētia Dauid, qua factū est vt sibi homicidij & adulte-
rij peccatū nō imputaret, sed remitteret, eā nāq; poenitētia fi-
dei tribuit apl's nō legalibus ceremonijs, nō p̄t dici q̄ fuerit
peccatū, nisi q̄s dicat aliquē peccato beatū esse. Itē ca. x. Cor-
de credit ad iustitiā, ore autē cōfessio fit ad salutē. Num cordis
credulitas, q̄ iusti sumus, aut ad iustitiā proxime disponimur
peccatū est, culpa, vel offensa? Nūquid martyris corā tyrāno
cōfessio? Et ca. xi. attēde exēplum de bonę oliuæ ramis, alijs
ob incredulitatē fractis, alijs fide insertis, q̄ procul dubio par-
ticipes pinguedinis bonos nō malos fructus ferūt. Et ca. xij.
quod sanctiss. præceptis refertū est sic incipit. Obsecro vos p̄
miserīcordiam dei, vt exhibeatis corpora vestra hostiā viuen-
tem, sanctā, deo placentē, rationabile obsequiū vestrū. An deo
placere p̄t peccatū, offensa, culpa, ea q̄ nisi remittat mortalīs?
Hic nota q̄ dicit Au. i. de ci. dei. Corp⁹ sanctū vsu fieri sanctę
volūtatis, q̄ stante quicqd fiat in corpore, vel de corpore, sine
peccato est patiētis. Et ca. xij. Nemini quicq; debeatis, nisi vt
inuicē diligatis. Qui proximū diligit legē impleuit. An dictu-
ri sumus neminē aut esse, aut fuisse, qui dilectionis legē im-
pleuerit, An peccato lex implet, aut nō est verū qd dicit Au.

Qui præceptū aliter q̄ debet facit non facit. Et cap. xiiij. Nō est regnū dei esca & potus, sed iustitia, & pax, & gaudiū in spiritu sancto. Qui enim in hoc seruit Christo, placet deo, & probatus est hominibus.

Hic habes q̄ homo ea prudentia viuens inter homines, vt non offendat fratres, placet deo, & probatus est hominibus. Non dubium quī huiusmodi fuerit ipse Paulus.

Item ca. xv. vbi petit sanctus apostolus pro se orari, vt liberetur ab infidelibus hominibus, atq; vt obsequij eius oblatio fiat accepta sanctis. An sanus tibi videtur, quī dicit hoc Pauli obsequium fuisse peccatum?

Hæc testimonia fusius citauī ex vna epistola ad Ro. Idem facturū ex alijs Pau. epistolis & aliorū Canonicis scriptis nisi viderē non esse necessariū, in re non dubia testibus vt non necessarijs. Allegauī tamē copiosius vt intelligāt amici nostri nos etiā posse plura allegare testimonia, nisi iudicaremus, ea potius esse pōderanda q̄ numeranda. Propter eos autem quibus ista non sufficiūt potest allegari & illud. Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt recipiat vnusq; prout gessit in corpore, siue bonum siue malū. Item illud qui parce seminat, parce & metet, & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet. Item ad Ephe. ij. Vt simus initium aliquod creaturæ eius creati in operibus bonis, vt in illis ambulemus. Item ad Gala. Fructus spiritus charitas, gaudium, pax, & aduersus huiusmodi non est lex, & infra. Noli te errare, deus nō irridetur. Quæ em̄ seminauerit homo, hæc & metet, qui seminat in carne sua, de carne & metet corruptionem, qui autem seminat in spiritu, de spiritu & metet vitā æternā, bonum autem faciētes non deficiamus, tēpore enim suo metemus non deficiētes, ergo dum tēpus habemus operemur bonū ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei. Item, i. ad Timothæ. vti. Diuitibus huius sæculi precipe, non sublime sapere, neq; sperare in incerto diuitiarū, sed in deo viuo, qui præstat nobis omnia abunde ad fruendū, bene agere diuites fieri in operibus bonis, facile tribuere, communicare thesaurizare sibi fundamentū bonum in futurū, vt apprehendant ve-

dant veram vitam. Et. ij. ad Timothæum. iij. Bonum certamen certavi cursum cōsummaui, si dem seruaui, in reliquo reposita est mihi corona iustitię, quam reddet mihi dominus in illa die iustus iudex, non solum autē mihi, sed & his qui diligunt aduentū eius. Et Iacobi. i. Nolite errare fratres mei dilectissimi. Omne datum optimū, & omne donum perfectū de sursum est descēdens a patre luminū, apud quem non est trās mutatio, nec vicissitudinis obumbratio, volūtarie em̄ genuit nos verbo veritatis, vt simus initiū aliquod creaturæ eius. Item qui perspexerit in lege perfectæ libertatis, & permanserit in ea, non auditor obliuiosus factus, sed factor operis, hic beatus in facto suo erit. Et ca. iij. Quæ de sursum est sapiētia, primū quidā pudica, est deinde pacifica, suadibilis, bonis cōsentiens, plena misericordia, & fructibus bonis, iudicans sine simulatione. Fructus autem iustitiæ in pace seminatur faciētib; pacem. Et Petrus pœne per singula verba nostro proposito astipulatur, ex quo etiam pauca allego. Primæ petri. i. Castificātes animas vestras in obedientia charitatis, in fraternitatis amore, simplici ex corde inuicē diligite attentius renati nō ex semine corruptibili, sed incorruptibili, per verbū dei viui, qui manet in æternū. Et ca. sequēti. Infantes rationabiles sine dolo, & ad quē accedētes lapidē viuum, ab hominibus quidam reprobātū, a deo autem electū, & honorificatū, & ipsi tanq̄ lapides viui superedificamini domos spirituales in sacerdotium sanctum, offerentes spirituales hostias acceptabiles deo, per Iesum Christū & infra. Conuersationē vestrā inter gētes habētes bonam, vt in eo q̄ detrectāt de vobis quasi de malefactoribus, ex bonis operibus vos cōsiderātes glorificent deum in die visitationis. Superfluū est ex eo plura citare, quia ipse lectionis textus pœne nil aliud sonat, maxime toto illo ca. & duobus sequē. Item in altera eiusdē eplā ca. i. post pulchram virtutum catenam, infert, quapropter fratres magis satagite, vt per bona opera certam vestram vocationē & electionē faciatis, hæc em̄ facientes non peccabitis aliquādo. Item potest induci ex Canonica Io. ex ipsismet locis, quibus aduersarius sua dicta firmare nititur, apparet satis aperte propositū

propositum vt ibi, Si in luce ambulamus, sicut & ipse in luce est, societate habemus ad inuicem, & sanguis Iesu Christi eius emundat nos ab omni peccato. Si dixerimus quonia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est. Si confiteamur peccata nostra fidelis est & iustus, vt remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate.

Sexto diuus Aug. aduersus Iulianum lib. iij. ca. xij. copiose differit omnia opera infidelium esse peccata, atque non veras eos habuisse virtutes. Idem agit. v. de ciui. dei quod an ipse euincat, tractabo infra in suo proprio articulo. Nihilominus satis apparet mentem Aug. illic esse quod fidelium iustorum opera non sunt peccata, ac fideles ea fide qua per dilectionem operatur veras habere virtutes, quibus forsitan non omnes aut non summas, & qua amplius crescere non possint. & v. de ci. ca. xiiij. loquens de martyribus qui vt inquit sceuolas, curcios, decios, non sibi inferendo poenas sed illatas ferendo, & virtute vera, quoniam vera pietate, & innumerabili multitudine superauerunt

Sed quod laboro ex Au. coniecturis colligere, non omne opus hois esse peccatum, cum id asserat multis locis tam patenter, vt nullus remaneat calumniandi locus. vnde in li. de perfectione iustitiae circa finem sic dicit. Quisquis fuisse vel esse in hac vita aliquem hominem, vel aliquos homines putat, excepto vno mediatore dei & hominum, quibus necessaria non fuerit remissio peccatorum, contrarius est diuinae scripturae, vbi apostolus ait. Per unum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccauerunt, & necesse est vt impia contentione asserat esse posse homines, qui sine mediatore Christo liberate atque saluate, sint liberi saluatiq; a peccato, cum ille dixit. Non est opus sanis medicus sed male habentibus. Non veni vocare iustos sed peccatores.

Quisquis autem dicit post receptam remissionem peccatorum, ita quem hominem iuste vixisse in hac carne, vel viuere, vt nullum habeat omnino peccatum, contradicit apostolo Iohanni qui ait. Si dixerimus quia peccatum non habemus nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est. Non enim ait habuimus, sed habemus. Quod si quisquam asserit de illo peccato esse dictum, quod habitat

iniquitas

habitat in carne mortali nostra secundū vitū, quod peccantis
primi hoīs volūtate contractū est, cuius peccati desyderijs ne
obediamus. Paulus apostolus præcepit, Nō autē peccare q̄
eidē peccato q̄uis in carne habitāti, ad nullū opus malū om-
nino cōsentit, vel facti, vel dicti, vel cogitati, q̄uis ipsa concu-
piscētia moueatur, quæ alio modo peccati nomē accepit, qd̄
ei consentire peccare sit, nobiscq̄ moueatur inuitis, subtiliter
quidā ista discernit, sed videat qd̄ agatur de dominica oratio-
ne, vbi dicimus, Dimitte nobis debita nostra, quod nisi fallor
nō opus esset dicere, si nunq̄ vel in lapsu linguæ, vel in oble-
ctāda cogitatione, eiusdē peccati desyderijs aliquātulū cōsen-
tiremus, sed tantūmodo dicendū esset, Ne nos inferas in tēta-
tionē, sed libera nos a malo, Nec Iacobus apo. diceret, In mul-
tis offendimus oēs, Nō em̄ offendit nisi cui mala cōcupiscē-
tia cōtra iustitiæ rationē appetēdo, seu vtādo faciendū, vel di-
cendū, vel cogitandū aliqd, qd̄ nō debuit, siue fallēs, siue p̄ua-

Postremo si excepto illo capite nostro sui (lēs psuadet,
corporis saluatore, asserūtur vel fuisse, vel esse in hac vita aliq̄
hoies iusti, sine aliquo peccato, siue nunq̄ cōsentēdo desyde-
rijs eius, siue quia p̄ nullo peccato habendū est, qd̄ tm̄ est vt
hoc pietati nō imputet deus, q̄uis aliter sit beatus sine pecca-
to, aliter autē beatus cui nō imputat dñs peccatū, nō minus
existimo reluctandū, Scio em̄ quibusdā esse visum, quorū de
hac re sentētiā nō audeo rephēdere, q̄q̄ nec defendere valeā,
Sed plane q̄squis negat, nos orare debere, ne intremus in tēta-
tionē, negat aut̄ hoc, q̄ cōtēdit ad nō peccādū gratiæ dei adiu-
torii nō esse hoī necessariū, sed sola lege accepta humanā suf-
ficere voluntatē, ab auribus oīm remouendū & ore oīm ana-
thematisandum non dubito.

Item in lib. de spiritu & littera ad Marcellinum capit. vlti-
mo inter cætera inquit, Dicit potest quædam iustitia minor
huic vitæ competens, qua iustus ex fide viuūt, q̄uis peregrī-
nus a domino, & ideo per fidē ambulans, nondū per speciē,
nō absurde dicitur etiā ad istam pertinere ne peccet, neq̄ em̄
si esse nondum potest tanta dilectio dei, quanta illi cogni-
tioni plene perfectæq̄ debetur, iam culpæ deputandum est.

Aliud

Aliud est em̄ totam nondū assequi charitatē, aliud nullam se
qui cupiditatē. Quobrem debet homo quāuis longe minus a-
met deum, quā eum potest amare conspectū, nihil tamē appe-
tere illicitū, sicut etiā quæ adiacent sensibus corporis, potest
oculus nullis tenebris delectari, quāuis non possit in fulgētissi-
ma luce defigi, verum ecce iam talem cōstituamus animam
humanā in hoc corruptibili corpore, quæ & si nondū illa su-
pereminētissima perfectione charitatis dei, omnes motus ter-
renæ libidinis absorbuerit, atque cōsumperit, tamen in ista mi-
nore iustitia ad illicitū aliquid operandū, eidem libidini nul-
la inclinatione consentiat, vt ad illam vitam iam immortalem
pertineat, diliges dominū deum tuū ex toto corde tuo, & ex
tota anima tua, & ex tota virtute tua, Ad hanc autem nō re-
gnet peccatū in vestro mortali corpore, ad obediendū desy-
derijs eius, ad illam non cōcupisces, ad istam post cōcupiscē-
tias tuas non eas, ad illam nihil amplius quærere quā in ea per-
fectione persistere, ad istam hoc quod agit in opere habere
& illius perfectionē pro mercede sperare, vt per illam iustus
sine fide viuat in specie, quā in ista desyderauit, per hanc autē
iustus viuat ex fide, in qua illa certo fine desyderat. His con-
stitutis peccatū erit, ex fide viuentis aliquādo alicui delecta-
tioni illicitæ consentire. Non tantū in illis horrēdis facinori-
bus, & flagitijs perpetrādis, verū etiam in istis leuioribus, vt
vel aurē alicui voci, quæ audienda nō esset, vel linguam ali-
cui quæ dicēda non esset accommodet, vel in ipso corde aliqd
ita cogitet, vt mallet licitū quod male delectat, & per prae-
ceptum scitur illicitum, etiam ista quippe cōsensio est ad pecca-
tum, quæ utiq; fieret nisi pœna terreret. Tales iusti &c.

Patet etiam de opere, in quo maxime videtur regnare cō-
cupiscentia & caro, puta nuptiarū, in quo Aug. dicit nullam
esse culpam, sed bonū vsum malæ rei, puta ipsius cōcupiscē-
tiæ, aduersus Iulianū, Pelagianū, & plerisque alijs locis, quorū
vnum qui sufficere videtur citabo lib. de bono coniugali ca-
vi. vbi dicit Coniugalis em̄ concubitus generādi gratia non
habet culpam, cōcupiscentiæ vero satiādæ sed tamē cum cō-
iuge, propter fidem tori venialē habet culpam. Adulteriū ve-
ro siue

rosiue fornicatio letalem habet culpā. Ac per hoc melior est quidem ab omni cōcubitu continētia, q̄ vel ipse matrimoni alis cōcubitus, qui fit causa gignendi, sed quia cōtinentia illa meriti amplioris est, reddere vero debitū coniugale nullius est criminis, exigere autē vltra generādi necessitatē culpæ venialis. Fornicari vero vel mechari puniendi criminis

Finem non habebit oratio, si omnia citare velim, quibus Augusti, ostendit non omne opus hominis esse peccatū, sed ista sufficiant.

Item Ambro. lib. de apologia David ca. vi. Eteñ quia nō potest sine peccato esse humana fragilitas, cauendum est ne plura peccata sint, q̄ opera virtutū, quod magna vi sapientiæ sanctus Pau. expressit dicēs. Quorundā hominū peccata manifesta sunt, præcedētia ad iudiciū, quosdā autē & subsequūtur, hoc est nō inuenitur quisquā illibatus a culpa. Habet q̄s bona merita, habet & vitia atq; peccata. Omnia itaq; nostra quasi in trutina pōderātur. Si bonis igitur factis peccata præponderant, præcedunt ad iudiciū, vergunt em̄ peccata quasi in profundū, vergunt quia & manifesta sunt, vel pondere atq; acerbitate, vel multitudine. Quosdā autem inquit & subsequūtur, hoc est eis qui se egerint sobrie, sed fragilitate cōditionis dederūt aliquādo etiā errori locū. Bona facta præcedūt mala sequūtur. Hi honestiores, sed tamē homines lapsi leuioribus vitijs & erratis. Ergo iustos sequūtur peccata, non præeunt. Iniustos præcedūt & præpōderant peccata, quæ vergūt sequūtur autem si qua recta facta sunt, quasi quodam præiudicio peccatorū præeuntiū prægrauata. Similiter & facta bona manifesta sunt, lucent em̄ opere virtutū, & splendore meritorum, & quæ aliter se habēt abscondi non possunt, ergo talia non tegūtur. Non obūbrat ea charitas, quæ operit multitudinem peccatorū. Non operit honorū gratia, non abscondit virtutū multitudo, quia nuda & intecta prodūtur.

Cyprianus lib. iij. epistolarum de lapsis. Nec putes frater chariss. hinc aut virtutē fratrū minui, aut martyria deficere, q̄ lapsis laxata sit poenitētia, & q̄ poenitētibus spes pacis oblata, manet vero fidentiū robur immobile, & apud timētes, &

d i

diligētes

diligētes corde toto deū, stabilis & fortis perseverat integri-
tas. Nā & mechis a nobis pœnitētiæ tēpus cōceditur, & pax
datur, nō tamē idcirco virginitas in ecclesia deficit, aut conti-
nētīc̄ propositū gloriosum p̄ aliena peccata languescit. Floret
ecclesia tot virtutibus coronata, & castitas ac pudicitia teno-
rem gloriæ suæ seruat, nec q̄a adulterio pœnitētia ac veniala
xatur, cōtinētīæ vigor frāgitur. Aliud est ad veniā stare, aliud
ad gloriā puenire, aliud missum in carcere nō exire inde, do-
nec soluat nouissimū quadrantē, aliud statim fidei & virtutis
accipere mercedē, aliud pro peccatis lōgo dolore cruciatū e-
mēdari, & purgari diu igne, aliud peccata oīa passione pur-
gare, aliud deniq; pendere in die iudicij ad sententiā dñi, aliud
statim a domino coronari.

Item euidenter probari p̄t ex dictis diui Hiero. etiā ex eis
li. vbi M. eū p̄ se facere putat, puta in dialogis aduersus pelag-
ianos, ad quos legēdos melius vos mitto, & quaedā citabo
cū peruenero ad ea, quæ ex eo Mar. citat.

Item Aug. ostēdit cōcupiscētiā in baptisatis peccatū non
esse, lib. i. ad Bonifaciū cōtra duas epistolas pelagianorū cap.
xiiij. Dicūt etiā inquit baptisma nō dare oīm indulgentiā pec-
catorū, nec auferre crimina, sed radere, vt oīm peccatorū radi-
ces in mala carne teneātur. Quis hoc aduersus pelagianos nī
si infidelis affirmet? Dicimus em̄ baptisma dare oīum indul-
gentiā peccatorū, & auferre crimina, nō radere, nec vt oīum
peccatorū radices in mala carne teneātur, quasi rasorū in capi-
te capilloꝝ, vnde crescāt iterū refecāda peccata. Nā & istā si-
militudinē cōperis uæ illos adhibere calūniæ, tanq; hoc nos
sentiamus atq; dicamus. Sed de ista concupiscētia carnis falli
eos credo, vel fallere, cū qua necesse est vt etiā baptisatus, &
hoc si diligētissime pficit, et spū dei agit, pia mēte cōfligit. Sed
hec etiā si vocat̄ p̄ctm̄ nō vtiq; q̄a p̄ctm̄ est, sed q̄a peccato fa-
cta est, sic vocatur. Sicut scriptura manus vniuscuiusq; dicit,
q̄ manus eā fecerit. Peccata autē sunt quę secundū carnis cō-
cupiscētiā, vel ignorantia, illicite fiūt, dicūtur, cogitātur. Quæ
trāfacta, etiā reos tenēt, si nō remittātur. Et ista ipsa carnis cō-
cupiscētia in baptismo sic remittitur, vt q̄q; tracta sit a nascē-
tibus,

tibus, nihil noceat renascētib⁹. Ex quibus tamē si filios car-
naliter gignūt, rursus trahitur, rursusq; & nocitura nascētib⁹
nisi eadē forma renascētib⁹ remittatur, & insit nihil obfutu-
ra vitæ futuræ, quoniā reatus eius generatione tractus, rege-
neratione dimissus est. Et ideo iam nō sit peccatū, sed hoc vo-
cetur, siue q; peccato facta sit, siue q; peccādī delectatiōe mo-
ueatur, & si ei vincēte delectatione iustitiæ non cōsentiatur.
Nec propter ipsam cuius iā reatus lauacro regenerationis ab-
sumptus est, dicūt in oratione baptisati, Dimitte nobis debita
& c. sed propter peccata quæ fiūt, siue in eius cōsentionibus,
cū eo quodlibet vincitur quod placet, siue cū per ignorantia
malū quasi bonū placet, fiūt autē siue operādo, siue eloquēdo,
siue qd' facillimū atq; celerrimū cogitādo, a quibus oibus quis
etiā fidelīū gloriabit castū se habere cor, aut quis gloriabitur
mundū se esse a peccato. Illud sane qd' in oratione sequitur, pro-
pter ipsam dicūt, ne nos inferas in tentationē, sed libera nos a
malo. Vnusquisq; em̄ sicut scriptū est, tēatur a cōcupiscētia
sua, abstractus, & illectus. Deinde cōcupiscētia cū cōceperit
parit peccatū. Hi oēs cōcupiscētiæ partus, & ipsius cōcupis-
cētiæ reatus antiquus, qui baptisatis ablutione dimissi sunt
& quicquid parit nūc ista cōcupiscētia, si non sint illi partus,
qui nō solum peccata, verūetiam crimina nūcupantur, pacto
illo cotidianæ oratiōis vbi dicimus, dimitte nobis debita & c.
Et elemosynarū synceritate mundantur.

Idē dicit li. ij. cōtra Iulīa. Itē in li. de nuptiis & cōcupis. ad vale
His p̄suppositis venio ad ea, quibus M. cō- (riū & alijs locis
clusionē suā nitit̄, p̄bare. Primo citat v̄bū Esa. xiiij. & facti su-
mus imūdi oēs nos, & q̄si p̄anus mēstruatē vniuersę iustitię

Verbū Esa. Hiero. explicat dictū ex p̄sona iudæorū (n̄rę;
in babylonica captiuitate vel assyriorū existentiū, vt hebræis
placet, vel qd' magis, p̄bat Hiero. romanorū post euersam hie-
rusalē a Tito & Vespasiano, cui cōcordat Nicolaus de Lyrā
post Alexandrū de hales dicēs hoc verbū accipiēdum esse di-
ctū, ex p̄sona iudaici populi per orbē dispersi, qui amissa ciui-
tate & tēplo nō habētes summū sacerdotē, nec sacrificia secū-
dum legis moyli ritum, nō putāt se posse ad plenū mundari,

d ij

cū non

cum nō possint iuxta legem offerre sacrificia pro peccato populi. Mar. vero dicit q̄ Elaias loquitur in persona sua, & totius fidelis populi. Examinemus collatis antecedentibus & cōsequentibus, & inspecta ipsius lectionis circumstantia, an Mar. sensus stare possit. Proxime antecedit. Occurristi letanti & facienti iustitiā in v̄ijs tuis recordabūtur tui. Ecce tu iratus es & peccauimus, in ipsis fuimus semper & saluabimur & facti sumus vt immūdi omnes nos, & quasi p̄anus menstruata viuersa iustitiā nostrā, & cecidimus quasi folium viuersi, & iniquitates nostrā quasi ventus abstulerunt nos, non est qui inuocet nomē tuum, qui confurgat & teneat te, Si verbū quod in medio est accipias dictū ex persona vniū cuiusq̄ hominis fidelis pro quocūq̄ tēpore, vt vult M. quis erit ille faciēs iustitiā cui letanti deus occurrit. Præterea quomodo stabit quod sequitur, non est qui inuocet nomen tuū, & teneat te, an dictūri sumus in toto fidei populo a primo Abel iusto vsq̄ ad vltimū electum neminē esse qui inuocet nomen domini, quod si voluerimus dicere refellit nos scripta Gene. iiii. dicens. Sed & seth natus est filius quem vocauit Enos iste cepit inuocare nomē domini. Aut vt Augu. legit. xv. de ciui. dei. ca. xviiij. Iste sperauit inuocare nomē domini, quod alicuius sacramēti gratia de illo signāter dictum asserit. Nam & Abel sperauit inuocare nomen domini dei, cuius sacrificiū scriptura tam acceptū deo fuisse cōmemorat. Et ipse Seth sperauit nomē domini dei inuocare, de quo dictum est suscitauit mihi deus semē aliud pro Abel. Et ipse Moyses dominum tenuit cum ei dicitur Exodi. xxxij. Cerno q̄ populus iste duræ ceruicis sit, dimitte me vt irascatur furor meus cōtra eos, faciāq̄ te in gentē magnā. Moyses autē orabat & c̄. Et Aaron cum staret medius inter viuētes & mortuos numeri. xvi. tenuit dominum, de quibus in psalmo. Moyses & Aaron in sacerdotibus eius, & Samuel inter eos qui inuocāt nomen eius. Ipsi inuocabāt eum, & ipse exaudiebat eos & c̄. Et quid est quod scribitur Iohelis. ij. Omnis qui inuocauerit nomē domini saluus erit, quod etiam Apostolus ad Roma. x. interpretatur de tēpore noui testamēti. Si nemo est, aut fu
it, aut

it, aut erit inuocās nomen domini, id em̄ sequitur iuxta Mar.
intellectū, nisi velis textū rumpere lectionis, & vnum verbū
violenter tractū tuo arbitrio interpretari, & ad tuum sensum
scripturā trahere repugnātem, quod teste Hiero. ad Paulinū
vitiōsissimū est dicendi genus. Vides lector q̄ sit necessa-
ria cū in omni scriptura, tum maxime sacra, illa regula, quę iu-
bet antecedētia & consequētia cum circūstantia loci & per-
sonę considerare. Est igitur verbum allegatū accipiēdum ex
persona iudæorū, vt dictum est, in captiuitate positorū, quod
capituli finis ostendit tam clare, vt nequeas tergiuersari, vbi
habes Ciuitas sancti tui facta est deserta sion deserta facta est
hierusalem desolata domus sanctificationis nostrę, & glorię
nostrę vbi laudauerūt te patres nostri, facta est in exultationē
ignis, & omnia desyderabilia nostra versa sunt in ruinas. Ex
his patet qualiter ad literā iudæi loquūtur in verbo allegato,
& fatētur se immūdos & suas iustitias immūdas, nō solum
propter iustitiam legalem, quę post euangeliū abrogata est.
Nam iudæi in sua cęcitate manētes nesciunt, neq; fatētur le-
gem Moyſi esse abrogatā, sed putant eam adhuc currere, &
sibi factam esse quo ad multa impossibilē, vt quo ad dies fe-
stos hierosolymis frequentandos hostiarū, holocausta mane
semper & vespere, immolationē in vno tantū loco agni, ter-
re septima æstate ferias, quinquagesimū remissionis annū, &
similia teste Hiero. iij. cōmentariorū in epistolā ad Gala.

Argumentatur tamen Mar. q̄ non possit intelligi de lega-
li iustitia, quia non cōfitemur deo in humilitate, non est accu-
satrix sui in principio, sed inflata excusat se & iustificat qua-
re solius gratiæ &c.

Hic Mar. supponit falsum, q̄ hæc sit humilis cōfessio, imo
est superborū & petentiū liberationē tēporalem, atq; eorum
qui ea, præcedenti dicunt, quare errare nos fecisti domine de
vjs tuis, indurasti cor nostrū ne timeremus te, & infra, facti
sumus quasi in principio cum non dominareris nostri, neq;
inuocaretur nomē tuum super nos, & quibus ea, sequēti res-
pondet dominus, Expandi manus meas tota die ad populū
incredulum, qui graditur in via non bona post cogitationes
suas,

suas, populus qui ad iracundiam prouocat me ante faciē meā
semp. Nā saepe supbi & humilis eadē vox est, vt Saul & Da
uid peccauī, & tamē vnus peccatū remissum est, & nō alte
rius, quia in vno humilitas, in altero supbia, vox eadem, sed
cor diuersum erat.

Dato etiā q̄ indistincte loqueret̄ propheta numerādo san
ctos cū alijs, nō recte cōcluderetur, vnūquēq̄ simpliciter esse
immūdū, aut vnus cuiusq̄ iustitiā esse immūdā. Primo q̄ san
cti se peccatoribus cōnumerāt, vt Daniel, licet ipse non esset
sine peccato, orās pro populo enūerat peccata populi, & gra
uia scelera q̄ ipse non cōmiserat, sed populus cuius erat pars.
Tum, ij. q̄ hmōi enūciationes vniuersales plerūq̄ in scriptura
nō cōprehendūt simpliciter oēs & singulos, sed maiorē partē
aut principaliores, vt cū p̄pheta dicit, Oēs auaritiāe studēt a
p̄pheta vsq̄ ad sacerdotē, & tamē nec Hieremias nec Esaias
nec Ezechiel auaritiāe studebāt Et cū Pau. dicit, Oēs q̄ sua
sunt q̄runt, nō q̄ Iesu christi, verū dicit cū q̄ stat, q̄ neq̄ Titus
neq̄ Timotheus neq̄ Pe. & ceteri apost. q̄ sua sunt querāt,
sed q̄ Iesu Christi, ita similiter posset verū esse sumus immū
di oēs nos, & oēs iustitiā nostrā quasi pānus mēstruatae, eo
q̄ maior pars hoīm bona sua nō bene opatur, aut bñfacta suc
cedētibus malis opibus cōtaminat, quis sancti & iusti mūdi
sint, de q̄bus dicit apost. & hęc quidā fuistis, sed abluti estis
sed sanctificati estis.

Secūdo argu. Mar. nō dicit iustitiā nostrā aut nos, sed oēs
nos, & vniuersā iustitiā nostrā, ergo nō potest trahi ad ali
quos, sed ad omnes, & ad omnē eorum iustitiā.

Potius argumētare nō dicit oēs sed oēs nos, nec oēs iusti
tiā, sed iustitiā nostrā, & trahē dictū ad eos de q̄bus p̄phe
ta loquit̄. Nā & si sine restrictione diceret, tamē verba cōtra
hi deberēt ad suā materiā, vnde Hiero. vi. cōmētariorū in Esa.
tractās illud, Vt dispdat oēm terrā, dicit, Nō q̄ totū orbē va
stauerit, sed omnē terrā Babylonis & Chaldeoꝝ. Idioma em̄
scripturā sanctā est vt oēm terrā illius significet p̄uincia, de
qua sermo est, quod quidā nō intelligētes ad oēm orbis euer
sionē traxerūt, similiter in p̄posito p̄pheta de quodā populo
loquitur,

loquitur, & pro quodā tpe, sicut illud qd' ait ca. i. Omne caput lā
guidū, & omne cor mcerēs, a plāta pedis vsq; ad verticē capi
tis nō est in eo sanitas, vulnus & liuor & plaga tumēs nō est
circūligata, nec curata medicamine, neq; fota oleo. Item illud
pripes tui infideles socij furū oēs diligūt munera & sequū
tur retributiones, ad quēdam locū, & quoddā tēpus cōtrahi
debet, alias nō stabit qd' sequitur. Restituā iudices tuos vt fu
erunt prius, & cōsiliarios tuos sicut antiquitus.

Q, nisi ita scriptura tractet, innūerabiles gnabūtur errores
& magna fiet cōfusio, neq; scriptura scripturę cōcordari po.

Addit M, malo intelligēdi vsū dicit, q; iustitia lega (terit
lis fuerit immūda ad iustitiā euāgelicā cōparata, quia lex vt
cūq; ceremonialis erat bona, & a deo instituta quare iustitia
eiusdē nō erat de se immūda aliquo modo.

Et tamē ita loquitur Aposto. ij. ad Corin. ij. q; gloria vete
ris testamēti nō est gloria cōparata ad gloriā noui. Et Hiero.
dicit. Nec mirū hac de hoibus dicere cū astra quoq; dei iusti
tiā cōparata nō sint mūda, & aduersum angelos suos puer
sum quid excogitauerit. Similiter posset M. dicere malo vsū
scripturę dicit, q; nulla creatura est bona dei bonitati cōpara
ta, secūdū q; scriptū est, Nemo bonus nisi solus deus, & quia
scriptū est, vidit cūcta quæ fecerat & erāt valde bona. Et qd
dicemus ad id quod dicitur Ezechielis, xx. Dedi eis præcep
ta nō bona, & iudicia in quibus nō viuēt, nisi iustitia cerimo
nialis quodāmodo & ad aliquid cōparata nō bona dici pos
sit. Nunquid Mar. Ezechielem in scriptura non habet.

Secūdo principaliter Mar. probat intentū suum ex verbo
Sapiētis ecclesiastes. vii. Non est homo iustus in terra qui fa
ciat bonum & non peccet.

Sētētia sapiētis habet sapiētia cōfortabit sapiētē sup decē po
testatē habētes, qui sunt in ciuitate, quia non est hō iustus in
terra qui faciat bonū & nō peccet, vbi Hiero. Propterea sapi
entia cōfortat iustū, & oīm principū ciuitatis sup eū excedit
auxiliū, quia quīs aliquis iustus sit, tñ dū in hac carne est cō
stitutus, subiectus est vitijs atq; peccatis, & maiore p̄sidio in
diget. Illud ꝑo. puer, xxiiij. scriptū, Septies cadit iust⁹, & resur
git, sic

sic explicat Hiero, vel secundū alios Beda quomodo autem iustus appellatur, qui cadere id est peccare memoratur, nisi quia de leuibus cotidianisq; loquitur peccatis, sine quibus nec iustorū quisquā in hac vita esse potuit, quia nimirū per ignorantiam, per obliuionē, per cogitationē, per sermonē, per surreptionem, per necessitatē, per fragilitatē carnis, singulis diebus vel inuiti, vel volentes frequēter reatum incurrimus, & tamē resurgit iustus, videlicet quia iustus est, nec iustitiā eius praeiudicat lapsus humanae fragilitatis, vnde bene quum de iusti casu loqueretur non addit in malum, quia & si malū est q̄ cadunt, ne tamē in malo in quod ceciderāt herere possint, citius resurgēdo procurāt, hęc ille.

Hic habes q̄ cadere idem est quod peccare, ex quo patet q̄ si iustus dum facit bonū, peccat in eodem opere, etiā ipse iustus tunc cadit, vnde euacuatur differētia quā inuenit M; inter iustum bene operantē, & cadētem, & non magis sequitur, Non est iustus qui faciat bonū & non peccet, ergo vno & eodē opere facit bonū & peccat, q̄ sequitur, Non est homo qui viuat & non videat mortē, ergo simul viuat & moritur, aut si quis diceret non est homo qui vigilet & nō dormiat, si ex hoc velis inferre, q̄ simul vigilet & dormiat, Similiter non est homo qui viuat & non comedit, ergo quādocunq; viuat comedit, & cum argumētatur Mar, nisi voluisset sapiēs innuere q̄ eodē actu faceret bene & peccaret, sed solum q̄ aliquādo faceret bene, aliquādo vero peccaret, suffecisset dicere, Non est homo iustus in terra qui non peccet, & superfluum esset addere qui faciat bonum.

Respondeo illam sententiā alibi idem sapiens ita expressit, Non est em̄ homo qui non peccet tertij regum, viij. & ij. paralipominon, vi. Ne quis superstitionē ad hanc coactā & absurdam traheret interpretationē, qua diceret in eodem opere hominē bene facere & peccare, Et ne quis dicat hoc capitū nostri somnium audiat Hierony, iij, aduersus pelagianos, ubi Atticus quē facit dogmatis ecclesiastici defensorē, sic loquitur, Exēpli gratia vno tantū vtamur testimonio, Inueni Dauid filium Iesse virum secundū cor meū, qui faciat omnes voluntates

luntates meas. David sanctum esse non dubiū est, & tamen
qui electus vt omnes dei voluntates faceret, aliqua fecisse re
prehenditur, vtiq; possibile erat ei facere, qui ad hoc electus
est, vt omnes dei volūtates faceret, nec deus in culpa est, qui
prædixit eum cunctas suorum præceptorum facere volunta
tes, sed ille qui prædicta non fecit, neq; eñ dixit inuenisse se
virum, qui cunctas imperpetuum suæ iussionis faceret volū
tates, hoc & nos dicimus posse hominem non peccare, si ve
lit pro tempore, pro loco, pro imbecillitate corporea, quādiu
intentus est animus, q̄diu chorda nullo modo laxatur in ci
thara, q̄ si paululum se remiserit, quomodo qui aduerso flu
mine lembū trahit, si remiserit manus statim retrolabitur, &
fluentibus aquis quo non vult ducitur, sic humana conditio
si paululum se remiserit, discit fragilitatem suam, & multa se
non posse cognoscit. Putas ne apostolum Paulū eo tempore
quo scribebat lacernam siue penulam quam reliqui troade
apud carpum veniens affer, ac libros & maxime mēbranas
de cœlestibus cogitasse mysterijs, & non de his quæ in vsu
cōmunis vitæ vel corporis necessaria sunt, da mihi hominem
qui non esuriat, non sitiāt, neq; algeat, non doleat, non febrici
tet, nō torminibus & vrinæ difficultatibus torqueatur, &
ego tibi cōcedā posse hoēm nihil nisi de virtutibus cogitare.

Hic habes q̄ hominē non esse sine peccato, apud sanctos
sit eum non perpetuo carere peccato. Item q̄ is dicitur non
esurire sitire algere, qui nunq̄ esurit sitit aut alget.

Sed quēadmodum Epicuri patroni alios philosophos di
cunt non intelligere, quid Epicurus nomine voluptatis in
telligat, ita Marti, defensores dicunt nos non capere, quid ille
vocet peccatū. Videamus igitur an possimus assequi quod
loquitur, & quia dicit se loqui vsu scripturarum. Videamus
in scriptura quid appelletur peccatū. In scripturis igitur pec
catum quandoq; significat peccati causam, quandoq; pecca
ti effectum, vel poenam. Nonnunq; oblationem pro peccato
Aliquādo vero ipsum peccatum quo deus offenditur, & ani
ma rea constituitur, & poenæ obnoxia, hoc est pro actu vel
habitu, quo deus creature offenditur, & quo creatura deum

offendit, & deo displicet. Primo modo diabolus secundum Origenem & Amb. vocatur peccatum. Item concupiscentia remanens in baptisatis, vel motus eius iuxta Aug. dicitur peccatum, q̄ peccatū faciat in sibi consentientibus. Secundo modo ipsa concupiscentia, ipsa mortalitas, quæ sunt pœnæ contractæ, & aliæ pœnæ pro peccatis debitæ vocantur peccata. Tertio modo sacrificia & oblationes pro peccatis, imo ipse Christus dicitur peccatum. Quarto modo maxime in v̄su est nomen peccati in scripturis, & apud sanctos tractatores.

Cum igitur scriptura dicit, Non est homo iustus in terra, qui faciat bonum & non peccet, per quod M. intendit concludere in omni opere hominis iusti esse peccatum, nō capitur ibi peccatum vt certum est pro oblatione, neq; pro diabolo, neq; pro pœna peccatis debita, neq; pro ipsa habituali concupiscentia, quia ab illis non denominatur homo peccās nec dicitur ex eo q̄ peccat. Non em̄ quod pro peccato offertur peccat, neq; qui patitur iustam pro suo pœnā eo ipso peccat, neq; is in quo est concupiscentia aut motus eius peccat, nisi adhibeat consensum in rem illicitam, vt Aug. placet in cōmētarijs in epistolam ad Gala, vbi dicit, Aliud est peccatum habere, aliud peccare. Et multis locis supra allegatis. Et lib. de ciui. dei. i. ca. xxiii. Q. si illa concupiscentialis inobedientia, quæ adhuc in membris moribūdīs habitat, præter nostræ voluntatis legem quasi lege sua mouetur, q̄to magis absq; culpa est in corpore non consentientis, si absq; culpa est in corpore dormientis, & supra allegatum est ex lib. de perfectione iustitiæ, de spiritu & littera contra duas epistolas pelagianorum. Et exempli gratia accipiamus aliquod opus iustitiæ, siue virtutis, vt diui Pau. collectam portantis in hierusalem dicit M. quæ circumstantia rationis & prudentiæ in hoc opere deficit: Vnde sit ibi malitia? An non obseruauit Pau, quis, quid, qualiter, per quid, propter quid, vbi, & quando, ergo hoc opus rationi consonat, cum sit virtus. Nam virtus est habitus naturæ modo rationi consentaneus, neq; nos M. reijciat q̄ habitum noi auerimus & circumstantias de quibus Aristot. in ethicis & prædicamentis, nisi simul reijciat & Aug. quem

quem ipse merito vocat preclarissimum patrem. Is enim eam
virtutis diffinitionem a Philosophis positam approbat lib. iij.
aduersus Iulianum capi. iij. dicens. Non enim absurde virtus
diffinita est ab eis qui dixerunt. Virtus est animi habitus na-
turae modo atq; rationi consentaneus, dicat M. in hoc opere
quid sibi vendicet caro: dicat in quo male secat illud suum
instrumentū corrosū, necdum satis expolitum. Nonne hoc
operabatur Pau. voluntarie, prompte, hilariter, an aliquid eū
mouebat in hoc opere, præter charitatem & iustitiæ dilectio-
nem: desinat itaq; ponere maculam in gloria sanctorum?

Tertio Marti. inducit illud ad Roma. vij. Non quod volo
bonū hoc facio, sed quod nolo malum, hoc ago, & infra. Cō-
delector enim legi dei secundum interiorem hominem, video
aliā legem in membris meis.

Dicit Au. vt supra citatum est q; qui vitium remanens in
baptisatis a concupiscentiæ actu, quæ nobis inuitis mouetur
& a consensu cogitati, facti, vel operis, secernit, subtiliter ista
distinguit, e contrario in hac tota deductione Mar. obtuse ista
confundit, sicut oculis legentium tenebras offundit, & ni-
hilominus quasi victor exultat, non cessurus consilio non ec-
clesiæ, non deniq; angelo de cœlo. Et vbi est q; alibi dicit se
humiliter librum submittere pedibus leonis, inurens Loua-
nienlibus & Coloniensibus theologis temeritatis notam, q; le-
onis iudicium sua doctrinali condemnatione anteuertent.
Sed his omissis rem tractemus.

Duobus modis a tractatoribus catholicis explicatur ille
locus Apostoli, cuius partem citat Mar. Vn modo q; Apo-
stolus loquatur in persona hominis sub lege positi, nondum
per gratiam iustificati, qui per legem videt quod agendum,
vel fugiendum, & per fragilitatem, & male consuetudinis
molem victus cedit, & succumbit. Item Origenes sexto cō-
mentariorum ita alicubi Ambrosius, ita & Augustinus, &
id quidem diffuse ad Simplicianum libro primo, & in com-
mentarijs ad Galatas, sequitur vulgarius quem sensum si se-
quimur, exclusa est Mar. gloriatio:

e ij

Secūdo

Secundo modo explicatur vt Apostolus loquatur in sua
& iustorum persona, quo modo Hiero. in dialogis aduersus
pelagianos, & alibi. Et Grego. nazianzenus in apologetico
& Chrysoft. & ipse Aug. pœne omnibus locis, vbi disputat
aduersus pelagianos, qui sensus vt ipse dicit magis congruit
sensui apostolico, consyderatis diligenter loci circumstantijs,
in hoc sensu capiendo monstrandum est hunc locum nihil suf-
fragari Marti.

Augu. contra duas epistolas pelagianorum in hoc. ij. sen-
su explicat lib. i. ca. viij. & sequentibus dicens apostolum eti-
am Paulum inquit vel omnes apostolos dicunt, semper im-
moderata libidine fuisse pollutos. Quis hoc vel prophanus
audeat dicere? Sed nimirum isti propterea sic calumniantur,
quia contendunt de hoc quod dixit Apostolus. Scio q; non
habitat in me, id est in carne mea bonum. Velle enim adiacet
mihi, perficere autē bonum non inuenio, & cætera talia, non
eum dixisse de seipso, sed nescio cuius alterius qui illa patere-
tur induxisse personam, propter quod locus ipse in eius epi-
stola diligēter consyderandus & scrutandus, ne in eis aliqua
obscuritate dilitescat error istorum. Quis ergo latius hinc
Apostolus disputet, & magno diuturnoq; conflictu gratiā
defendens aduersus eos, qui gloriabantur in lege, tamen ad
rem pertinentia pauca contigimus, vnde ait. Quia non iusti-
ficabitur ex lege omnis caro coram illo. Per legem enim co-
gnitio peccati. Nunc autē sine lege iustitia dei manifesta est,
testificata per legem & prophetas. Iustitia autem dei per fi-
dem Iesu Christi in omnes qui credunt. Non est enim distin-
ctio. Omnes enim peccauerunt, & egent gloria dei, iustifica-
ti gratis per gratiā ipsius, per redemptionē quæ est in Chri-
sto Iesu. Et iterum vbi est gloriatio tua, exclusa est. Per quam
legem? Factorum? Non, sed per legem fidei. Arbitramur iu-
stificari hominē per fidem sine operibus legis. Et iterum. Nō
enim per legem promissio Abraæ aut semini eius facta est,
vt esset hæres mundi, sed per iustitiam fidei. Si enim qui per
legem hæredes sunt, exinanita est fides, & euacuata promil-
sio. Lex enim iram operatur. Vbi non est lex, nec præuarica-
tio. Et

tio. Et alio loco. Lex em̄ subintrauit, vt abundaret delictum.
Vbi autem abundauit delictum, superabundauit gratia.
Item alio loco. Peccatū em̄ vobis nō dñabitur, nō estis sub le
ge, sed sub grā. Itē alio loco. An ignoratis fratres, scientibus
em̄ legē loquor, quia lex dominatur homī in q̄tū tēpus viuit
Mulier enim sub viro viuo marito alligata est legi. Si autem
mortuus fuerit vir eius, euacuata ē a lege viri. Et paulo post
Ita fratres mei, & vos mortui estis legi per corpus Christi, vt
sitis alterius qui ex mortuis resurrexit, vt fructificet deo. Cū
enim essemus in carne passionēs peccatorum, quæ per legē
sunt operabatur in membris nostris, vt fructum ferrent mor
ti. Nunc vero euacuati sumus a lege mortis, in qua detineba
mur, ita vt seruiamus in nouitate sp̄itus, & non in vetusta
re litteræ. His atq; huiusmodi attestacionibus doctor ille gen
tium satis euidenter ostendit, legem non potuisse auferre, sed
potius auxisse peccatum, quod auferat gratia, quoniam lex
iubere nouit, cui succumbit infirmitas, gratia iuuare, qua in
funditur charitas. Ne quis enim propter hæc testimonia, vitu
peret legem, & malam esse contendat. Vidit apostolus male
intelligētibus quid posset occurrere, & eandem sibi ipse pro
posuit quæstionem. Quid ergo dicemus inquit. Lex pecca
tum est. Absit. Sed peccatum non cognoui nisi per legem.
Hoc iam superius dixerat. Per legem enim cognitio peccati
Non ergo abolitio sed cognitio. Hic autem iam incipit, pro
pter quod ista consideranda suscepimus. Introducere perso
nam suam, & tanq; de seipso loqui, vbi nolunt pelagiani ip
sum Apostolum intelligi, sed q; in se alium transfigurauerit
hominem sub lege adhuc positum, nondum per gratiam li
beratum. Vbi quidam iam debent cōcedere q; in lege nemo
iustificatur sicut alibi idem Apostolus dicit, sed ad cognitio
nem peccati, & ad ipsius legis præuaricationem valere legem
vt cognito auctoq; peccato, per fidem gratia requiratur, nō
autē timent ista de Apostolo intelligi, quæ posset & de præ
teritis suis dicere, sed ea quæ sequuntur timent. Hic enim cō
cupiscentiam inquit nesciebam, nisi lex diceret. Non concu
piscēs. Occasione autem accepta, peccatum per mandatum
operatū

operatum est in me omnem concupiscentiam. Sine lege enim peccatum mortuum est. Ego autem vivebam aliquando sine lege. Adueniente autem mandato, peccatum reuixit, ego autem mortuus sum. Et inuentum est mihi mandatum, quod in vitam, hoc esse in mortem. Peccatum enim accepta occasione per mandatum fefellit me, & per illud occidit. Itaque lex quidem sancta, & mandatum sanctum, & iustum, & bonum. Quod ergo bonum est mihi factum est mors. Absit. Sed peccatum ut appareat peccatum, per bonum mihi operatum est mortem, ut fiat super modum peccans peccatum per mandatum. Haec omnia sicut dixi potest videri. Apostolus de sua vita commemorasse praeterita, & illud quod ait, Ego autem vivebam aliquando sine lege, aetatem suam primam ab infantia ante rationales annos voluerit intelligi. Quod autem adiuuinxit. Adueniente autem mandato peccatum reuixit, ego autem mortuus sum, iam se precepti capacem, sed non efficacem, & ideo prauaricatore legis ostenderet, nec moueat quod ad Philippenses scripsit. Secundum iustitiam quae in lege est quae fuerit sine querela. Potuit enim esse intus in affectionibus prius prauaricator legis, & tamen conspicua opera legis implere, vel timore hominum, vel ipsius dei, sed poenae formidine non dilectione, nec delectatione iustitiae. Aliud est enim voluntate benefaciendi benefacere. Aliud autem ad malefaciendum sic voluntate inclinari, ut etiam faceret, si hoc posset impune permitti. Nam sic profecto in ipsa intus voluntate peccat, qui non voluntate, sed timore non peccat. In quibus interioribus suis talem se fuisse sciens Apostolus ante gratiam dei, quae per Iesum Christum dominum nostrum est, alibi hoc apertissime confitetur stridens ad Ephesios. Et vos inquit cum essetis mortui delictis & peccatis vestris, in quibus aliquando ambulastis secundum saeculum mundi huius, secundum principem potestatis aeris spiritus eius, qui nunc operatur in filiis diffidentiae, in quibus nos omnes aliquando conuersati sumus in desiderijs carnis nostrae, facientes voluntatem carnis & affectionum, & eramus naturaliter filij irae, sicut & caeteri, deus autem qui diues est in misericordia propter multam dilectionem,

onem, qua dilexit nos, & cum essemus mortui peccatis, cō-
uiuificauit nos christo, cuius gratia sumus salui facti. Rursus
ad Titum, Fuimus em̄ & nos iniusti aliquādo, & increduli,
errantes, seruiētes desyderijs & voluptatibus varijs, in mali-
cia & inuidia agentes, abominabiles, inuicem odio habētes.
Talis saulus fuit quādo secundū iustitiā quæ in lege est, sine
querela fuisse se dicit. Nam quia non post hanc abominabilē
vitam, vt esset sine querela in lege profecerat, moresq; muta-
uerat, euidentē in his quæ sequūtur ostendit, quādo quidem
mutatū se non dicit ab his malis, nisi per gratiā saluatoris. Ad
iungens em̄ hoc ipsum etiam hic, sicut ad Titum ait. Cum au-
tem benignitas & humanitas illuxit saluatoris nostri dei, nō
ex operibus iustitiæ, quæ nos fecimus sed secundū suam mi-
sericordiam saluos nos fecit, per lauacrum regenerationis &
renouationis spiritus sancti, quem ditissime effudit super nos
per Iesum Christum saluatorē nostrum, vt iustificati gratia ip-
sius hæredes efficiamur secundum spem vitæ æternæ. Quod
autem ait in hoc epistolæ loco ad Ro. Peccatum vt appareat
peccatū, per bonum mihi operatum est mortem, congruit su-
perioribus vbi dixit. Sed peccatum non cognouī nisi per le-
gem. Nam concupiscētiā nesciebam, nisi lex diceret. Non
cōcupisces, & superius. Per legem cognitio peccati, hoc em̄
& hic dixit, vt appareat peccatum, vt illud quod dixerat. Si-
ne lege em̄ peccatum mortuum est, non intelligamus nisi tā-
quā nō sit, latet, nō apparet penitus ignoratur tanq̄ in nescio
quibus ignoratiæ tenebris sit sepultum. Et quod ait. Ego au-
tem viuebam aliquando sine lege, quid ait, nisi viuere mihi
videbar? Et quod adiunxit. Adueniente autem mandato
peccatum reuixit, quid est aliud quam eminuit & ap-
paruit. Nec tamen ait vixit sed reuixit. Vixerat enim aliquā-
do in paradiso quando contra datum præceptum satis appa-
rebat admissum. Cum autē a nascentibus trahitur, tanq̄ mor-
tuū sit latet, donec repugnās iustitiæ malū etus prohibitionē
sentiat. Cū aliud iubetur atq; approbat, aliud delectat atq;
dñatur, tūc peccatū quodāmodo in notitia nati hoīs reuiuiscit
qd' in

quod in notitia primi facti hominis aliquando iam vixerat;
Sed quod sequitur nō ita expeditum est, quomodo de Pau,
possit intelligi. Scimus enim inquit quia lex spiritalis est, ego
autem carnalis sum, nō ait fui, sed sum. Nunquid ergo Apo-
stolus cum hac scriberet carnalis fuit, an secundum corpus
hoc dicit. Adhuc enim erat in corpore mortis huius, nōdum
facto quod alibi dicit, Seminatur corpus animale, surgit cor-
pus spiritale. Tunc enim ex toto se id est ex vtracq; parte qua
constat spiritalis homo erit, quando etiam spiritale corpus e-
rit. Neq; enim absurdum est, vt sit in illa vita etiam caro spiri-
talis, si potuit esse in hac vita in his qui adhuc carnalia sapiūt,
etiam spiritus ipse carnalis. Sic ergo ideo dixit, Ego autē car-
nalis sum, quia nondum spiritale corpus habebat Apostolus
Sicut posset dicere, Ego autem mortalis sum. Quod vtriq; nō
nisi secundum corpus intelligeretur dixisse, quod nōdum fu-
erat immortalitate vestitum. Item quod adiunxit, Venūda-
tus sub peccato, ne quisquā eum nondum redemptū Christi
sanguine existimet, etiam hoc secundum illud potest intelli-
gi, quod ait, Et nos primitias habentes spiritus, & ipsi in no-
bismetipsis ingemiscimus, adoptionem expectantes redem-
ptionem corporis nostri. Si enim secundum hoc se dicit ve-
nūdatum sub peccato, q; adhuc non est redemptum a corru-
ptione corpus eius, vel venūdatum aliquando in prima trā-
gressione precepti, vt haberet corpus corruptibile quod ag-
grauat animā. Quid prohibet hic Apostolum intelligi de se
ipso dicere, quod ita dicit vt etiam in ipso posset intelligi, etiā
si in sua persona nō se solum sed omnes accipi velit, qui se no-
uerunt spiritali delectatione cum carnis affectione sine con-
sensione confligere. An forte metuimus ea quæ sequuntur;
Quod ego operor ignoro nō enim quod volo hoc ago, sed
quod odi illud facio, ne forte ex his verbis quispiam consen-
tire carnis concupiscentiæ ad opera mala suspicetur. Apo-
stolum. Sed considerandum est quod adiungit. Si autem quod
nolo hoc facio, consentio legi, quoniam bona est. Magis em̄
se legi consentire, q̄ carnis concupiscentiæ. Hanc enim pec-
cati nomine appellat. Facere ergo se dixit, & operari non af-
fectu

fectu consentiendi, & implendi, sed ipso motu concupiscen-
di. Hinc ergo inquit consentio legi, quoniam bona est, con-
sentio, quia nolo quod non vult, deinde dicit, Nunc autem
iam non ego operor illud, sed id quod habitat in me peccatū
Quid est nunc autem nisi iam nunc sub gratia, quæ liberauit
delectationē voluntatis a consensione cupiditatis. Non em̄
melius intelligitur. Non ego operor, nisi quia non consentit
exhibere mēbra sua arma iniquitatis peccato. Nam & si con-
cupiscit, & consentit, & agit, quomodo non ipse illud opera-
tur, etiam si se operari doleat, & vinci grauiter ingemiscat?
Iam illud quod sequitur. Nonne vnde loquatur apertissime
ostendit? Scio enim quia non habitat in me, hoc est in carne
mea bonum. Si enim non exponeret adiungendo hoc est in
carne mea, aliter fortasse acciperetur quod dixit in me. Ac p̄
hoc versat hoc idem repetens & inculcans. Velle enim adia-
cet mihi, perficere autem bonum non. Hoc est enim perfice-
re bonum, vt nec cōcupiscat homo. Imperfectum est autem
bonum, quando concupiscit, etiam si concupiscentiæ non cō-
sentit ad malum. Non enim quod volo facio bonum inquit,
sed quod nolo malum, hoc ago. Si autem quod nolo ego hoc
facio, iam non ego operor illud, sed quod habitat in me pec-
catum. Id repetiuit inculcans, & tanq̄ tardissimos de somno
excitans. Inuenio ergo legem inquit mihi volenti facere bo-
num, quoniam mihi malum adiacet. Illa ergo bonum est vo-
lenti facere, adiacet autem malum ex concupiscentia, cui nō
consentit qui dicit. Iam non ego operor illud. Apertius autē
quod sequitur vtrūq̄ declarat. Condelector enim legi dei se-
cundum interiorem hominem, video autem aliam legem in
membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuam
tem me in lege peccati, quæ est in membris meis. Sed q̄ dicit
captiuam me, potest mouere, si nulla consensio est. Vnde
propter tria ista duo scilicet de quibus iam disputamus quo-
ait. Ego autem carnalis sum, & venundatus sub peccato, &
hoc tertium captiuam me in lege peccati, quæ est in mē-
bris meis. Potest videri apostolus describere, qui sub lege ad
huc viuit, nondum sub gratia. Sed sicut illa duo exposuimus

f i

propter

propter carnem adhuc corruptibilem dicta, sic & hoc potest
intelligi, vt captiuantem me dixerit carne, non mente, motio
ne non consensione, & ideo captiuantem me, quia & in ipsa
carne non est aliena natura, sed nostra. Sicut ergo exposuit ip
se quid dixerit. Scio enim quia non habitat in me id est in car
ne mea bonum, sic iam ex illius expositione hunc locum de
bemus accipere, tanquam dixerit captiuantem me hoc est carnem
meam in lege peccati, quae est in membris meis, deinde sub
iungit propter quod dicta sunt omnia. Miser ego sum, quid
me liberabit de corpore mortis huius. Gratia dei per Iesum
Christum dominum nostrum. Atque inde concludit. Igitur ipse ego
mente seruius legi dei, carne autem legi peccati, carne scilicet
legi peccati concupiscendo, mente autem legi dei, eidem con
cupiscentiae non consentiendo. Nulla ergo condemnatio est
nunc his, qui sunt in Christo Iesu. Non enim damnatur, nisi qui
concupiscentiae carnis consentit ad malum. Lex enim spiritus
vitae in Christo Iesu liberauit me a lege peccati & mortis, ne
scilicet consensionem tuam concupiscentia sibi vindicet carnis.
Et ea quae sequuntur eundem sensum magis magisque demon
strant, sed adhibendus est modus. Visum autem aliquando e
tiam mihi fuerat hominem sub lege, isto apostoli sermone de
scribi, sed vim mihi fecerunt postea ista verba, quae ait. Nunc au
tem iam non ego operor illud. Ad id enim pertinet illud quod
ait & postea. Nulla ergo condemnatio est nunc his, qui sunt
in Christo Iesu. Et quia non video quomodo diceret homo
sub lege. Condelector legi dei secundum interiorem hominem,
cum ipsa delectatio boni, quae etiam non consentit ad malum
non timore poenae, sed amore iustitiae, hoc est enim condelecta
ri non nisi gratiae deputanda sit.

Mar. dicit repugnare legi dei quis aliud quam peccare audeat
intelligere, non agere bonum nonne contra legem dei est &c.

Respondeo August. non solum audeat hoc intelligere, sed
multis locis apertissime dicit, vt ex supra allegatis constat, quod
ipsum concupiscere, qui est motus carnis siue sensualitatis,
rationi & legi rebellis, non est peccatum, nisi adhibeatur ra
tionis consensus. Hoc vult apostolus ad Ro. viij. cum dicit:
Nihil

Nihil ergo dānationis est ijs, qui sunt in Christo Iesu, qui nō secundum carnem ambulant. Illis enim baptisimus omnium præteritorum tam originalium q̄ actualium peccatorum reatum abstulit, ac per hoc omnem damnationem, & quādiu post adeptum baptisimum non secundum carnem ambulant, id est concupiscentiæ non consentiunt, nihil habent dānationis, quia non peccant.

Vnde duabus causis vitium aliquod, quo d̄ videtur esse contra legem, non est habenti peccatum. Prior causa est cum abest vsus rationis, aut liberi arbitrij, vt in dormientibus, furientibus, & infantibus, vnde Orige. in epistolam ad Ro. ponit exēplum de puero, qui patrem aut matrem percutit, vbi in puero videtur esse peccatum, sed peccatum est mortuum quia nondum adest puero lex scripta in cordibus hominū, quæ eū doceat, hoc quod facit fieri non licere, sine hac inquit lege & Pau. & omnem hominem certum est aliquando vixisse, hoc est in ætate puerili. Omnes enim similiter per illud tempus nōdum capaces naturalis legis sumus. Similiter Augustinus primo confessionum loquens de suis vitijs, in ætate infantiae dicit, Tunc reprehendenda faciebam, sed quia reprehendentem intelligere non poteram, nec mos reprehendi me nec ratio sinebat. Et idem de motu concupiscentiæ in corpore dormientis dicit, vt supra allegatum est. Item q̄ paruuli propria peccata non habent, habes eundem. August. de peccatorum meritis & re. lib. i. cap. xvij. & ca. xxxiiij. & manifestius ca. xxxv. & xxxvi.

Altera causa est q̄ is in quo vitium est non consentit, sicut in castis virginibus motus concupiscentiæ tendens ad fruitionem voluptatis carnis vitium est, non peccatum, cui vitio si ratio resistit castitatis actus non minuitur, nec inficitur, sed meritum eius augetur. Vnde Augusti. ix. super Genesim ad litteram capitu. x. Nunc vero transgrediendo præceptum (de Adam & Eva loquitur) motum legis illius, quæ repugnāt legi mentis in mēbris conceptę mortis habere meruerūt quę nuptię ordinant, continētia cohibet, & refrenat, vt quēadmodū de peccato factū est supplicium, sic de supplicio fiat meritū.

f ij

Dicit.

Dicit Mar. hoc & scholastici dicunt quod homo sit difficilis ad bonum, & pronus ad malum, & tamen audent dicere non esse peccatum in opere bono, quasi difficultas &c.

Respondeo quod pronitas ad malum, & difficultas ad bonum, non faciunt opus virtutis esse peccatum, patet in martyribus in quibus naturalis amor vite presentis, & timor cruciatus & mortis, & ipse dolor qui dilectione iusticie vincitur, non minuit, sed potius auget martyrij coronam, vnde August. super Ioanem tractatu. cxxiij. tractans illud verbum Ioannis ultimo. Cum senueris extends manus tuas, & alius te cinget, & ducet quo non vis. Petrus utique crucifigendus quo nollet est ductus, solutus quippe a corpore volebat esse cum Christo, sed si fieri possit, prater mortis molestiam vitam concupiscebat aeternam, ad quam molestiam nolens ductus est, sed ab ea volens eductus est, nolens ad eam venit, sed volens ea vicit, & reliquit hunc infirmitatis affectum, quo nemo vult mori, vsque adeo naturalem ut cum beato Pe. nec senectus auferre potuit & infra, Sed molestia quacumque sit mortis debet eam vincere vis amoris, quo amatur ille, qui cum sit vita nostra, etiam mortem voluit perferre pro nobis. Nam si nulla esset mortis vel parua molestia, non esset tam magna martyrum gloria. Idem habes apud eundem de peccatorum me, & re. lib. ij. ca. xxxiiij. Sic potest etiam ostendi de virtute temperantiae & iusticie, difficultas igitur in opere virtutis ratione aetatis, complexionis, consuetudinis, educationis, non solum non vitiat virtutis operationem, sed illustriorem & clariorem reddit, quando trahentibus ad malum, & retrahentibus a bono animus non cedit. Nec propter hoc dicendum est, quod lex dei non fiat ex puro amore, vel ex charitate, vel amore iusticie. Nam & philosophis visum est, non in omni opere virtutis esse delectationem necessariam, sed Mar. fallit inaduertentia, vel inconsideratio, qua non perpedit aliam legem dei esse obligatoriam, pro vno statu, quae non est in obligatione pro alio statu, ut supra habitum est de lege Non concupisces, & de lege Diliges dominum, & de spiritu & littera ca. finali, de quo dicam infra latius. Non perpedit etiam, quod non qua
litercumque

literuncq; quod lex vetat facere peccatum est, sed voluntarie, hoc est ex libero voluntatis consensu, quod incalumniabiliter verum est, de peccato actuali, vnde Greg. Nunq; vasis irae deus redderet interitum, si non voluntarium inuenirentur habere peccatum.

Quinto argumentatur, Mar. ex sententia Apostoli ad Galatas, v. Caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem, vt non quaecūq; vultis, illa faciatis. An etiam hic non sat apertus est Pau. Concupiscere aduersus spiritum peccatum est & contra legem dei.

Respondeo Augu. primo retractionum ca. xxiiij. q; prius exposuerat haec verba, tanq; de eo dicta, qui adhuc sub lege esset, nondum sub gratia, retractat dicens, Nondum intellexeram haec verba, & illis qui sub gratia sunt, & non sub lege propterea conuenire, quia & ipsi concupiscentias carnis habent, contra quas spiritu concupiscunt, quibus eis non consentiant, nollent tamen eas habere, si possent, & ideo non quaecūq; volunt faciunt, quia volunt eis carere, nec possunt. Tunc eas non habebunt, quando nec corruptibilem carnem, Eundem locum Apostoli, iij. cōmētariorum in epistolam ad Galatas sic explicat Hiero. Caro autem concupiscit aduersus spiritum &c. Caro praesentibus delectatur & breuibus, spiritus perpetuis & futuris. Inter hoc iurgium media anima consistit habens quidem in sua potestate bonum & malum velle vel nolle, sed non habens hoc ipsum velle ac nolle perpetuum, quia fieri potest vt postq; carni consenserit, & opera eius fecerit, rursus per poenitentiam se remordens spiritui copuletur, & opera eius efficiat. Hoc est ergo quod ait, Haec enim sibi inuicem aduersantur id est caro & spiritus, vt non quaecūq; vultis illa faciatis. Non quo proprium nobis tulerit arbitrium, quo vel carni, vel spiritui assentiamur, sed quia quod facimus nō est nostrum proprie, sed opus ipsum vel carni vel spiritui deputatur. Grandis laboris & disputationis est nimie ostensis carnis operibus & spiritus, media aliqua reperire, q; nec ad carnem videantur pertinere, nec ad spiritum. Carnales dicimur quando totos nos voluptatibus damus, Spirituales quando

quādo spiritum sanctum praeuium sequimur, id est cum ipso sapimus, instruente ipso docemur auctore. Animales reor esse philosophos, qui proprios cogitatus putant esse sapientiam, de quibus recte dicitur. Animalis autem homo non percipit ea quae sunt spiritus, stulticia quippe est ei, quod ut manifestius fiat, aliquod sumamus exemplum. Caro, terra, anima, aurum, spiritus, ignis vocetur, quod diu aurum fuerit in terra perdit vocabulum suum, & a terra cui commixtum est appellatur. Cum vero separatum ab humo, auri & speciem & nomen acceperit, aurum quidem dicitur, sed necdum probatum. Si autem per ignem excoctum fuerit, & purgatum, tunc auri splendorem, & ornatus sui accipit dignitatem. Ita & anima inter humum & ignem, hoc est inter carnem spiritumque consistens, quādo se tradiderit carni, caro dicitur, quando spiritui, spiritus appellatur. Quod si proprio crediderit cogitatus, & absque gratia spiritus sancti inuenire se existimauerit veritatem, quasi aurum sordidum animalis hominis appellatione signatur. Vel aliter & ut ipse dicit melius vos autem fratres propterea secundum spiritualem legem debetis viuere, ne desideria quae carnis sunt perficiatis. Caro enim frigus timet, aspernatur famem, attenuatur vigilijs, libidinibus exardescit, mollia quaeque & iucunda desiderat. E contra spiritus ea quae carni contraria sunt, & quae illam debilitare queant expetit, & ita fit, ut non ideo, quia sub seruitute legis esse cessastis, putetis esse vos liberos, sed sciatis magis naturae vos lege retineri, quia non statim si lex non imperat, & natura cessauit, ne voluntatem scilicet vestram opera subsequantur, sed frequenter ea facere compellamini, repugnante carne aduersus spiritum quae facere non vultis.

Hic habes nostri arbitrij esse, ut carni vel spiritui assentiamur, & quod anima spiritui se iungens, efficitur spiritalis, & carni coniuncta carnalis. Item habes duas voluntates in homine, unam carnis, alteram spiritus, alteram sequentes puta spiritus sumus boni & spirituales, sequentes vero carnis voluntatem efficiamur mali & carnales. Non ergo recte concludit Mar. Caro concupiscit &c. quod concupiscere peccatum sit, & contra legem dei. Nec re
cte ac

cte accipit illam particulam, vt non quæcūq; vultis illa faciatis, per quam significat apostolus, q̄ sunt facienda solum ea, quæ volumus secundum spiritum, & non ea quæ volumus secundum carnem. Mar. vero accipit tanq̄ sensus sit q̄ voluntas carnis impediatur animam, ne sequatur voluntatem spiritus, quod verum non est, vt ex dictis patet. vnde Aug. ij. aduersus Iulianum post verba Grego. nazanzeni in apologetico, iam ne discernis, iam ne perspicias, iam ne respicias, & in baptisate om̄ium fieri remissionem peccatorum, & cum baptisate, quasi ciuile bellum interiorum remanere vitiorum. Non enim talia sunt vitia quæ iam peccata dicenda sunt, si ad illicita opera spiritum concupiscentia non trahat, & concipiat pariatq; peccatū, nec tamē extra nos sunt, quibus vincē discū in hoc certamine perficiētur laboramus instādū est nostra sunt passiones sunt, vitia sunt, frenanda cohibenda sananda sunt sed dum curantur infesta sunt, & si nobis ad melioria proficientibus magis magisq; minuūtur, tamen dum hic viuunt, esse non desinunt, discedente hinc anima pia peribunt, in resurgente corpore non redibunt.

Hic habes quo etiā si tardissimus es ingenio videas differentia peccati & vitij, & q̄ motus carnis nō faciūt in habēte reatū, vel debitū, sicut M. putat de quo iterū Aug. vi. cōtra Iulianū. Neq; em̄ nulla est iniquitas, cum in vno homine vel superiora inferioribus turpiter seruiūt, vel inferiora superioribus cōtumaciter reluctātur, etiā si vincere nō sinantur. Hanc iniquitatē si homo ab homine altero forinsecus aduersante pateretur, quia in illo non esset sine illo utiq; puniretur, quia vero in illo est, aut cū illo puniet, aut illo ab eius reatu liberato, sic in certamine aduersus spiritū pseuerat, vt hoīem iā non reū, ad nulla post mortē tormēta transmittat, nō alienet a regno dei, nulla dānatione faciat detineri, neq; vt ea penitus careamus aliena natura seiūgatur a nobis, sed quia nostræ naturæ languor est sanetur in nobis.

Falsum est igitur in omni opere bono esse aliquid debiti, vel defectus a lege, quā in operibus viatoris bonis sit aliqua imperfectio, quæ nō est peccatū, vt infra monstrabimus.

Argumē.

Argumentatur Mar. non em̄ sine carne fumus, nec sine ea operamur, at qualis est caro talia operatur &c.

Respōdeo, Si capiatur caro non pro toto homine, vt cum dicitur verbum caro factum est, & in Esaia. Videbit omnis caro salutare dei. Neq; pro altera parte hominis puta pro corpore, sicut capit in articulo fidei. Carnis resurrectionē, sed p corruptiōe & inordinatis desyderijs, sicut cū dicitur, Caro & sanguis regnum dei possidere nō possunt, neq; corruptio in corruptelam, quo modo debet accipere. Marti, si seruiat suo proposito. Non in omni opere viatoris caro cooperatur, sed multa sunt opera in quibus liberum arbitriū spiritum sequitur, vt ex dictis Hiero. patet, dato etiam q; caro voluntati spiritus resisteret, dummodo maiori amore iustitiæ carnis desyderium superetur, ipsum opus non inficitur, sed perficitur, vt de martyrio probatum est ex dictis Augu. Item ipsa concupiscentia quandoq; est in habitu tantum, & non in actu, & tunc non facit difficultatem in opere. Non enim oportet q; omnis potētia animæ, vel omnes habitus naturalis aut acquisitus semper sit in actu, aut q; eadem subiecto semper simul operetur. Instantia est de risibili & flebili in homine, Item de irascibili & concupisibili, & naturaliter habituatus vel passionatus præter habitum suum operatur. Et vt ait August. lib. vi. contra Iulian. cap. viij. fieri potest, vt insit qualitas mala, sed nulla tentatione comota, sicut inest timiditas homini timido, & quando non timet, ergo male concludit Marti, quomodo sine ea scilicet carne vel voluntate carnis operari potest, qui sine ea esse non potest. In multis enim contingit quod dicit Apostolus. Et si in carne non tamen secundum carnem ambulamus, per quod ostenditur similitudo non esse conueniens, quam inducit de instrumēto rubigine corroso, quia passionēs & affectus partis sensitiuæ ratione regi possunt, & frenari vel ordinari, & tunc earum vsus erit bonus. Virtutes enim hominis viatoris non sunt impassibilitates, vt Peripatetici placet, & approbat Aug. ix. de ciuita. dei ca. iij. & v. vbi dicit. Non est nunc necesse copiose ac diligenter ostendere, quid de istis passionibus doceat scriptura diuina, qua Christi
ana eru

ana eruditio cōtinetur, deo quippe illam ipsam mentem sub
ijcimus regēdam & iuuandam, mentisq; passionēs ita mode
randas atq; frenandas, vt in vsum iustitiæ conuertantur, de
niq; in disciplina nostra non tam quæritur vtrum pius ani
mus irascatur, sed quare irascatur, nec vtrum sit tristis, sed vn
de sit tristis, nec vtrum timeat, sed quid timeat, irasci em̄ pec
canti vt corrigatur, Tristari pro afflicto vt liberetur. Timere
periclitanti ne pereat, nescio vtrum quisquam sana consyde
ratione reprehendat.

Sexto argu. Marti, ex parabola samaritani Lucae. x. qui se
miviuum hominem infuso vulneribus oleo & vino, alliga
uit quidam vulnera, sed nunquid mox sanauit & c.

Respondeo dum de dogmatibus agitur, probationes fie
ri debēt ex apertis & certis scripturæ testimonijs, non ex du
bijs & obscuris, quæ multiplicem recipiunt intelligentiam,
quæ licet aliquam faciant suasionem, non faciunt tamen effi
cacem probationem, nisi ex fidei regulis & apertioribus lo
cis firmentur, vt habet Augustin, lib. de doctrina Christi, iij.
Hinc dicit idem ad. Vincentium donatistam, in sacris litteris
non esse efficax argumentum, nisi ex sensu litterali, & Hie
ro. lib. ij. commentariorum in Matthe. tractans parabolam de
fermento abscondito in farina, quam Mar. statim allegat cum
posuisset, iij. sensus, quorum, iij. parabolam explicat de myste
rio trinitatis, addit pius quidem sensus, sed nunq; parabolæ,
& dubia ænigmatum intelligentia potest ad auctoritatē do
gmatum proficere. Cum igitur Mar. istud suum dogma non
probet apertis scripturæ testimonijs, nihil eum iuuant para
bolæ, tamen videamus ipsam parabolam, sit ecclesia stabulū,
samaritanus vero Christus, semiviuus peccator in originali
vel mortali peccato, quæramus iam quis sit stabularius. Res
pondet Ambro. vij. cōmentariorum super Lucam duos dena
rios accipit stabularius, quis ille, forsità qui ait, aestimo vt ster
cora vt Christum lucrifaciam quo curam haberet hominis
vulnerati, stabularius itaq; est ille qui dixit, misit me Christus
euangelizare. Stabularij sunt illi quibus dicitur. Ite in orbem
vniuersum & prædicare euangelium vniuersæ creaturæ, &

qui crediderit & baptisatus fuerit hic saluus erit. Saluus itaq; a morte, alius a vulnere, quod infixum est a latronibus. Beatus ille stabularius, qui alterius vulnera curare potest. Beatus ille cui dicit dominus. Quodcumq; supererogaueris reuertens reddam tibi. Bonus dispensator qui etiam supererogat. Bonus dispensator Paulus, cuius sermones & epistolae veluti ei rationi quam acceperat superfluunt. Moderatum domini mandatum prope immoderato labore mentis & corporis executus, vt multos ab egritudine graui spiritalis eloquii dispensatione releuaret. Bonus ergo stabularius stabuli eius in quo agnouit asinus presepe domini sui, & in quo greges clauduntur agnorum, ne fremētibus ad caulas rapacibus lupis, facilis in ouilia sit incursus.

His vides in stabulo aliquos esse qui curent, alios nec omnes decumbere semiuuos aut vulneratos. Habes etiam q; aliquis plus potest facere, quam praeceptum est, vt Paulus gratis ponens euangelium, cui ordinatione domini licebat sumptus accipere. Vnde manifestum est q; Marti, non recte infert ex tenore huius parabolae, q; omnia opera nostra partim sint agra partim sana, si inferret de quibusdam, q; adhuc praeparantur ad plenam reconciliationem, ferendum esset. Et q; peccatores reconciliati sani dicantur, habes apud Ambrosium dicentem. Nemo cibum accipit Christi, nisi fuerit ante sanatus, & illi qui vocantur ad coenam prius vocando sanantur, si claudus fuit, gradiendi facultatem vt veniret accepit, si lumine erat priuatus oculorum, domum utiq; domini nisi refusa luce intrare non potuit, vbiq; ergo mysterij ordo seruetur, vt prius per remissionem peccatoribus vulneribus medicina tribuatur, postea alimonia mensae coelestis exuberet, haec ille.

Item Hierony. iij. aduersus pelagianos nobis post baptismum dicitur ecce sanus factus es, iam noli peccare ne quid deterius tibi contingat. Et q; eadem sit ratio de poenitentia probatur ex Augustino in homilia de decem leprosis, qui inter eundem ad sacerdotes mundati sunt, vbi vult significare q; per poenitentiam a lepra mundetur peccator, ad idem facit

facit vocatio Matthæi, Zazei, Magdalenaë, vbi dicitur non est opus valentibus medicus, & hodie huic domui salus facta est, & fides tua te saluam fecit, vade in pace.

Inducit etiam Marti, Matthæi, vii, vbi dominus loquens Apostolis, Si vos cum sitis mali nostis &c. Ex quo concludit, qd Apostoli erant plane mali, & vltra qd erant arbor mala

Respondeo qd dominus loquitur in genere de quolibet homine. Nam præcedit, aut quis ex vobis homo, quem si petierit filius panem, nunquid lapidem porriget ei, vbi vult qd q̄tumuis malus homo tamen filios suos diligit, & petentibus bona concedit, vnde Cyprianus lib. iij, epistola, ij, dicit. Comparat hic dominus carnalem patrem & dei patris æternam largamq; pietatem, qd si iste in terris nequam pater offensus grauitè a filio peccatore & malo, si tamen eundem postmodum viderit reformatum, & depositis prioris vitæ delictis &c. Item si particulariter intelligis de Apostolis, eo tempore adhuc carnales erant, & secundum aliquid mali saltem habitualiter, dato tamen qd de eis loquatur iam spiritualibus factis post acceptum spiritum sanctum in die Pentecostes, qui adhuc aliquid malitiæ habent, puta peccata venialia ex fragilitate prouenientia, & vt supra dictum est secundum aliquid sunt adhuc carnales, venundati, captiui. Non recte infert Mar. qd essent arbores malæ. Nam arbor bona iuxta Au: in enchiridio ca. xv, est voluntas bona, & arbor mala voluntas mala. Fructus vero est opus ex voluntate procedens, & qd vtracq; oritur ex natura bona, sicut ex bona terra arbor bona oritur & mala. Idem contra litteras Petilianus lib. iij, capitulum xliij, & contra Iulianum lib. i, ca. iij, vbi ostendit voluntatem accipi pro operatione, non pro natura vel potentia.

Ex dictis videt qui non est contentiosus, qd rationabiliter Marti, theologos reprehendat, tanq; eos qui reliquerint sensum & sermonem sacrarum litterarum, rem eo deducens, vt plane fateatur, se in scholastica theologia nihil didicisse aliud, qd ignorantiam peccati, iustitiæ, baptismi &c. qui si scholasticam theologiam vocet eam, quæ in publicis scholis docetur & traditur, comprehendit & legem & prophetas & euāgelium,

gelium, hæc em̄ docentur in scholis. Si vero intelligat lib. sententiarum & doctores circa illos scribentes Alexandrū, Thomam, Albertum, Bonauenturā, non possum adduci vt credā Mar. esse ingenio tam obtuso, vt nihil eorum quæ illi scripserunt intellexerit, q̄ si intellexit in sanctos & doctos viros esse vehemēter ingratus, & insignem eis facit iniuriā, ac iuuentuti quātum in se est affert magnum detrimentum, quam his verbis absterre conatur, ne eos legat, sed illis omnibus cōtemptis sacras litteras amplectatur, q̄ si quis est eo ingenio vt sine istorum adminiculo possit eas inoffense legere, intelligere, & tractare, recte illi consulitur, sed regulariter plus utilitatis, & minus periculi in tractandis sacris litteris habebit, qui scholasticos prius diligenter legerit, dum iuuenis est, & per ætatem licet, modo simul tēpore bonam diei partem textui bibliæ ediscendo impendat, contentus interim mediocri intelligentia. Hæc est mea sententiā, a qua non recedā, donec video rationes quibus moueor ab aliquo esse solutas.

Septimo argu. Mar. ex parabola Matth. xij. Simile est regnum cœlorum fermento &c. Hanc parabolam sic explicat Hiero. ij. cōmentariorum in Mattheum, diuersus est hominū stomachus, alij amaris, alij dulcibus, alij austerioribus, alij leuibus delectantur cibis. Proponit itaq; dominus, vt iam supra diximus diuersas parabolas, vt iuxta vulnerum varietates, & medicina diuersa sit. Mulier ista quæ fermentum accepit, & abscondit illud in farinae satis tribus, donec fermentaret totū, vel prædicatio mihi videtur apostolica, vel ecclesia quæ de diuersis gentibus congregata est. Hæc tollit fermentum notitiam scilicet & intelligentiam scripturarum, & abscondit illud in farinae satis tribus, vt spiritus anima & corpus in vnū redacta non discrepent inter se, sed cum duobus & tribus cōuenienter impetrent a patre quodcunq; postulauerint, differitur locus iste & aliter. Legimus in platone, & philosophorū dogma vulgatum est, tres esse in humana anima passiones, to logicon, quod nos possumus interpretari rationale, to thymicon, quod dicimus plenum iræ vel irascibile, to epithymicon, quod appellamus concupiscibile & putat ille philosophus ra-

phus rationale nostrum in cerebro, iram in felle, desyderiū
in iecore commorari. Et nos ergo si acceperimus fermentum
euangelicum sanctarum scripturarum de quo supra dictum
est, tres humanae animae passiones in vnum redigentur, vt in
ratione possideamus prudētiam in ira odium cōtra vitia, in
desyderio cupiditatē virtutum, & hoc totum fiet per doctri-
nam euangelicam quam nobis mater ecclesia præstitit, dicā
& tertiam quorundam intelligentiā, vt curiosus lector e plu-
ribus quod placuerit eligat. Mulierem istam & ipsi ecclesiā
interpretantur quæ fidem hominis farine satis tribus cōmis-
cuerit credulitati patris & filij & spiritus sancti. Cuncq; in v-
num fuerit fermentata non nos ad triplicem deum sed ad v-
nius diuinitatis perducit notitiā. Farinæ quoq; sata tria dum
non est in singulis diuersa natura ad vnitatem trahunt substā-
tiæ, pius quidem sensus &c.

Vides hanc sententiam nihil facere ad propositum Marti,
vt per id probet omnem operationem viatoris esse non pu-
re bonam sed aliquid habere malitiæ. Nam vt demus Mar. q̄
fermentum sit gratia nobis donata in spiritu fidei, sicut ipsum
fermentum in ea parte farine quam fermentat naturam suam
facit & obtinet vt ea pars acefcat, similiter gratia christi in ea
parte animæ quam inhabitat naturam suam facit vt secundū
illam sit homo bonus, sanctus, diuinus. Fermentum enim se-
cundum Hierony. hanc vim habet vt si farine mixtum fuerit
quod paruum videbatur, crescat in maius & ad saporem su-
um vniuersam consersionem trahat, ita & doctrina hæreti-
ca si vel modicam scintillam in tuum pectus iecerit in breui
ingēs flamma succrescit & totam hominis possessionem ad
se trahit.

Vnde fermentum propter vim & efficaciam ad se trahen-
di & in se mutandi in breui totam massam, dupliciter accipi-
tur in scriptura, in bonam partem vt hic. In malam vero vt. i.
ad Corinthio. v. Nescitis quia modicum fermentum totam
massam corrumpit, & Matthæi. xvi. Cauete a fermento pha-
riseorū id est. a doctrina, & expurgate vetus fermentū, quia
eiecto fornicatore vetus fermentum eijcitur. Ideo autem ve-
tus ga

tus quia antiqui erroris peccatum est. Noua autem consper-
sio Christi doctrina est.

Quod addit Marti, peccatum remanere post baptismum
sufficienter improbatum est supra ex dictis Augu. & quod
addit de subiecto gratiae & concupiscentiae, & vult gratiae
& charitatis subiectum esse totum hominem, non solum ani-
mam aut eius partem nobiliore, satis absurde loquitur. Cum
secundum Augusti. Virtus sit bona qualitas mentis, & secun-
dum eundem mens sit caput animae. Item secundum eundem
voluntas est qua recte viuitur & peccatur. Item, xiiij. de trini-
tate capi. ij. Fides res est cordis non corporis. Simile est quod re-
prehendit theologos distinguentes carnem & spiritum me-
taphysice, cum & Christus corpus & animam sic distingat
quasi duas substantias cum dicit. Nolite timere eos qui occi-
dunt corpus, animam autem non possunt occidere, & ali-
bi. Spiritus quidem proptus est caro autem infirma, & Pau-
lus primo ad Thessalonicenses. v. Ipse autem deus pacis, sanc-
tificet vos per omnia vt integer spiritus vester & anima &
corpus. vbi Gregori. Nyfenus sic inquit. Cum enim homo
ex omni sit animarum specie admixtus, ea scilicet quae plan-
tis inest, mox sensibili & intellectiua, cum spiritum dicit. Apo-
stolus profecto intellectiuam expressit, cum animam sensua-
litate ipsam, cum corpus vitam inesse nobis ostendit, quae
& in plantis esse comperitur. Precatur itaque & optat, hos om-
nes per omnia sine querela seruari, & in cunctis deo vt ob-
sequantur. Potest quidem recte accipi quod fermentum, id est,
gratia fermentet totum, quia tandem per gratiam, quae men-
tis est vt subiecti, totus homo fiet immortalis, eiecta mortali-
tate & mortis tyrannidae ex omni parte hominis, iuxta id quod
Apostolus ait. Si spiritus Christi habitat in vobis viuificabit
& mortalia corpora vestra, & ad Roma. Gratia dei vita eter-
na, sed id fiet charitate mentis vt subiecti, quae corpori ad nu-
tum obtinerabit, non autem corpori inharebit, eritque in cor-
pore, vt rex in regno, non vt in subiecto, habeat quod Marti, di-
cit aliquem verum sensum sed improprium, & non arguat
melius & scripturae & veteribus tractatoribus conformis lo-
quētes

Inducit Mar. verbum Sapiientis prouerbio (quentes.
rum. xx. Quis potest dicere mundum est cor meum, purus
sum a peccato. Sed q̄ nihil seruiat suo proposito ostēdit Hieronymus vel Beda in commentarijs prouerbiorum dicens.
Notandum q̄ non ait, quis potest mundum habere cor, &
purus esse a peccato, sed quis potest dicere inquit. Mundum
est cor meum, purus sum a peccato, quia sunt qui largiente
diuina gratia possunt iuxta humanum modum, & cordis &
operis munditiam habere. vnde est illud dominicum. Beati
mundo corde, quoniam & ipsi deum videbūt. & in psalmo.
Quis ascendet in montem domini, aut quis stabit in loco eius?
Innocens manibus & mundo corde. Si enim nemo mū
dum habet cor, neq; vllus purus est a peccato, consequens
est profecto, vt nullus ascendat in montē domini, nullus stet
in loco sancto eius. Quia vero constat multos ascensuros in
montem domini, staturōsq; in loco sancto eius, restat vtiq;
vt multi sint mundo corde & iuxta humanae possibilitatis
modum puri a peccato, nec tamen seipsum quisquam mun
dum corde, & immunem a peccato absq; temeritate pronū
ciat. Stulta est namq; proprie laudis iactantia, temerarium de
sua quemq; innocentia vel iustitia gloriari.

Item Aug. lib. de perfectione iustitiæ eandē sentētiā sic
explicat. Nos autem huic respondentes dicimus, ideo secutū
esse. Quis gloriabitur castum se habere cor, quoniā precessit
cum rex iustus sederit in throno. Quantalibet em̄ iustitia sit
præditus homo cogitare debet, ne aliquid in illo quod ipse
non videt inueniatur esse culpandum, cum rex iustus sede
rit in throno, cuius cognitionem fugere delicta non possunt
nec illa de quibus dictum est delicta quis intelligit. Cum er
go rex iustus sederit in throno quis gloriabitur castum se ha
bere cor, aut quis gloriabitur mundum se esse a peccato, &
infra. Hoc prorsus agitur vt cor mundetur, & peccatum o
mne tollatur, & quod iudex iustus cum in throno sederit, oc
cultum inuenierit minusq; mundatum, eius misericordia re
mittatur, vt deo vidēdo totum sanum mundumq; reddatur.

In eundē sensum explicat in li. de sancta ȳginitate, ca. xlviiij.
Et q̄

Et quod inducit Mar. Genesis. viij. Non remanebit spiritus meus in homine, quia caro est, illic homo vocatur caro, eo genere loquēdi, quo aliquis vocatur hoc quod præcipue curat, sicut parasitus venter vocatur.

Octauo argu. Mar. ex verbo psalmi. clxij. Non intres in iudicium cum seruo tuo, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Ex quo vult concludere q̄ iustus in suo actu bono non est sine peccato, & tali peccato, pro quo posset a deo damnari.

Hiero. lib. i. cōmentariorum in epistolam ad Ephesi. Quæritur quomodo sanctus quis & immaculatus sit coram deo cum propheta testetur dicens. Non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Aut enim sancti & immaculati coram deo Ephesij sunt, & falsum est hoc quod dicitur. Nō iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens, aut si nemo iustificatur in cōspectu dei, falsum est quod præcessit, sanctos & immaculatos esse in conspectu dei. Ad quod bifariam est respōdendum. Non enim ait Pau. Elegit nos ante constitutionem mundi, cum essemus sancti & immaculati, sed elegit nos vt essemus sancti & immaculati, hoc est qui sancti & immaculati ante non fuimus, vt postea essemus, quod & de peccatoribus ad meliora conuersis dici potest, & stabit illa sententia Non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens, id est in tota vita sua, in omni quo in mundo isto conuersatus est tēpore, & paucis interpositis. Non enim Pau. & qui ei similes sunt, quia erant sancti & immaculati eliguntur, sed eliguntur & prædestinantur, vt in consequenti vita, per opera atq̄ virtutes sancti & immaculati fiant. Deinde & sic sentiēdum est, quia non dixerit. Non iustificabitur in conspectu tuo q̄piam viuens, sed omnis viuens id est non iustificabuntur omnes, iustificabuntur vero aliqui.

Item Aug. in lib. de perfectione iustitię cum Celestius ablegasset, quoniam non iustificabitur in cōspectu tuo omnis viuens nec soluisset. Augu. inquit. Aperta sententia est de superiore versu illustrius declarata. Non intres inquit in iudicium cum seruo tuo, quia non iustificabitur in conspectu tuo
omnis

omnis viuens. Iudicium timet quia misericordiam desiderat
qua superexaltat iudicio, hoc est enim, Ne intres in iudiciū
cum seruo tuo, noli me iudicare secundum te, qui es sine pec-
cato, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuēs
quod de hac vita dictum sine difficili quaestione intelligitur,
& quod ait non iustificabitur ad illam perfectionem iustitię
retulit, quę in hac vita non est. Hic nota aliud est nullus vi-
uens iustificabitur. Aliud vero nullus viuens in conspectu
dei iustificabitur. Primum enim falsum est, & contra scriptu-
ram ad Roma. ij. Factores legis iustificabuntur. & ca. ij. Iusti-
ficati gratis. &. iij. Reputatum est illi ad iustitiam, & iustus
ex fide uiuit. Secundum vero per comparisonem intelligi-
tur iustitię hominis ad iustitiam dei, quia tota vita dei est si-
ne peccato, non autem tota vita iusti viatoris. Nam omnis vi-
ator pro aliqua parte vitę suę in peccato est. Et pro tanto in-
uenitur discordās a iustitia dei, secundū quā nō vult iudicari

Et q̄ non sit mens Aug. Omne opus iusti esse peccatum,
constat legenti opera eius ex locis pœne immuneris, sed ad
presens sufficit quod dicit in lib. de natura & gratia vbi ca.
xxxv. de Pelagio loquens ait, sed acute videtur interrogare
quomodo istos sanctos de hac vita abiisse credendum sit, cū
peccato, an sine peccato, vt si responsum fuerit cum peccato
putetur eos secuta damnatio, quod nefas est credere. Si autē
sine peccato dictum fuerit, eos exisse de hac vita, probat ho-
minem saltem appropinquante morte fuisse sine peccato in
hac vita, vbi parum attendit cum sit acutissimus, non frustra
etiā iustos in oratione dicere, dimitte nobis &c. Dominū
& Christum cum eandem orationem docendo explicuisset,
veracissime subdidisse, si enim dimiseritis peccata hominibus
dimittet vobis pater peccata vestra. Per hoc eum cotidianū
spiritalē quodammodo incensum, qđ ante deum in altari cor-
dis, quod sursum habere admonemur, infertur, etiā si non
hic viuat sine peccato, licet mori siue peccato, dū subinde ve-
nia deletur, qđ subinde ignorantia vel infirmitate cōmittitur.

Ex istis patet qđ nihil valet consequentia quam facit Mar.
Non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuēs, ergo nul-

h i lus vi

luis viuit vita mortali qui non in quocunq; opere peccet, sed est sophistica illatio, & violenta scripturę peruersio. Vnde apparet verum esse q; Marti, scripturam peruertit. Et cum reuertitur ad materiam suę conclusionis p̄cedentis, de actu medio inter bonum & malum, reputans magnum inconueniens in peccatore ponere aliquē actum mediū inter meritorium & demeritorium, quis ip̄e int̄tū suū nō prober, tñ q̄a nō seruit nostro p̄posito p̄tereo, nisi qd̄ tacēdū nō est, q; dicit scholasticā theologiā esse cōtra theologiā sacrā. Nā & apud veteres theologos reperiūtur, q; ponūt actū mediū, reperiunt & q; negent, sicut apud scholasticos. Nā Greg. de arimino tollit actū mediū inter bonū & malū moraliter. & Thomas negat actū indiuidualē esse, q; nec sit bonus nec malus moraliter, ita int̄pestiue inuehitur in theologiā scholasticā & p̄ter occasionē,

Similiter non recte infert q; non sit aliquis actus medius inter bonum & malum cum Greg. dicat, sunt qui proximos diligunt, sed per affectionem cognationis & carnis, quibus tamen in hac dilectione sacra eloquia non contradicunt, sed aliud est quod sponte inpenditur naturę, aliud quod p̄ceptis dominicis ex charitate debetur obedientię.

Hic habes actum non meritorium vitę eternę, & tamen non prohibitum per sacras litteras, ergo non peccatum, cum omne peccatum sit prohibitum, vnde Aug. ij. lib. de pec. me; & re. ca. xvi. Nam neq; peccatum erit si quid erit, si non diuinitus iubeatur vt non sit. Et minus tolerabile est q; vult omne opus peccatoris extra charitatem existentis, q̄tumuis de genere bonorum esse mortale peccatum. Nam quicquid sit de operibus infidelium, de quibus infra dicitur, saltem peccatores Christiani non possunt dici peccare mortaliter in omni opere suo, vt verbi gratia, Fornicator aut adulter dans elemosynam ex naturali pietate, aut honorās parētes, aut solūes debitū, vel reddens depositū. Similiter dici non potest q; christianus piurus aut fur reddēdo vxori debitū cōiugale, in ip̄so facto peccet mortaliter, & si quis hoc dixerit, p̄ter id q; humanā vitam confundit, sanctis & scripturę cōtradicit. Nā Hiero, dicit, non est tā iniustus deus, vt propter multa mala, obliuiscā

obliscatur paucorū bonorum. & Aug. de patientia qua he-
reticus sustinet mortē potius q̄ neget Christum, dicit non so-
lum non vituperanda sed laudanda patientia est. & Apoca-
ij. Angelo ephesij ecclesie dicitur. Scio opera tua & laborem
tuum, & patientiā tuam, & quia non potes sustinere malos,
& tēstasti eos qui se dicunt esse apostolos & non sunt, & in-
uenisti eos mendaces, & paciētiā habes, & sustinuisti pro-
pter nomen meum, & non defecisti, sed habeo aduersum te
pauca, q̄ charitatē tuam primā reliquisti. Memor esto itaq̄
vnde excideris, & age p̄nitentiā & prima opera fac, sin au-
tem venio tibi, & mouebo candelabrū tuū de loco suo nisi
p̄nitentiā egeris, sed hoc habes quia odisti facta nicolaitarū.

Hic licet priora possint accipi de operibus p̄cedentibus
peccatū, saltem hoc vltimū accipi nō potest nisi de eo qui
est in statu peccati. Et similia scribuntur angelo pergami.

Nō est mihi propositū oīa q̄ M. agit p̄tractare, & maxime
ea q̄ sunt p̄blematica, & p̄babiliter p̄ vtraq̄ parte defendū-
tur a magnis & eruditis viris, cuiusmodi est illud, an aliqd̄ sit
p̄tīm natura sua veniale, an nō, sed om̄e p̄tīm sit natura mor-
tiferū, & sola dei bonitate veniale, q̄ d̄cūq̄ veniale dicit vtra-
q̄ pars ei magnos habet p̄onos. Mihi tñ videt̄ q̄ M. eā par-
tē quā amplectit̄ nō sincere tractat, & sine ratiōe cōrumelio-
se loquitur in aduersam partē, & vt in trālitu aliqd̄ attingā, cō-
tra eā partē esse videt̄ qd̄ Iob dicit. Vtinā appēderētur pecca-
ta mea, q̄bus irā merui, & calamitas quā patior in statera, q̄si
arena maris hęc grauior appareret. Facit & q̄ qdā mādata di-
uina dicūt magna, qdā minima, & vidēdū est ne vt inqt̄ Hie-
ro. serula dignū claua vel securi p̄cutiat. Videt̄ ei M. nobis in-
ducere deū draconī atheniēsium legū latori similē, q̄ minima
delicta extremo supplicio afficiat, aut saltē digna iudicet mor-
te, q̄ nulla in ciuibus suis habeat p̄ua delicta. M. fallit opinor
q̄ putat om̄e qd̄ est cōtra legē diuinę maiestatis, velut lesē ma-
iestatis crimē hñdum esse, qd̄ verū nō est. Habet em̄ deus sa-
pientissimus legū lator leges & regulas magnas, medias, &
infimas, atq̄ iubet, p̄hibet, ordinat vnūq̄q̄, nō modo p̄ suā
maiestatis dignitate, sed p̄ creaturę cōueniētia, cui⁹ salutē &
h ij felicitati

felicitati per suas leges consulit, demus simile exempli gratia
parens aut præceptor puero leges præscribit, ne quem occi-
dat aut mutilet, non libidine utatur, nõ rapiat, aut furetur, ite-
ne sit impexus, illo-
tus, ne liber maculetur, calamus ne perda-
tur, vestis non laceretur, quid si calamum negligentia amife-
rit aut fregerit. Nũquid sic argumentabitur securi vel extre-
mo supplicio dignus est, quia paternam legem transgressus
est, aut mandatum præceptoris post habuit. Neminem credo
qui recte sapiat hoc dicturum. Videmus vtrumq; hoc exem-
plo in æstimandis delictis, non modo attendi oportere, con-
tra cuius legem peccetur, sed etiam quãti ponderis sit res, in
qua peccatur. Hæc in transitu dixisse sufficiat, nã exacta dis-
cussio longum requirit tractatum.

Venio ad auctoritates quas Marti. allegat ex Aug. quartã
prima est ex lib. ix. confessionũ circa finem. Ve etiam lauda-
bili vitæ hominum, si remota misericordia discutias eam, que
vt melius intelligatur repete verba supiora ab eo loco. Ego
autem (Aug. loquitur de sua matre defuncta) Ego autẽ iam
sanato corde ab illo vulnere, in quo poterat redargui carna-
lis affectus. Fundo tibi deus pater pro illa famula tua longe
aliud lachrymarum genus, quod manat de concusso spiritu
consideratione periculorũ omnis animæ, quæ in Adam mo-
ratur, q̃q̃ illa in Christo viuificata etiam nondum carne reso-
luta sic vixerit, vt laudetur nomẽ tuum in fide moribusq; e-
ius, non tamen audeo dicere ex quo eam per baptismum re-
generasti, nullum verbum exisse ab ore eius contra præcep-
tum tuum. Et dictum est a veritate filio tuo. Si quis dixerit
fratri suo fatue reus erit geennæ ignis. Et ve etiam laudabili
vitæ hominum, si remota misericordia discutias eam, quia ve-
ro non exquiris delicta vehemẽter, fiducialiter speramus ali-
quem apud te locum inuenire indulgentiæ. Quisquis autẽ
tibi enumerat vera merita sua, quid tibi enumerat nisi mune-
ra tua. O si cognoscãt se omnes homines, & qui gloriatur in
domino gloriatur. Ego itaq; laus mea & vita mea deus cor-
dis mei, sepositis paulisper bonis eius actibus, pro quibus ti-
bi gaudens gratias ago, nunc pro peccatis matris meę depre-
cor te

cor te, exaudi me per medicinam vulnerum nostrorum, que
pendit in ligno, & sedens ad dexteram tuam te interpellat
pro nobis. Scio misericorditer operatam, & ex corde dimisit
se debita debitoribus suis, dimitte illi & tu debita sua, si qua
etiam contraxit per tot annos post aquam salutis.

Hic habes quaedam opera quae Augu. seponit & separat
oraturus pro peccatis matris suae, ex quo apparet Augu. illa
opera matris suae non numerasse inter peccata, alias non tam
tum pro eis gratias ageret, sed misericordiam peteret. Et item
habes quod ve est vitae laudabili, si deus eam sine misericordia
discutiat, non propterea quod quodlibet opus viuētis huiusmo
di vita sit peccatum, aut mixtum cum peccato, sed quia lau
dabiliter viuens non perpetuo bene agit, sed aliquoties pec
cat, pro quibus opus habet misericordia. Nō efficit ergo quod
Mar. vult in omni opere bono esse peccatum, sed potius cō
trarium. Item ex ea sententia non concludit omne peccatum
natura sua esse mortale, ex eo quod opus habet misericordia re
mittente, quia deus non potest non agere misericorditer iux
ta illud. Vniuersae viae domini misericordia & veritas. Imo
modo quodam magis deo cōuenit misereri, quā punire, quod
dicitur ei proprium esse misereri, quod quale sit exacte pro
nunc nō disputo. Et cū allegat Aug. qui dixerit fratri suo fa
tue reus erit geennae ignis, quod videtur leue peccatum, sci
endum sicut ait Chrylost, non leue esse cōiuitium fratrem vo
care fatuum, quod est sine cerebro vel sine ratione, in quo
fratri auferitur quod est in eo praecipuum & maximū, & cū
dicitur animo contemnentis aut vindicantis & cum plena
deliberatione graue peccatum est, alias potest ex ira veniali,
& surreptitia dici, potest & animo obiurgantis vel corripiē
tis sine peccato dici, vt Christus discipulis, adhuc & vos sine
intellectu estis, & o stulti & tardi ad credendum, & Pau. Ga
latas vocat stultos & insensatos.

Secundo sententia Aug. quam allegat Marti. est ex lib. re
tractionum, i. ca. xix. Omnia mandata facta deputantur quā
do quicquid non fit ignoscitur quod vt intelligas repete alti
us. Item quod scriptum est Iota vnum aut vnus apex nō trā
siet a

siet a lege, donec omnia fiant, cum exponerem dixi, nihil posse aliud intelligi nisi vehementem perfectionis expressionē; Vnde merito quæritur vtrum ista perfectio sic possit intelligi vt tamen verum sit, neminem iam vntem voluntatis arbitrio hic viuere sine peccato. A quo em̄ vsq; ad vnum apicem lex perfici potest, nisi a quo fiunt vniuersa diuina mandata. Sed in eisdem mandatis est etiam quod iubemur orare. Dimitte nobis debita nostra sicut &c. Quam orationē vsq; in finem sæculi tota dicit ecclesia, Omnia ergo mandata facta deputantur quando quicquid non sit ignoscitur.

Attende lector aliud esse si dicas nulla mandata implentur. Aliud non omnia mādata implentur. Cum igitur Aug. quæstioni respōdens qua quæritur. Vtrū aliquis in hac vita omnia dei mādata implerit, pro eodē habeat vixisse sine peccato, & omnia mandata impleuisse, satis apparet eum velle dicere, q̄ omnis vtens ratione quædam dei mandata non impleat, eo q̄ in quibusdam peccet, & peccando mandatū trāsgrediat, sed non propterea necessario damnabitur, eo q̄ inter mandata prouisum est fragilitati humanæ remediū, humilis oratio & fraternæ iniuriæ voluntaria remissio, vt ante diuinum iudiciū censeatur homo omnia impleuisse mandata, qui plura impleuit, & de aliquot non impletis veniam impetrauit, sicut debitor creditori omnia soluisse dicitur si partem soluerit, & alia pars debitorum sit petenti condonata, maxime si pacto vel lege inter creditorem & debitorem ita conuentum sit, quod in casu quo debitor non sit soluendo, ipse creditor contentus erit, & remittet debitum ex corde petenti.

Eandem sententiā habes alijs pluribus locis vt lib. de peccata, me. & re. capitu. xvi. vbi Augustinus dicit. Neq; negandum est deum iubere ita nos in facienda iustitia esse debere perfectos, & nullum habeamus omnino peccatum. Nam neque peccatum erit, si quid erit, si non diuinitus iubeatur vt non sit. Cur ergo iubet (inquiunt) quod scit nullū hominum esse facturum. Hoc modo etiam dici potest, cur primis illis hominibus iusserit, qui duo soli erant, quod sciebat eos non esse

esse facturos. Neque enim dicendum est ideo iussisse, ut nostrum aliquis id faceret, si illi non facerent. Hoc enim ne de illa scilicet arbore cibum sumerent, non nisi illis solis deus iussit, quia sicut sciebat quid iustitiæ facturi non erant, ita etiam sciebat quid iustitiæ ipse de illis erat facturus. Eo modo ergo iubet omnibus hominibus ut non faciant vllum peccatum, quamuis sit præsciens neminem hoc impleturum, ut quicumque impie & damnabiliter eius præcepta contempserint, ipse faciat eorum damnatione quod iustum est, quicumque autem in eius præceptis & pie proficientes, nec tamen omnia quæ præcepit implentes, sicut sibi dimitti volunt si alijs peccata dimiserunt, ipse faciat in eorum mundatione quod bonum est. Quid enim dimittenti dimittitur per dei misericordiam, si peccatum non est, aut quomodo non veratur per dei iustitiam si peccatum est. Idem diffuse tertio aduersus duas epistolas pelagianorum capitu, vii, & de spiritu & littera capitulo ultimo.

Hic clare vides quod hanc Aug. sententiam M. violenter torquet, cum ex ea vult inferre quod mandata non impleantur operantibus hominibus, sed ignoscente deo, & quod in ipso opere quo mandatum impletur sit peccatum.

Tertia sententia quam citat M. est ex epistola Aug. xxix, quæ est ad Hiero, qua de virtutibus disputans dicit, Et ut generaliter breuiterque complectar quam de virtute habeam notionem, quod ad recte viuendum attinet. Virtus est charitas qua id quod diligendum est diligitur. Hæc in alijs maior, in alijs minor, in alijs nulla est, plenissima vero & quæ iam non possit augeri, quamdiu hic homo viuit est in nemine, quamdiu autem augeri potest, profecto illud quod minus est quam debet ex vitio est. Ex quo vitio non est iustus in terra, qui faciat bonum & non peccet. Ex quo vitio non iustificabitur in conspectu dei omnis viuens, propter quod vitium, si dixerimus quia peccatum non habemus, nosmetipsos seducimus, & veritas in nobis non est, propter quod etiam quælibet profecerimus, necessarium est nobis dicere, dimitte nobis debita nostra cum iam omnia in baptismo dicta, facta, cogitata dimissa sunt.

Respōdeo

Respondeo. Primum tota illa epistola Aug. inquit & disputat & suspensam tenet sententiam expectans Hiero. iudicium, & licet Hiero. Aug. sententiam non improbet tamen eam non approbat. Inquit enim duobus libellis tuis, quos meo nomini dedicasti eruditissimis, & omni eloquentiae splendore fulgentibus, ad tempus respondere non potui non quo quicquam in illis comprehendendum putem, sed quia iuxta apostolum, Vnusquisque in suo sensu abundet. Alius quidem sic alius autem sic, & infra, Nos enim inter nos eruditionis causa differimus, ceterum emuli & maxime heretici, si diuersas inter nos sententias viderint, de animi calumniabuntur rancore descendere. Ex his constat non posse citari hanc epistolam tanquam de mente & sententia Aug. Insunt etiam quaedam ipsi lib. alia non parua habentia difficultatem, ut potest attente legensprehendere, tamen ne fugere videamur & quia Augusti, post mortem Hiero. lib. edidit, nec retractauit in illo quicquam, tanquam ea fuerit mens Aug. sententiam explicemus. Primo pondera quod dicit virtus quod ad recte viuendum attinet, ut non de quacumque virtute loqui intelligatur, non corporis, non animae naturalis, non vsu acquisita, sed diuinitus infusa, nec ea tamen omni, non enim de spe & fide, sed tantum de virtute summa loquitur, qua recte viuuntur non qualitercumque, sed simpliciter & absolute & qua recto itinere pergitur in finem felicitatis aeternae, ut per eam virtutem fiat in habente fons aquae salutaris in vitam aeternam, alias omni virtute suo modo recte viuuntur. Nam & temperantia temperanter fortitudine fortiter iustitia iuste prudentia prudenter & fide viuuntur fideliter. Ita temperanter fortiter iuste prudenter fideliter viuere quid aliud est quam recte viuere. Sed propterea charitate absolute recte viuuntur, quod charitas in voluntate sit, quae omnibus animae potestatis vitur. Alijs vero virtutibus ex parte recte viuuntur, quod partem quandam hominis rectam faciant, non necessario totum hominem. Hinc sumptum est quod dicitur charitatem esse formam virtutum, quod alias scilicet compleat, viuificet, perficiat. Deinde pondera quod dicit, quam diu autem augeri potest illud quod minus est quam debet ex vitio est, non dicit potest, sed debet. Nam

bet. Nam sine vitio habentis potest charitas esse tam in actu,
q̄ in habitu minor, & infra summam, non modo in angelis
ante confirmationem, & in homine pro statu innocentie an-
te peccatum, sed etiam in iusto viatore pro statu nature lap-
sae, vt expresse dicit, Idem Aug. de spiritu & littera ca. vltimo
& supra allegatum est, & idem dicit, vij. ca. iij. lib. contra du-
as epistolas pelagianorum ad Bonifacium papam. Item po-
dera quod dicit minor potest em̄ intelligi intensiōe & du-
ratione, duratione quidem in viatore minor est in statu natu-
rae institutae & lapsae, q̄ in statu comprehensoris. In hoc enim
semper in actu est & nunq̄ interrumpitur, vbi homines sunt
equales angelis, qui semper vident faciem patris, in illo vero
necessario actus interrumpitur propter corpus mortale vel
animale. Itē p̄t dici minor intensiue minus feruens aut minus
ardens, quod item necessarium est pro statu viae vbi anima
distrahitur nec tota in suam monadem colligitur, donec mor-
tale hoc induerit immortalitatem. Et licet vtroq̄ modo con-
tingat sine peccato, tamen saepe in viatore vtroq̄ modo mi-
nor est charitas, propter quendam inordinatum amorem re-
rum temporalium, qui surgit ex vitio fomitis, sicut loquitur
Aug. lib. confessionum. Minus te amat qui tecum aliquid a-
mat, quod non propter te amat, hoc est quod hic dicit profe-
cto illud quod minus est q̄ debet, ex vitio est fomitis, scilicet
relicti ex originali, ex quo vitio non est iustus in terra qui fa-
ciat bonum & non peccet, id est qui perpetuo faciat bonū,
& nunq̄ peccet, ex quo vitio non iustificabitur in cōspectu
dei omnis viuens, quia ex eo vitio surgūt peccata ad minus
venialia, quibus fit vt homo non per omnia quadret regulae
diuinae iustitiae, propter quod vitium si dixerimus quia pec-
catum non habemus, nosmetipsos seducimus, & veritas in
nobis non est, quod eundem sensum habet cum supradictis
quia vitio fomitis frequenter peccant etiā iusti & sancti pro-
pter ignorantiam aut infirmitatem, propter eādem causam vi-
uentes in carne post baptismū dicere debent, dimitte nobis
debita nostra, Ex his apparet q̄ haec Aug. sententia nihil ad-
iuuat partes Mar. vt per eam probet in quolibet opere iustū
i . i. peccare

peccare, aut in hominibus iustis imperfectionem charitatis esse peccatum, quod summa eius perfectio non sit pro hoc statu debita, quod etiam sufficienter ex August. patet in hoc loco. Nam in hac ipsa epistola nullo interposito sequitur, quid itaque qui recte videt, videt, unde & quando & ubi speranda sit illa perfectio, cui non sit quod adijci possit. Si autem precepta non essent, non utique esset ubi se homo certius inspiceret, & videret, unde auerteretur, quo conaretur quare gratularetur quid precaretur. Magna ergo est utilitas preceptorum, si libero arbitrio tantum debetur, ut dei gratia amplius honoretur.

Hic clare habes unde, quia diuinitus, quando, quia in futuro, ubi quia in patria speranda sit ista perfectio. Habes etiam quod precepta eam perfectionem nobis demonstrant, non ad eam hic habendam obligant, satisfacimus ergo precepto, & menti precipientis ad eam viriliter currendo, dum nulla nostra negligentia subsistimus aut retrolabimur, ut in cursu sit meritum in adeptione premium.

Deinde allegat Mar. verbum Hiero. lib. ij. aduersus pelagianos tractantis illud psalmi. xxxi. Dixi pronuntiabo aduersum me iniustitiam meam domino, & tu remisisti impietatem cordis mei, statimque sequitur pro hac, hoc est impietate siue iniquitate, utrumque enim intelligi potest, orabit ad te omnis sanctus in tempore oportuno, si sanctus est quomodo orat pro iniquitate. Si iniquitatem habet qua ratione sanctus appellatur. Ut mentem Hierony. melius accipias, repete paulo altius ubi defendens pelagianorum partes Critobolus dixisset, ne contendere videar, & in diuersum absque mensura funem trahere, saltem hoc mihi concede iustos in scripturis plurimos appellari. Atticus catholici dogmatis defensor respondit, non solum plurimos sed innumerabiles. Crito. si innumerabiles iusti sunt & hoc negari non possit, quid male locutus sum posse hominem sine peccato esse si velit, hoc est alijs verbis dicere posse iustum sine peccato esse in eo quod iustus est. Atti. iustos esse concedo sine omni peccato omnino non assentior, etiam absque vitio quod graece dicitur cacia hominem posse esse aio, anamarthiton, id est sine peccato esse nego, id enim

enim soli deo competit, omnisque creatura deo subiacet,
& indiget misericordia dei dicente scriptura, misericordia do-
mini plena est terra. Et ne quasi maculas quasdam in sanctis
viris videar perscrutari, in quibus errore sunt lapsi pauca pro-
feram, quæ non ad singulos, sed ad omnes in commune per-
tineant, in xxxi psalmo vt allegatum est, & continuo post
verba allegata addit Hierony, quæstionem soluens iuxta il-
lum videlicet modum, qui & in alio loco scribitur. Septies
cudit iustus & resurgit, Et iustus accusator sui in principio.

Hic vides lector hunc ipsum locum contra (sermonis
Martii, militare, vbi manifeste ostendit Hierony, sanctos in
quibusdam errore lapsos esse, & ob id non esse sine peccato
in tota scilicet eorum vita, & adeo contra Mar, facit totis his
tribus lib. Hierony, vt mirum sit, aliquid ex eis pro se voluisse
se Martii, allegare. Nam illud, Ecce Iob noster immaculatus,
& sine querela, & abstinens se ab omni malo, quali sine iu-
stitiæ coronatur vt misericordia dei indigeat, ex eo sensu ac-
cipitur q̄ Iob aliquando & in aliquibus peccauit, ad minus
venialiter scienter vel ignoranter, quem sensum ostendit qd̄
Hieronymus, addit, hoc est illud quod in prouerbijs legimus,
quis gloriatur castum se habere cor, aut quis confidit se mū-
dum esse a peccato. Vnde Hieron, infra dicit & si iustus vix
saluabitur, impius & peccator vbi parebunt. Certe iustus est
qui in die iudicij vix saluatur. Saluaretur autē facile, si nihil
in se haberet maculæ. Ergo iustus est in eo, q̄ floret multis
virtutibus, & vix saluatur in eo q̄ in quibusdam dei in-
diget misericordia. Nonne hic aperte sequitur, quedam iu-
storum opera, non omnia esse peccata. Ad id facit quod Hie-
ro, volens ostendere sanctos non fuisse sine peccato, eorum
vitam examinans semper inquit in qua parte vite lapsi sint,
& quum latissimos veteris testamenti campos peragrans, in
patriarchis prophetis & iustis id fecerit, de Apostolis loquēs
idem ostendet ex eo q̄ de primatu inter se contenderint, q̄
filij Zebedei igne cœlesti iniuriam domini vindicare volu-
erint, nec prætermittit dissentionem Pauli & Barnabæ, q̄ alii
quid humanum habuerit, Hierony, itaq; abiecta & humilia
eorum

eorū executit, vt aliquid peccati reperiat, & Mar. optima quæ
q; peccato non carere asserit. Superfluum ergo videtur plu-
ra allegare, tamen vt curioso lectori satisfaciam adhuc pauca
ex eodem citabo. eodem. ij. lib. dicit Hiero. Qui cautus & ti-
midus est potest ad tēpus vitare peccata, qui securus est de
iustitia sua repugnante deo illiusq; auxilio destitutus insidi-
is hostium patet.

Item infra post multa quibus nostram virtutem ex diu-
no munere pendere mōstrauit, inquit, vnde & nos dicimus
esse iustos sanctos viros, & post peccata placentes deo, non
suo tamen merito, sed eius clemētia, cui omnis creatura sub-
iecta est, & indiget misericordia eius. Attende lector ne cum
audis clementiam & misericordiam nominari semper intel-
ligas remissionem peccatorum, qua nō omnis creatura opus
habet, non beata virgo, non anima Christi, non deniq; ange-
li sancti, qui tamen omnes indigent gratia, clementia, miseri-
cordia dei, cuius gratuito munere beati sunt.

Item lib. iij. Crito. Rogo quæ est ista prauitas imo absq; ra-
tione contentio ne hoc quidem mihi das vt egressus aquas
baptismatis sine peccato sit Atti. Aut ego sensum meum ver-
bis explicare non valeo, aut me explicante tu ad intelligen-
dum tardior es Crito, quo nam modo? Atti, quid & tu dixe-
ris, & ego quid loquar posuisti hominem sine peccato esse
si velit, ego impossibile hoc in homine esse respondeo, non
quia statim a baptisate homo peccato non careat, sed illud
tempus quando sine peccato est, nequaq; possibilitati huma-
næ, sed dei gratiæ deputatur, tolle igitur posse & ego esse cō-
cedam, quō enim potest qui per se nō potest, aut quæ est illa
impeccātia q̄ statim corporis huius morte finit, aut certe si vlti-
mā vitā protraxerit, delicti & ignorantie periculo subiacebit
Hic habes cōtra Mar. in baptisato non remanere peccatū.
Habes & baptisatū si baptismo superuixerit non perpetuo
peccato carere.

Et infra exempli gratia vno tantum vtamur testimonio,
Inueni dauid filium iesse virum secundum cor meum, qui fa-
ciat omnes voluntates meas, vt supra allegatū est, & aliquot
interpoli

interpositis Crito, esto vt nullus potuerit omne vitare peccatum in pueritia, adolescentia, & iuuentute, nunquid negare potes, plurimos iustos & sanctos viros post vitia omni se ad virtutes animo contulisse, & per has caruisse peccato Atti: hoc est quod tibi in principio dixeram, in nostra esse positum potestate, vel peccare, vel non peccare, & vel ad bonum, vel ad malum extendere manum, vt liberum seruetur arbitrium sed hoc pro modo, & tempore & conditione fragilitatis humanae perpetuitatem autem impeccantiae soli reseruari deo, & ei q̄ verbum caro factus, carnis detrimenta & peccata non pertulit. Nec quia ad breue possum, coges me vt possum iugiter, possum ieiunare, vigilare, ambulare, legere, psallere, sedere, dormire, sed nunquid in perpetuum.

Allegat eundem Hiero. M. lib. i. dicentem. Tunc ergo iusti sumus quando nos peccatores fatemur, & iustitia nostra non ex proprio merito, sed ex dei consistit misericordia, repte paulo altius vt melius intelligas, ex precedentibus & consequentibus ipsius dicti rationem, cum Crito, allegasset, de innocentia, & iustitia Iob. Item Zachariae & Elisabeth & Atticus ipsa testimonia ex eisdem locis dissoluisset, intulit, ex quo perspicuum est iustos quidem & immaculatos dici, sed si negligentia surreperit posse concidere, & semper hominem in medullis positum, vt & de virtutum culmine ad vitia delabatur & de vitijs ascendat ad sublimia, & nunquam eum esse securum, sed semper metuere in tranquillitate naufragium, ac per hoc hominem sine peccato esse non posse dicente Salomone. Non est homo iustus super terram qui faciat bonum, & non peccet, & eodem in regum lib. Neque enim est homo qui non peccet, ac beato Dauid. Delicta quis intelligit, ab occultis meis munda me, & ab alienis parce seruo tuo. Et iterum, Ne intres in iudicium cum seruo tuo, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens, & multa alia quibus scripturae sanctae plenae sunt, Crito, quid ergo respondebis ad illud exemplum, quod ponit euangelista Iohannes, Scimus quia omnis qui natus ex deo non peccat, sed generatio dei conseruat eum, & malignus non tangit eum, scimus quoniam ex deo sumus: & m̄

& mundus totus in maligno positus est. Atti. par pari referā
& parvam euangelistae epistolam, secundum sensum tuum
docebo sibi esse contrariam. Si enim omnis qui natus est ex
deo peccatum non facit, quoniam semen eius manet in eo,
& non potest peccare, quia ex deo natus est, qua consequē
tia idem in eodem loco loquitur. Si dixerimus quoniam pec
catum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis
non est. Ignoras rationem hāsitas atq; turbaris audi eundem
euāgelistam. Si confiteamur peccata nostra, fidelis & iustus
est, vt dimittat nobis peccata nostra, & mundet nos ab om
ni iniquitate. Sequitur quod allegatum est a M. Tunc ergo
iusti sumus, quando nos peccatores fatemur, & iustitia no
stra non ex proprio merito, sed ex dei consistit misericordia,
dicente sancta scriptura, Iustus accusator sui est in principio
sermonis, & in alio loco, dic tu peccata vt iustificeris. Cōclu
dit enim deus omnia sub peccato, vt omnibus misereatur, &
hac hominis summa est iustitia, quicqd potuerit habere vir
tutis, non suum putare esse, sed domini, qui largitus est. Qui
ergo natus est ex deo non peccat, q̄diu semen dei manet in
eo, & non potest peccare, quia ex deo natus est. Sed quia in
agro dominico dormiēte patrefamilias inimicus homo ziza
niam superseminat, & frumēto bono dum nescimus lolium a
uenasq; steriles sator nocturnus interserit. Ideo parabola ista
euangelici patrefamilias formidāda est, qui purgat aream, &
frumēto horreis condito, paleas ventorū flatibus dispergen
das & vrēdas ignibus derelinquit, vnde & in Hieremia scri
ptum legimus. Quid paleis ad frumentū dicit dominus, Pa
leae autē a frumēto in cōsumptione saeculi separātur. Ex q̄
approbatur dum sumus in corpore isto mortali, mixtos esse
cum tritico, hac ille.

Vides q̄ sentētia allegata non seruit proposito Mar. vt ex
ea probet. Omne opus nostrū esse peccatū, aut cum peccato
cum hic dicat Hiero. nos posse carere peccato, q̄uis non per
petuo careamus, & hoc ex negligentia nostra & fragilitate
debet euenire, ad quod probandū inducit multos textus, q̄s
supra Mar. torquere nisus est ad suum propositum, videlicet
ad pro

um 33

ad probandū q̄ omne opus nostrum est peccatū, sed ex hoc loco patet, illos textus aliter intellectos fuisse a diuo Hie. & cōformiter ad alios sanctos patres in superioribus allegatos.

Venio ad allegata ex moralibus Greg. Ad quæ in genere dici potest, Primo dicta cōparatiue Mar. citat quasi absolute dicta, iam aliquid est absolute tale, vel nō tale. Non autem cōparatiue, & econuerso, aliquid est cōparatiue tale, quod non absolute. Secūdo Mar. equiuocat de vocabulo omne vel omnis, cum dicitur a Greg. Omne meritū vel omnis iustitia, ipse capit distributiue pro vnoquoq; vel pro singulis cū Greg. accipiat omne pro toto & perfecto, intendens totam vitā sanctorum iustitiā, quæ integratur ex collectis totius vitæ operibus, in aliqua sui parte a lege discordare. Lex em̄ dei est vna copulatiua habēs duas partes principales, vna est recedere a malo, quæ habet tot partes, quot sunt particulares prohibitiones. Altera pars est, fac bonum, quæ habet tot partes, quot sunt præcepta affirmatiua. Et sicut apud dialecticos tota copulatiua est falsa, vna parte existēte falsa, ita sanctus vir totius legis est trāsgressor nāsgressa vna parte, & tota eius obseruatio quā Gre. vocat iustitiā, iniustitia est adiūcta trāsgressione vnus præcepti, sic alibi explicat Hiero. sententiā Iacobi apostoli. Si, quis totā legē seruauerit offendat autē in vno, factus est omniū reus, in quo alij sudāt q̄ accipiāt verbū omniū distributiue, cū ipse cōtextus ostēdat accipi debere pro toto, sequitur em̄. Nam q̄ dixit nō mechaberis, dixit & nō occides, q̄ si nō mechaberis, occides autē, factus es trāsgressor legis, nō dixit factus es reus adulterij, qd̄ erat cōsequens, si oim̄ caperet distributiue vel collectiue. Tertio M. equocat de vocabulo vera, qd̄ putat falso opponi cū Greg. dicit. Verā mundiciā nō habem⁹ sed imitamur, debuit autē aduertere ex verbo imitamur, veritatē hic nō respōdere falsitati, sed imagini. Nam verā mūdiciā Gre. vocat mūdiciā patrie, cui⁹ sanctorū viatorū iustitia imago est & similitudo, & nō eq̄litas. Quarto fallitur M. applicās ad oēs qd̄ Greg. de impfectis dixit, qbus se in fine moralium ex humilitate cōnumerat, dū fatei se in progressu opis, q̄ videlicet, xxxv, li. moralium sup lob scripsit pulsatū iani gloria,

gloria,

gloria, pro quo vulnere a perfectis lectis lectoribus oratione
requirit. Et licet Grego. poene per omnes lib. moralium aper
te faciat contra Marti. vt patet inspicienti totum lib. cui vero
non vacat totum perlegere, legat ea. xxix. xxx. & xxxi. Job.
& circa textum moralium Greg. lib. xix. xx. xxi. & xxij. qui
dum salua hystoriae veritate, quod de vno scribitur ad ecclesi
am transfert, vnus iustitiam in multitudinem trãffundit, cui
vero neq; hoc legere vacat, saltem videat prãfationẽ lib. xxx.
Tamen etiã ijs locis quã M. allegat facit contra allegantẽ. i. ill
lud Job. ix. Vere scio q; ita sit, vt & non iustificabitur homo
compositus deo Greg. homo quippe cum deo non compo
nitur, iustitiam percipit, compositus amittit, quia quisquis se
auctori bonorum comparat, bono se quod acceperat priuat.
Qui enim accepta bona sibi arrogat, suis contra deum donis
pugnat. Vnde ergo despectus erigitur, dignũ est vt erectus
inde destruat. Et lib. v. tractans illud Job. iij. Nunquid ho
mo dei comparatione iustificabitur? humana iustitia diuine
iustitiã comparata iniustitia est, quia & lucerna in tenebris
fulgere cernitur, sed in solis radio posita tenebratur. Item. xvi.
lib. tractans illud Job. xxij. Nunquid deo cõparari potest ho
mo, etiam cum perfectã fuerit scientiã? Greg. in comparati
one em̄ dei scientia nostra ignorantia est. Ex dei namq; parti
cipatione sapimus, non comparatione, & lib. xvij. tractans il
lud. Nunquid iustificari potest homo cõparatus deo, vt ap
pareat mundus natus de muliere? Grego. Omnis namq; vit
iustus dei illustratione iustus est, nõ comparatione, humana
quippe iustitia auctori comparata iniustitia est, quia & si in
ipsa sua creatione homo persisteret, creatori non posset aqua
ri creatura, cui tamẽ ad grauiora defectus põdera accessit &
culpa quã serpẽs insidians intulit, & mulier infirmata psuasit.
Ex his habes mentem Greg. q; scilicet participans non po
test cum eo quod participat comparari, quia cum aliqua cõ
parantur oportet vtrinq; propria accipere, & sic comparan
do hominis iustitiam ad diuinam, oportet eam accipere, quã
tantum humana est, & illa sine dubio peccatum est. Item ad
uerte q; hac consequentia non valet, iste comparatione me
lioris

litoris malus est, ergo malus est, similiter non sequitur Sodoma
comparatione Hierusalem iustificata est, ergo iustificata est;
vnde Hiero. primo aduersus pelagianos. Quid mirū in col-
latione sanctorū alios esse meliores, & alios inferiores, cum
e contrario in collatione peccatorum, hoc intelligi possit. Ad
Hierusalem dicitur, q̄ multis peccatorum erat confossa vul-
neribus iustificata est Sodoma ex te, non q̄ Sodoma per se iu-
sta sit, quā in æternos collapsa cineres, audit per Ezechielem
Sodoma restituetur in antiquum, sed q̄ comparatione scele-
ratoris Hierusalem hæc iusta videtur. Illa enim dei filium tru-
cidauit, hæc propter abundantiam panis, & per luxurię ma-
gnitudinem, excessit modum libidinis.

Vnde etiam Grego. lib. vltimo moralium tractans illud Iob
xliij. Ideo insipienter locutus sum, & quæ ultra modum exce-
derent scientiam meam. Greg. Omnis humana sapientia quō-
libet acumine polleat, diuinæ sapientiæ comparata, nec iusta
nec pulchra, sed insipientia est. Oia enim humana quæ iusta quæ pul-
chra sunt, dei iustitiæ & pulchritudini comparata, nec iusta nec
pulchra sunt nec omnino sunt. Beatus itaq; Iob ea quæ dixit
sapienter se dixisse crederet, si verba superioris sapientiæ
non audiret, in cuius comparatione stultum est nostrum om-
ne quod sapit, & qui sapiēter quidem locutus hominibus
fuerat, diuinas tamen sententias audiens sapiētius, se cognos-
cit non esse sapientem. Hinc est q̄ Abraam inter verba do-
minica nil se nisi puluerem vidit dicens. Loquar ad dominū
meū cum sim puluis & cinis. Hinc est q̄ Moyses omni egyptio-
rum sapientia instructus, ex quo loquentem dominum
audiuit impeditioris & tardioris lingue se esse deprehendit
dicens. Obsecro domine non sum eloquens ab heri enim &
nudiustertius, ex quo locutus es ad seruum tuum impediti-
oris & tardioris lingue sum. Hinc est q̄ Esaias postq̄ seden-
tem dominū super solium excelsum atq; eleuatū vidit, post-
q̄ seraphim duabus alis faciem, duabus velare pedes, & dua-
bus volare conspexit, postq̄ id quod est sanctus, sanctus, san-
ctus dominus deus exercituum, alter ad alterum clamare au-
diuit, ad seipsum rediēs ait, Ve mihi quia tacui, quoniam vir
pollutis

pollutis labijs ego sum & in medio populi polluta labia ha-
bentis ego habito, Moxq; ipsam pollutionem, vnde cogno-
uerat subdens ait. Et regem dominum exercituum vidi ocu-
lis meis. Hinc Hieremias diuina verba audiens, verba se nō
habere cognouit dicens. A, a, a, domine deus nescio loq; quia
puer ego sum. Et post pauca sancti itaq; viri dum diuinitatis
arcana audiunt, q̄tō magis contēplando proficiunt, tanto am-
plius despiciendo quod sunt, aut nihil, aut prope nihil, se esse
cognoscūt. Respondeat ergo diuinis sermonibus beatus Iob
& sapienter proficiēs stultū esse deprehēdat dicēs. Insuper
locutus sum & quæ vltra modum excederēt scientiā meam

Ex istis apparet quo sensu accipienda sint dicta sanctorū,
de bonis & malis comparatiue loquentium, vnde si ex tali
cōparatiua locutione velis idem inferre absolute, falleris &
dicta sanctorum non intelligis, vt quia Grego. dicit. Præsens
vita supernæ felicitati comparata mors est potius dicenda q̄
vita, inferre velis, q̄ hæc vita non est vita absolute, & sine cō-
paratione dicta, aut si ex eo q̄ Antonius teste Hieronymo,
vifo Paulo reuersus discipulis interrogantibus, Vbi tam diu
commoratus es pater? Respondit. Ve mihi peccatori qui fal-
sum monachi nomen fero, vidi Heliam, vidi Ioannem in de-
serto, & vere vidi Paulū in paradiso, velis concludere, q̄ An-
tonius falsus monachus fuerit, vel non verus, aut se ignora-
uerit aut humilitate mentitus sit. Pariformiter deciperis, sed
singula quæ M. allegat videamus. Sanctus inquit vir, quia
omne meritum virtutis nostræ vitium esse conspiciat, si ab in-
terno arbitrio districte iudicetur, recte subiungit, si voluerit
contendere cum eo, non poterit respōdere ei vnum pro mil-
le vbi Greg. postq; ostendit quid millenarius in scriptura si-
gnificet, puta bonæ vitæ perfectionem inquit, cum deo au-
tem contendere est non ei tribuere, sed sibi gloriam suæ vir-
tutis arrogare. Sed sanctus vir conspiciat quia & qui sum-
ma iam dona percipit, si de acceptis extollitur, quæ acceperat
amittit, & dicat si voluerit contendere cum eo, non pote-
rit responderi ei vnum pro mille. Qui enim cum auctore
contendit, vnum pro mille respondere non sufficit, quia qui
de per

de perfectione se erigit, habere bñiuiuendi nec Initiū ostēdit. Vnum namq; pro mille respondere non possumus, quia cum de bonæ vitæ perfectione extollimur, hanc nos nec inchoasse monstramus.

Vides lector hic velle Gregori, tunc deum districte iudicare, si pro nostris tantum quæ non etiam sua sunt sententiam ferat, & de virtute superbientem eandem aut nondum habere, aut si habuerit amittit, qua perdita nil remanet in anima præter vitium & peccatum, quod poenæ, non gloriæ meritum est.

Secundo Martinus allegat super illud, Si repente interroget, quis respondebit ei: quia inquit si remota pietate discutitur, in eo examine etiam iustorum vita succumbit. Hic aduerte q; Gregorius præmittit repente deus interrogat, cum nos ad distractionem sui examinis inopinatos vocat. Per quod vides nihil allegationem hanc facere, quantum ad eos, qui præparati & præmeditati diuino iudicio sistimur. Potest namq; etiam iustus inopinata morte præuentus, aliquibus venialibus subiacere peccatis, quæ per poenitentiam & sacramenta purgaturus fuerat, si se moriturū præuidisset, propter quod misericordia opus habet remittente peccatum, q; non remisso, quantalibet iustitia ad beatitudinis remunerationem non perducet. Vel aliter Gregorius, vi, certe repente interrogat cum duris nos persecutionibus pulsat, vt q; mens nostra de se in tranquillitate aestimat, semetipsam veraciter qualis sit in perturbatione deprehendat, & plerumq; quoniam qui percutitur gemit, sed respondere non sufficit, quia & ipsa ei percussione suæ aduersitas displicet, sed tamen semet ipsum homo considerans tacet, & diuina iudicia discutere metuit, sed esse se puluerem agnoscit. Vnde & per Pau. dicitur, O homo tu quis es qui respondeas deo.

Vides hæc nihil suffragari Martino, vt probet idem opus esse bonum & malum, vel peccatum. Nam Gregori, hominis iustitiam vocat non vnum aut alterum actum, sed totius vitæ bonum & meritum, quæ vita in aliqua sui parte peccatum habet,

Tertio inducit Marti. illud. Qui etiam si habuero quippiam iustum non respondebo, sed meum iudicem deprecabor, ut enim inquit Greg. saepe diximus. Omnis humana iustitia in iustitia esse conuincitur si districte iudicetur, prece ergo post iustitiam indiget, ut quae succumbere discussa poterat, ex sola iudicis pietate conualescat. Hac Grego. sententia eundem sensum habet cum praecedentibus videlicet, quod totius vite humanae iustitia non per singulos actus tam pura & perfecta est, quin in aliqua sui parte defectum peccati habeat admixtum, propter quod peccatum non perueniretur ad retributionem, nisi homo humili prece impetraret remissionem. Unde immediate post verba per Mar. allegata sequitur. Quae scilicet iustitia cum plene a perfectioribus habetur, habere de illa quippiam dicitur. Quia mens humana & comprehensa vix peragit, & valde extrema sunt quae comprehendit, dicat ergo qui etiam si habuero quippiam iustum non respondebo, sed meum iudicem deprecabor, velut si apertius fateatur dicens, & si ad opus virtutis excreuero ad vitam non ex meritis sed ex venia conualesco, precii itaque innitendum est cum recta agimus, ut omne quod iuste viuimus ex humilitate condiamus. Hic facienda est vis, Primum in verbo discussa, Nam iustitia hominis discutitur cum exacte exploratur examinatur, & per singulos actus ponderatur, sic Apostoli dicuntur filij excussorum, id est sanctorum prophetarum & patriarcharum, per vim discretionis paleam a granis separantur, & Christus habere ventilabrum in manu qui permundabit aream suam &c. Item facienda est vis in eo quod dicitur plene a perfectioribus habetur, ubi innuit differentiam perfectionis iustitiae viae & patriae, & quod illa respectu istius imperfecta est tam in cognitione agendorum, quam in executione cognitorum quod significat dicens, quia mens humana & comprehensa vix peragit & extrema valde sunt quae comprehendit id est parum cognoscit, & illud ipsum difficulter exequitur, quae tamen imperfectio peccatum non est ut infra declarabitur.

Quarto inducit Marti. illud Iob. ix. Verebar omnia opera mea sciens quia non parceres delinquenti, & multis interpo-

suis

litis Greg, dicentem. Quæ aperte egerim video sed quid in-
tus latenter pertulerim ignoro. Hic locus aperte facit contra
Mar. q̄ lob verebatur omnia opera sua, id est diligenter ob-
seruabat quid & qualiter ageret ne peccaret, & sic poenā in-
curreret, q̄ sciret deum non parcere peccanti. Nam secundū
sensum Mar. frustra sua opera lob obseruet ne peccet, cum se-
cundū eum iustus in omni opere peccet. Item est contra M.
illud quod sciens q̄ non parceret delinquenti, quia ipse vult
q̄ iustus in bono opere peccat, sed deus illud ad peccatum
ex misericordia nō imputat. Nam hoc esset parcere delinquē-
ti, & ipsum peccatū sine poenitentia de eodem remittere vel
nō imputare. Non enim potest Mar. dicere iustum de quo
libet suo opere habere poenitentiam nisi velit & poenitentia
esse poenitentiam.

Sed videamus quid dicat Gregori. Verebar omnia opera
mea sciens quia non parceres delinquenti. Quæ beatus lob
opera exercuit sacræ huius hystoriæ textus ostendit. Holo-
caustis quippe multiplicibus auctorem placare studuit, quia
iuxta filiorum numerum vt scriptum est confurgens dilucus
lo offerebat holocausta per singulos eosdem non solum ab-
immūdis actibus, sed praua quoq; cogitatioe mūdabat, de q̄
scriptura teste prohibetur, dicebat enim ne forte peccauerūt
filij mei & benedixerint deo in cordibus suis. Affectum er-
go compassionis exercuit quia ipse de se amicorum quæsti-
onibus exactus dicit. Flebam quondā super eo qui afflictus
erat. Ministerium pietatis impendit qui ait. Oculus fui ceco
& pes claudō. Et castitatis mundiciam in corde custodiuit
qui obtestando se aperit dicens. Si deceptum est cor meum
super muliere, humilitatis culmen medullitus tenuit, q̄ dicit.
Si contēpsi iudiciū subire cū seruo meo & ancilla mea, cū dis-
ceptarent aduersum me. Beneficia largitatis impēdit qui ait.
Si comedi buccellam panis solus & non comedit pupillus
ex ea. Et rursus, Si non benedixerint mihi latera eius, & de
velleribus ouium mearum calefactus est. Gratiam hospitali-
tatis exhibuit qui dicit. Foris non mansit peregrinus, ostium
meum viatori patuit. Et inter hæc ad virtutū cumulum per
excellen-

excellentiore viam charitatis & inimicos dilexit, qui ait. Si ga-
uifus sum ad ruinam eius, qui me oderat. Et rursus. Non e-
nim dedi ad peccandum guttur meum, vt expeterem male,
dicens animam eius. Quia ergo vir sanctus sua opera vere-
batur, qui illa semper exhibuit, ex quibus placari deus & er-
ga iniquitates solet. Quid ergo est q̄ mira opera faciēs, hęc
ipsa etiam veretur patiē, cum dicit. Verebar opera mea, ni-
si q̄ in sancti viri actibus verbisq̄ colligim⁹, vt si placere deo
veraciter cupimus, postq̄ peruersa subigimus, ipsa in nobis
etiam bene gesta timeamus. Duo quippe sunt, quę in bonis
operibus necesse est vt studiosē formidentur, desidia videli-
cet & fraus. Vnde & per prophetam apud vetustam transla-
tionem dicitur. Maledictus qui facit opus domini fraudulē-
ter, & desidiose. Sed sciendum magnopere est, quia desidia
per torporem nascitur, fraus per priuatam dilectionem. Illam
namq̄ minor dei amor exaggerat, hanc autem male mētem
possidens proprius amor creat. Fraudem quippe in dei ope-
re perpetrat, quisquis seipsum inordinate diligens, per hoc
quod recte egerit, ad remunerationis transitorie bona festi-
nauit. Sciendum quoq̄ est q̄ tribus modis fraus ipsa com-
mittitur, quia per hanc proculdubio, aut tacita cordis huma-
ni gratia, aut fauoris aura, aut res quelibet exterior desydera-
tur. Quo contra recte de iusto per prophetam dicitur. Bea-
tus qui excutit manus suas ab omni munere. Quia enim nō
solum fraus in acceptatione pecunię est. Munus proculdu-
bio vnum non est. Tres vero sunt acceptationes munerum
ad quas ex fraude festinatur. Munus namq̄ a corde est cap-
ta gratia a cogitatione. Munus ab ore est gloria per fauorem
Munus ex manu est pręmium per dationē. Sed iustus quis-
q̄ ab omni munere manus excutit, quia in eo q̄ recte agit,
nec ab humano corde inanem gloriam, nec ab ore laudem,
nec a manu recipere dationem querit. Solus ergo in dei ope-
re fraudem non facit, qui cum ad studium bonę actionis in-
uigilat, nec ad corporalis rei pręmia, nec ad laudis verba, nec
ad humani iudicij gratiam anhelat. Ipsa igitur bona nostra,
quia insidiantis culpę gladium euadere nequeunt, nisi solli-
cito co-

cito cotidie timore muniantur, per sanctum virum nunc recte dicitur. Verebar omnia opera mea, ac si humili confessione diceretur. Quae aperte egerim video, sed quid in his latenter pertulerim ignoro:

Ex his manifeste apparet, quod longe alia mens est Gregori & Marti. Et quia Gregori, theologia ex Augusti, descendit sicut riuus a fonte, & ipse Gregori, sua scripta fufurem, Augusti, vero similitudinem vocat, attende eandem Augustini de beato Iob esse sententiam, ut videre licet de pecca. me. & re. lib. ij. capitu. x. ubi habita mentione Noe Danielis & Iob quasi eorum, qui fuissent excellentissimi, & de Noe quod non fuerit sine peccato probasset, per hoc quod inebriatus est, de Daniele vero ex eo quod dicit, Cum orare & confiterer peccata mea, & populi mei domino deo meo. Etiam de Iob probat ex locis in quibus mentio peccatorum Iob habetur, ut capitu. ix. xiiij. xiiij. & .xxij. intendens eum aliquando peccasse, saltem in verbo, vel cogitatione, ut patet inspicienti dictum capitu. x. xi. & .xij.

Quinto Martinus allegat ibidem si fulserint ubi Gregori, quia quousque poena corruptionis astringimur, quousque rectis operibus veram munditiam nequaquam apprehendimus, sed imitamur.

Hic aduerte quod hic Gregori, mundissimas manus appellat opera comprehensorum, item veram munditiam appellat eorundem munditiam, & vult quod mundicia operum sanctorum, qui sunt in via, illorum aliquam habeat similitudinem, sed non attingat ad aequalitatem, propter hoc notans quod signanter Iob dixerit, velut mundissimae & non absolute mundissimae, quod volens Greg. exprimere dixit quamlibet rectis operibus veram munditiam non apprehendimus, sed imitamur, id est ad beatorum munditiam non pertingimus, quam diu viatores sumus, sed aliquam eius imaginem pro modo dulo viae exprimimus, & hoc propter corruptibilitatem corporis & carnis immunda desideria. Unde post multa Gregorius concludit, Dicat ergo vir iustus si lotus fuero, quasi aquis nivis & fulserint velut mundissimae manus meae, tamen sordibus intinges me, & abominabuntur me vestimentum

vestimenta mea, quia quātumlibet ad summam in compun-
ctione contemplationis ascenderit, quātumlibet se per exer-
citiū laboris accinxerit, indignum tamen adhuc aliquid de
corpore mortis sentit, & abominabilem se esse considerat in
multis quae de pondere corruptionis portat;

Hic vides hanc sententiā nihil adiuuare partes Mar. neq;
per eam probare posse quod intēdit quia Greg. non eadem
opera dicit bona esse & mala.

Quod autem Mar. inducit, vi. & vltimo loco in fine mo-
ralium, Greg. dicētem, Quis inter ista & c. Greg. loquitur de
imperfectis quibus ex humilitate se connumerat. Imperfecti
enim praesertim in longo opere & diuturno bona intentione
inchoato, saepe aliquid humanum patiuntur ex inani gloria,
& amore fauoris humani, vt quod pro solo deo inchoatum
est, non pro solo deo vsq; ad finem perducatur, & hoc est qd
supra dixit in bonis operibus cauendam esse fraudem asse-
rens Iob, hoc diligenter cauisse etiam cum proprias laudes
enarrat itidem asserens de Pau. vnde Greg. cōtinuo post ver-
ba per Mar. allegata sed hoc mihi facere opere precium cre-
do, quod fraternis auribus omne quod me late ter ipse repre-
hendero incunctanter aperio. Quia enim exponēdo non ce-
laui quod sensi, confitendo non abscondo quod patior, per
expositionem patefeci dona per confessionem detego vul-
nera. Et quia in hoc tam magno humano genere nec paruu-
li defunt qui dictis meis debeant instrui, nec magni defunt q
cognitae meae valeant infirmitati misereri. Per haec vtraq; ali-
is fratribus q̄tum possum curam confero, ab alijs spero. Illis
dixi exponendo quod faciant, istis aperui confitendo quod
parcant. Illis verborum medicamenta non subtrahō, istis lace-
rationem vulnerum non abscondo

Ex his omnibus vides q̄ male concludit M. Omne opus
bonū esse partim malū etiā in tātis viris, & q̄ beatus Iob pro
alijs operibus suis se cōfiteatur peccatorem & pro alijs a deo
& a seipso laudatur vt iustus, vt iam non sit mirabile quod
Marti, vult videri mirabile.

Quod autem Marti, addit blasphemum esse dicere, q̄ nec

angeli si cum dei iudicio comparentur iusti sunt, & sine peccato. Hanc blasphemiam Hiero. non metuit cum, ij. aduersus pelagianos inquit, q̄ omnia sacerdotū, ora concelebrant homonos anamaritos, quod in lingua nostra dicitur, qui solus est sine peccato, quæ laus iuxta sententiam tuam frustra deo reputatur, si est communis cum cæteris. Hæc Hierony. Quod intelligit quæadmodum deus modo quodam bonus est, quo nemo alius, & sapiens, & ens, & immortalis, & inuisibilis, vt de eo dicatur. Nemo bonus nisi deus, & soli sapienti deo, & qui est misit me, & solus habet immortalitatem, & soli immortalis, inuisibili deo, sic modo quodam speciali deus est impeccabilis. Ipse enim per naturam, cæteri per gratiam. Hoc modo ergo non est blasphemum dicere, angelos non esse sine peccato, siue non esse impeccabiles.

Deinde argu. Mar. ratione. Tenemur mandatum dilectionis dei perfecte implere, diligendo deum ex toto corde, tota anima, & totis viribus, sed hoc nullus implere potest propter concupiscentiam, quæ repugnat legi dei, ergo omnes remanent peccatores.

Respondeo Primo quærendo ex Marti. an credat aliquē quandoq; fuisse, vel facturum esse, quod deuteronomij. iij. scriptum est. Inuenies eum si tamen toto corde, & tota tribulatione animæ tuę quesieris eum. Si dicat q̄ non sequi videtur, nullus fuit aut erit vere pœnitens. Sin autē dicat q̄ sic, dicetur ei, quomodo hoc fieri potuerit: cum huiusmodi pœnitentes cōcupiscentia & fomite & lege peccati, quæ legi dei repugnat non caruerint. Deinde quærendum est an credat Dauid verū dicere. In toto corde meo exquesiui te, & in toto corde meo scrutabor mandata tua Item Ezechiam regem dicentem. Nosti domine q̄ ambulauerim coram te, corde perfecto. Et quia non audebit asserere eos esse mentitos, neq; tamen dicet caruisse concupiscentia vel fomite, consequenter dicere debet, q̄ habens fomitem deum possit ex toto corde diligere. Et q̄ sit quidem modus ex toto corde diligendi, competens statui viatoris, per fidem ambulantis, & nondū per speciem, minor modo diligendi ex toto corde, qui competit sta-

petit statui cōprehensoris, & q̄ ille sit meritum, iste vero præ-
mium, vt ex Aug. probatur ^{lib.} de spiritu & littera capit. vlt.
vt supra allegatum est, & lib. iij. contra duas epistolas pelagi-
anorum capi. vii. vtrumq; statum distinguens August. dicit,
Hic præceptum est vt non peccemus, ibi præmium nō pos-
se peccare. Hic præceptum est vt desyderijs peccati non obe-
diamus, ibi præmiū vt desyderia peccati non habeamus. Hic
præceptum est intelligite ergo qui insipientes estis in popu-
lo, & stulti aliquando sapite, ibi præmium est plena sapientia
& perfecta cognitio, & infra, Hic præceptum est exultate
deo adiutori nostro. Et exultate iusti in domino, ibi præmiū
est exultare perfecto & ineffabili gaudio. Postremo in præ-
cepto positum est. Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, in
præmio autem quoniam ipsi saturabuntur, & infra. Ex quo
factum est virtutem, quæ nunc est in homine iusto perfectā
hactenus nominari, vt ad eius perfectionem pertineat, etiam
ipsius imperfectionis in veritate cognitio, & in humilitate cō-
fessio. Tunc enim est secundum hanc infirmitatem, pro suo
modulo perfecta ista parua iustitia, quando etiam quid sibi
desit intelligit. Ideoq; Apostolus & imperfectum, & perfe-
ctum se dicit. Imperfectum scilicet cogitando, quantum illi
ad iustitiam desit, cuius plenitudinem adhuc esurit, & sitit.
Perfectum autem q̄ & suam imperfectionem confiteri nō
erubescit, & vt perueniat bene procedit. Sicut possimus dice-
re perfectum esse viatorem, cuius bene promouetur accel-
sio. Quis non perficiatur intentio, nisi fuerit facta prouentio,
& post multa, nimis quippe insipienter dicitur, tantum ama-
ri deum anteq̄ videatur, q̄tum amabitur cum videbitur. Por-
ro si in hac vita pio nemine dubitante, quanto amplius dilige-
mus deum, tanto sumus vtiq; iustiores, quis dubitet, piam
veramq; iustitiam, cum fuerit dilectio dei perfecta, tunc per-
ficiet. Tunc ergo lex ita vt nihil omnino desit implebitur, cuius
legis secundum apostolum plenitudo dilectio est.
Hic habes clare ex Augustini sententia quid sit hic in præ-
cepto, & quid repromittatur illic in præmio. Deinde habes
distinctas perfectiones. Vnam viæ, alteram patriæ & q̄ per-
fectio

fectio viae imperfecta est, sicut dilectio & cognitio in via necessario est imperfecta, & sicut nimis insipienter dicitur, strenuo cursori ad peccatum imputari debere, quod non mox ut currere coeperit, calcem attigit, & metam, sic magna inconsideratione dicitur, in spiritali stadio legitime currentis, id est diligentis (Nam ad deum itur non pedibus sed affectibus) imperfectionem imputandum esse ad peccatum, maxime cum ea imperfectio necessario sit in creatura rationali, etiam non peccatrice, antequam pertingat ad visionem claram. Unde consequenter patet eam glossam non esse pestilentem, nec nouiter repertam qua dicitur, quod deus a viatore pro statu viae non requirit supremam & absolutam legis de dei dilectione impletionem, ita quod imputetur viatori ad peccatum, quod illam summam in via non habet. Et quod Marti, alijs impingit sibi ipsi dicere potest. Nam ille soluit mandatum Christi, qui ipsum non implet, sed transgreditur, iam secundum Marti, nec ipse Marti, nec aliquis alius pro statu viae mandatum implet, sed omnis homo est illius mandati transgressor. Neque metuendum est, ne deo minus grati simus, si eius gratia peccato careamus, aut si mandata nostris viribus accommoda cum nobis dedisse credamus. Nam quis conatur efficere, quod nouit factu impossibile. Neque beata virgo, Angeli sancti, aut anima Christi minus gratiae habent deo, quod nullo impossibili mandato urgentur.

Contra id quod Martinus dicit de obligatione ad impossibile intendens lege dei hominem viatorem ligari ad habendum vel faciendum id, quod habere vel facere non potest. Ita quod non habens aut faciens, eo ipso peccet, & legem transgrediatur. Est primum quod dicitur dist. quarta in decretis, quod lex debet esse possibilis, & quod ad impossibile nulla est obligatio, quae videtur communis animi conceptio, & pro regula ponitur de regulis iuris in sexto, quae etiam habetur in iure ciuili, qua & ipse MARTINVS alibi vtitur veritate victus, ut in sermone de indulgentijs notabili decimo, vbi dicit, Nam deus & ecclesia neminem grauant ultra

vires, quod Paulus ipse astruit, deus inquit non permittet vos
tentari super id quod potestis. Neque exigua est contume-
lia Christianismo dicere, quod nobis importabilia onera impo-
nat. Hæc ibi. Item in sermone de poenitentia parte. ij. notabilis,
i. Primum ut nullo modo præsumas cõfiteri venialia, sed nec
omnia mortalia quia impossibile est ut omnia mortalia cog-
noscas. Ad impossibile autem nemo obligatur. Hæc ille. Hic
autem dicit contrarium, & in responsione ad Siluestrum &
in præceptorio signanter primo præcepto. v. vi. & ultimo. Pro-
cuius pleniori intellectu aduertendum est, præter id quod in
scriptura impossibile dicitur. Aliquando quod est difficile, ut
in actibus Apostolorum dicit Petrus. Quid tentatis impone-
re iugum super ceruices discipulorum, quod neque nos neque
patres nostri portare potuimus, id est egre & difficulter por-
tauimus, duobus modis posse intelligi præceptum alicui esse
impossibile. Vnomo quia non habet potestatem implendi ex suis
viribus, quastuc habet, potest tamen adipisci facultatem ab alio, qui pa-
ratus est dare petenti. Aliomodo quod ille cui mandatur facultatem
exequendi non habet, nec acquirere potest, eo quod petenti nemo
velit dare. Primo modo homo obligatur ad impossibile ad
Ro. viij. Vt quod impossibile erat legi, in quo infirmabatur per
carnem, deus mittens filium suum in carne de peccato dam-
nauit peccatum, ut iustificatio legis impleretur in nobis. Hic
habes quod liberum arbitrium hominis peccatoris legis iustifi-
cationem implere non poterat, sed facultatem implendi de-
us per Christum donauit. Idem habes in Apostolo pluribus
locis, ubi commendans gratiam ostendit legis & nature per
se inefficaciam, sic Matth. xix. dicitur. Quæ impossibilia sunt
apud homines, possibilia sunt apud deum, & quando homo
superbus putat liberi arbitrij vires sufficere, ad ipsius legis
impletionem, ob id non requirens auxilium diuinæ gratiæ,
ad impossibile obligatur non simpliciter, sed ex suppositione,
sicut solet dici de habente conscientiam erroneam. Secundo
vero modo nullus ad impossibile obligatur, nec cuiquam ad pec-
catum imputatur, quod tali impossibili mandato non paruerit,
quod habendum est pro principio naturaliter noto, quod si
quis

quis negauerit, non apparet rationibus esse conuincendus,
eo q̄ contra communem naturæ sensum loquatur. Et quia
in hoc sensu accipit Mar. vt patet ex his quæ dicit de fomite,
de ira, de concupiscentia, de mandato dilectionis, merito do-
ctrinaliter damnatus est, damnandus & iudicialiter, nisi resi-
piscat. Est etiam expresse contra scripturam Genesis, iij. Pec-
casti, quiesce, subter te erit appetitus eius, & tu dominaberis
illius, & in deuterio. Verbum quod mando tibi hodie, nō est
supra te, prope est verbū in ore tuo, & in corde tuo. Item Mat-
thæi, xi. Iugum meū suauē est, & onus meum leue. Nec no-
strum propositum impedit quod Aug. dicit. Iugum leue est
amantibus, graue timentibus, quod videlicet mandata per se
difficilia & ardua, charitas leuia facit, & ob id etiam dicit Io-
annes in canonica sua, Mandata eius grauiā non sunt. Vel se-
cundum Hiero. dicitur, Onus leue, & mādata non grauiā di-
cuntur, comparatione cerimoniarum legis veteris, nō q̄ sint
secundum se leuia & facilia, nam siue hoc siue illo modo di-
catur, monstratur q̄ sit possibilis, siue leuiter feratur propter
charitatem, siue difficilis sit propter hominis infirmitatem, &
precepti magnitudinem, & hanc esse Hiero. mentem patet. i.
aduersus pelagianos, cum Critoni. proposuisset. Aut possi-
bilia deus mandata dedit, aut impossibilia, si possibilis,
in nostra potestate est ea implere si velimus, si impossibilia,
nec in hoc rei sumus, si non facimus quod implere nō possu-
mus. Et Hiero. ad hominem respondens primo & retundēs
argumentum, q̄ deus possibilis dedit humano generi om-
nes artes, inducens & de corporis dotibus, rhetoribus, tracta-
toribus, & alijs multis libris sequenti tractans illud. Si offers
munus tuum ad altare inquit, non q̄ impossibilia deus præ-
ceperit, sed in tantum patientiæ culmen ascendit, vt prope im-
possibilia pro difficultate nimia præcepisse videatur, ad de-
struendam sententiam tuam, qua scribis facilia esse dei mā-
data, & post multa quibus ostendit mandatorum difficulta-
tem, concludit ergo & possibilis sunt dei mandata, quæ Da-
uid fecisse cognouimus. Hic attende q̄ sub nomine præcep-
ti Hiero. comprehendit consilia.

Q̄ etiā

Q^u etiam mens Aug. sit q^u deus homini nihil præceperit impossibile, apparet multis locis, sed expresse hoc asserit de pec. me. re. ca. vi. ubi sic inquit. Nam qui dicunt esse posse in hac vita hominē sine peccato, non est eis continuo incauta te meritate obfistēdum. Si enim esse posse negauerimus & hominis libero ar. q^u hoc volēdo appetit, sed deī virtuti vel misere ricordie, qui hoc adiunādo efficit derogabimus. Sed alia quæstio est. Vtrum esse possit, alia vtrū sit, & post multa testimonia inducta, in fine capit. concludit. His atq^{ue} huiusmodi alijs innumerabilibus testimonijs dubitare non possum, nec deum aliquid impossibile homini præcepisse, nec deo ad opitulādum & adiuuandū, quo fiat quod iubet, impossibile aliquid esse, ac per hoc potest homo si velit esse sine peccato adiutus a deo. Item Au. de gratia & lib. ar. ca. xvi. Magnū aliquid pelagiani se scire putant, quādo dicūt. Non iuberet deus quod sciret non posse ab homine fieri, quis hoc nesciat, sed ideo iubet aliqua quæ non possumus, vt nouerimus quid ab illo petere debeamus. Ipsa ē em̄ fides, q̄ orando impetrat, quod lex imperat. Et in lib. de natura & gratia ca. lxxix. dicit. Valde bona sunt præcepta, si legitime his vtamur, eo quippe ipso quo firmissime creditur, deum iustum & bonum impossibilia nō potuisse præcipere. Hinc admonemur vt in facilibus quid agamus, & in difficilibus quid petamus. Omnia quippe sūt facilia charitati, cui vni Christi sarcina leuis est, aut ea vna est sarcina ipsa, quæ leuis est, secundum hoc dictum est, & præcepta eius grauiā non sunt, vt cui grauiā sunt cōsideret. Nō potuisse diuinitus dici grauiā non sunt, nisi quia potest esse cordis affectus, cui grauiā non sunt, & petat qui desinitur, vt impleat quod iubetur, & allegato testimonio ex deuterō, cōcludit, cōuersus ergo quisquis sicut ibi præcipitur ad dominum deū suū ex toto corde suo, & ex tota anima sua mandatum dei non habebit graue, quomodo em̄ est graue cū sit dilectionis mandatū, aut em̄ quisq^{ue} nō diligit & ideo graue est, aut diligit & graue esse nō potest, diligit autem si quod illic admonetur israel, conuersus fuerit ad dominū deum suū ex toto corde suo, & ex tota anima sua.

Hic ad

Hic aduerte qualiter Aug. in peccatore cōuerso ponat di
lectionē ex toto corde, & ex tota anima, ex quo cōfirmatur
quod supra dictū est, duos modos esse deū diligendi ex toto
corde, vnū viā, alterū patriā, in illo amor dei & delectatio iu
stitiā cor possidet, & alios amores & delectationes superat.
In isto funditus absorbet, in illo frenatur aut seruiunt, in isto
omnino nō sunt. Habes etiam q̄ in p̄cepto diuino cōplen
do, semper habet homo facultatē implendi, aut saltem quod
non negatur legitime petēti, aut si negetur extra culpam est
non faciens mandatum.

Pone exēplū. Rex subdito debili pedibus mādat, vt q̄pri
mū se p̄sentē exhibeat subdit⁹, licet ambulare nequeat, si t̄n
habet vehiculū, aut pecuniā ad emendū, vel cōducendū, aut
amicū donare vel cōmodare paratū, nō valet impossibilitatē
excusare mandati. Si vero nihil horū ad manū habeat, sed rex
offert suo sumptu lecticā & comeatū, adhuc nō est mandatū
impossibile, & adhuc multo minus, si rex posset & vellet pe
tēti sanitatē pedū reddere. Si vero nec subditus habet, nec ab
alio acgrere p̄t, nec qui mādat dare paratus est, peccatū nō est
in eo q̄ nō obediuit mādanti, sed in eo potius q̄ irrationabili
liter mādauit. In proposito vero qa deus iustus & bonus, irra
tionabiliter nihil p̄t precipere. Nihil homini p̄cipit, cuius ho
mo nō habet potestatē aut habere potest, si potestate quā ha
bet legitime vtatur, qd̄ incalūniabiliter verū est, de electis in
statu gratiē existētibus, de quibus apostolus. Fidelis deus, q̄
nō patietur vos tētari, super id quod potestis ferre, sed faciet
etiam cum tentatione prouentum.

Vñ Au. iij. de li. ar. m̄dēs q̄stioni eorū q̄ dicūt, Si Adā & Eua
peccauerūt, qd̄ nos miseri fecim⁹, vt cū ignoratiē cecitate &
difficultatis cruciatibus nasceremur, & primo erraremus nes
ciētes qd̄ nobis esset faciendū, deinde vbi nobis inciperēt a
periri p̄cepta iustitiā, vellemus ea facere, & renitēte carnalis
cōcupiscētiē nescio q̄ necessitate nō valemus. Quibus breui
ter m̄detur, vt quiescāt. Recte em̄ fortasse q̄rerētur, si erroris,
& libidinis nullus hoīum victor existeret. Cū vero vbiq̄ sit
p̄sēns, q̄ multis modis p̄ creaturā sibi dño seruiētē auersum
vocat,

vocet, doceat credentem, consoletur sperantem, diligentem
exhortetur, conantem adiuuet, exaudiat deprecātem, non ti-
bi deputat ad culpā si inuitus ignoras, sed q̄ negligis quare
re quod ignoras, neq̄ illud q̄ mēbra vulnerata non colligis
sed q̄ volentē sanare cōtēnis. Ista tua ppria peccata sunt. Nul-
li enim homini ablatum est scire vtiliter, quod inutiliter igno-
ratur. Et humiliter confitendum esse imbecillitatem, vt quæ-
renti & cōfidenti ille subueniat, qui nec errat dum subuenit,
nec laborat. Nam illud quod quisq̄ non recte facit, & quod
recte volens facere non potest, ideo dicuntur peccata, quia
de peccato illo liberæ voluntatis originem ducunt. Illud em̄
præcedens meruit, ista sequentia. Nam sicut linguam non so-
lum membrum quod mouemus in ore dum loquimur, sed
etiam illud quod huius membri motum consequitur, id est,
formam tenoremq̄ verborum, secundum quem modum di-
citur alia lingua græca, alia latina, sic non solum peccatum il-
lud dicimus, quod proprie vocatur peccatum, libera em̄ vo-
luntate & ab sciente committitur, sed etiam illud quod iam
de huius supplicio consequatur necesse est.

Hic habes aperte ex Aug. sentētia quid imputetur homi-
ni ad peccatū, & quid non, & q̄ solum imputatur quod ha-
bet in potestate vt faciat, aut cuius potest acquirere faculta-
tem, sed negligit. Item habes quomodo deus paratus est ho-
mini dare scientiam necessariam agendorum, & scienti adiu-
torium sufficiens ad faciendum mandatum, quando homo
suam imbecillitatem agnoscit, & humiliter supplicat. Ex qui-
bus omnibus infero, q̄ cum deus pro statu huius vitæ de le-
ge communi, non sit paratus petenti etiam iusto, pro extre-
mo virium laboranti, illam perfectam dilectionē ex toto cor-
de dare, sicut neq̄ clarā sui visionem, iuxta illud, Non vide-
bit me homo & viuet. Et illud, Quem nullus hominum vi-
dit. Item quādiu sumus in corpore peregrinamur a domino,
Per fidem em̄ ambulamus & non per speciem, propter quod
Paulus cupiebat dissolui, & esse cum Christo. Neminē tene-
ri præcepto ad eam habendā. Neq̄ censeri debere transgres-
sorem, eo q̄ illam non habeat. Et pariformiter dicendum est:
Nullū

Nullum iustum teneri pro statu viæ ad non habendum fo-
mitem peccati, & radicalem concupiscentiam, cuius reatus
baptismo deletus est. Ex eodem fundamēto quod videlicet
non sit in eius potestate, nec deus supplicanti dare decreue-
rit, non plus q̄ corpus immortale aut impassibile.

Item, iij. de lib. ar. ca. xvij. dicit idē Aug. Quæcūq; illa cau-
sa est voluntatis, aut iusta profecto est, aut iniusta. Si iusta, q̄-
quis ei obtemperauerit non peccabit. Si iniusta non ei obtē-
peret, & non peccabit, & infra cap. sequenti, Quæcūq; ista
causa est voluntatis, si non ei potest resisti, sine peccato ei ce-
ditur. Si autem potest non ei cedatur, & non peccabitur. An
forte fallit incautum? Ergo caueat ne fallatur. An tanta falla-
cia est, vt cauēri omnino non possit? Si ita est nulla peccata
sūt. Quis em̄ peccat in eo quod nullo mō cauēri potest? Pec-
catur autem, cauēri igitur potest. Hanc Augu. sententiā cum
Pelagius in lib. suo tanq̄ pro se facientem allegasset, Ipse Au-
gust. eidem lib. respondens cap. lxxvij. libri de natura & gra-
tia, inquit. Agnosco, verba mea sunt, sed etiam ipse dignetur
agnoscere superius cuncta quæ dicta sunt. De gratia quip-
pe dei agitur, quæ nobis per mediatorem medicina opitula-
tur, non de impossibilitate iustitiæ. Potest ergo ei causa quæ-
cūq; illa est resisti, potest plane, nam in hoc adiutorium po-
stulamus dicentes. Ne nos inferas in tentationem, quod ad-
iutorium non posceremus, si resisti nullo modo posse crede-
remus. Potest peccatū cauēri, sed opitulante illo, qui non po-
test falli. Nam & hoc ipsum ad cauēdum peccatum pertinet
si veraciter dicimus. Dimitte nobis debita nostra. Duobus e-
nim modis etiam in corpore cauētur morbi malum, & vt nō
accidat, & vt si acciderit, cito sanetur. Vt non accidat cauea-
mus dicendo. Ne nos inferas in tentationem, vt cito sanetur
caueamus dicendo. Dimitte nobis debita nostra. Si ergo im-
mineat siue insit, cauēri potest.

Hic iterum clare habes peccatum cauēri posse per naturę
humanae vires, iuncto diuino auxilio, quod deus legitime pe-
tenti dare paratus est. Ex quo concluditur nihil homini pro
hac vita esse præceptum, quod in hac vita fieri non potest, a-

m i lias cō-

lias contra Aug. esset hic impossibilitas iustitiae, quia impos-
sibilitas esset obedientiae.

Et ut clarius videatur, quod in homine iusto baptisato infir-
mitas concupiscentiae remanens post deletum originale, vel age-
dorum ignorantia, non sit homini peccatum, aut contra legem
dei. Aduertendum est quod illa ignorantia veri, & difficultas bo-
ni potuit esse naturalis, ut quod in vno est supplicium, in alte-
ro sit natura, ut habet Aug. lib. iij. de lib. ar. cap. xx. quo posito
idem erit dicendum de homine iusto baptisato, & homine ta-
liter creato, & tunc notetur dictum cap. xxi. vbi habetur. Ig-
norantia vero & difficultas, si naturalis est, inde incipit anima
proficere, & ad cognitionem & requiem, donec in ea perfici-
atur vita beata promoueri. Quem perfectum in studiis opti-
mis atque pietate, quorum facultas ei non negata est, si propria
voluntate neglexerit, iuste in grauiorem quam iam poenalis est
ignorantiam difficultatemque precipitatur, decentissimo &
& conuenientissimo rerum moderamine in inferioribus ordi-
nante. Non enim quod naturaliter nescit, & naturaliter non po-
test, hoc animae deputetur in reatum, sed quod scire non studu-
it, & quod dignam facultati comparandam ad recte faciendum ope-
ram non dedit. Loqui enim non nosse atque non posse infanti na-
turale est. Quae ignorantia difficultasque sermonis, non modo
inculpabilis est sub grammaticorum legibus, sed etiam humanis af-
fectibus blanda & grata est. Non enim villo vitio vllam faculta-
tem comparare negligit, aut villo vitio quam comparauerat amisit.
Itaque si nobis in eloquentia esset beatitudo constituta, atque ita
crimini duceretur, cum peccatur in linguae sonis, quemadmo-
dum cum peccatur in actibus vite. Nullus itaque argueretur in-
fantis, quod ab ea esset exorsus ad consequendam eloquentiam, sed
plane merito danaretur, si suae voluntatis pueritate, vel ad eam
recidisset, vel in ea remansisset. Sic etiam nunc si ignorantia veri, &
difficultas recti naturalis est homini, unde incipiat in sapientie
quietisque beatitudinem surgere, nullus hanc ex initio naturali
recte arguit. Sed si proficere noluerit, aut a profectu retror-
sum relabi voluerit, iure meritoque poenas luet. Creator vero
eius ubique laudatur, vel quod eam ab ipsis exordiis ad summi bo-
ni capa

ni capacitatē inchoauerit, vel q̄ eius profectū adiuuet, vel q̄
impleat proficientē atq̄ perficiat, vel q̄ peccantem id est ab
initijs suis sese ad perfectionē extollere recusantē, aut iam ex
profectu aliquo relabētem, iustissima dānatione promeritis
ordinat. Non em̄ propterea malam creauit, quia nondū tan-
ta est q̄ta vt proficiendo esse possit accepit, cum eius exor-
dio perfectiones omnes corporū longe inferiores sint, quas
tamē in suo genere laudabiles esse iudicat. Q̄ ergo ignorat
quid sibi agendū sit, ex eo quod nondū accepit, sed hoc quo-
q̄ accipiet, si hoc quod accepit bene vsa fuerit. Accepit autē
vt pie & diligenter quærat si volet. Et q̄ agnoscens quid sibi
agendum sit, non cōtinuo valet implere, hoc quoq̄ non-
dum accepit. Præcessit em̄ quædā pars eius sublimior ad sen-
tiendū recte facti bonū, sed quædā tardior atq̄ carnalis nō cō-
sequēter in sententiā ducitur, vt ex ipsa difficultate admone-
atur, eundē implorare adiutorē p̄fectionis suæ, quē incho-
ationis sentit auctorē, vt ex hoc ei fiat charior, dū non suis vi-
ribus, sed cuius bonitate habet vt sit, eius misericordia suble-
uatur vt beata sit, q̄to autē charior illi est a quo est, tanto in
eo firmius quiescit, & tanto vberius æternitate eius perfrui-
tur. Si em̄ arboris nouellū & rude virgultū nullo mō recte
sterile dicimus, q̄uis aliquot c̄states sine fructibus traiciat,
donec oportuno tēpore expromat feracitatē suam, cur non
auctor animæ debita pietate laudetur, si ei tale tribuit exor-
dium, vt studendo ac proficiendo ad frugem sapientiæ iu-
stitiæq̄ perueniat, tantumq̄ illi præstitit dignitatis, vt in e-
ius etiam potestate poneret si vellet ad beatitudinē tendere;

Hic habes q̄ etiam si ignorantia & difficultas boni inef-
sent homini a natura, & ex prima creatione, nec creator pos-
set culpari, nec creatura vituperari. Ex quo vltius infertur
q̄ rebellio partis sensitivæ ad rationem non est secundum se
& essentialiter peccatum, cum in prima creatione potuerit
esse. Vnde cōsequenter ostenditur q̄ per baptismū originali
peccato remisso, nō debeat vocari proprie peccatū, & q̄ isti
duo pari passu incedunt, & equaliter obligātur in futurū ad
vitandū

vitandum peccatum & ad implenda dei mandata, & æque debile habent liberum arbitrium æqualiter indigens auxilio gratiæ. Pro ista sententia facit quod Aug. in plerisque locis signanter lib. ij. de pec. me. & re. causam reddens quare cum deus mortem corporis propter peccatū homini inflixerit, peccato remisso eam non auferat dicit. Quod post peccatorum remissionem remanet ad exercendam iustitiam, inquit eū. Caro quæ primo facta est, nō erat caro peccati in qua noluit homo inter delicias paradisi seruare iustitiam. Vnde statuit deus, vt post eius peccatum propagata caro peccati ad recipiendam iustitiam laboribus, & molestiis niteretur. Pone exemplum de duobus, quorum vnus pauper natus sit, alter cum diues esset, propter crimen factus est pauper, cæteris paribus ambo accipiuntur in gratiam, & eisdem officijs occupantur.

Hic multa possent dici de diuersitate legum, pro diuersis statibus diuersimode obligantium, sed breuitatis gratia, pro nunc prætereo, cum ea quæ dicta sunt sufficienter ostendant neminem ligari ad impossibile, & omnem legem ligantē debere esse possibilem, saltem si qui transgreditur debeat vituperari, & ipsa transgressio peccatum vocari. Nam secundum Aug. iij. de lib. ar. Defectus non est vituperatione dignus, nisi sit voluntarius, & sola corruptio quæ vitiosa est, recte vituperatur, cæteræ autem corruptiones, nec corruptiones dicendæ sunt, aut certe, quia vitiosæ non sunt, digne vituperatione esse non possunt. Nam & ipsa vituperatio quæ soli vitio parata, id est apta & debita sit, inde traxisse vocabulum creditur, vt vituperatio diceretur, & dicto cap. xv. In creaturis autem rationabilibus quibus siue peccantibus, siue non peccantibus vniuersalis pulchritudo modis congruentissimis terminatur aut nulla peccata sunt, quod absurdissimū est dicere. Peccat enim saltem qui vel damnat, quasi essent peccata, quæ nulla sunt, aut non sunt vituperanda peccata, quod nihilominus absurdum est. Incipient quippe nec recte facta laudari, & tota turbabitur humanæ mentis intentio vitamque subuertet. Aut vituperabitur factum, quod ita factum est sicut debuit, & execrabilis insania, vel vt mitius loquar, error miserimus orietur aut

etur aut si cogit verissima ratio, sicut cogit vt vituperentur pec-
cata & quicquid recte vituperatur ideo vituperat, quia non est
ita vt esse debuit. Quere quid debeat natura peccatrix, & in-
uenies recte factum. Quare cui debeat, & inuenies deo. A
quo enim accepit posse recte facere si velit, Ab eo accepit vt
sit etiam misera si non fecerit, & beata si fecerit. Quia enim ne-
mo superat leges omnipotentis creatoris non sinitur anima
non reddere debitum. Aut enim reddit bene vtendo quod ac-
cepit. Aut reddit amittendo quo bene vti noluit. Itaque si non
reddit faciendo iustitiam reddet patiando miseriam, quia in
vtrouque verbum illud debiti sonat.

Venio ad vltimum argumentum Mar, sumptum ex ora-
tione dominica, quam dicit melius erudire animam de libe-
ro arbi, gratia & peccato quam omnium recentiorum theologo-
rum libri, vbi quod nusquam non facit, imtempestiue inuehi-
tur in nescio quos recentes theologos, quasi vero vel veterum
tractatorum libri conferri possint, cum sublimitate euangelica:
Argumentatur ergo Mar, qui orat, sanctificetur nomen tuum,
petit sine dubio quod non habet. Non enim fictis verbis apud
deum ludere licet. Sic arg. de. ij. &. iij. petitione. Sequere
si placet Martine, de alijs etiam petitionibus & secundum hanc
theologiam tuam cui tantum panis est, qui hodierno diei suf-
ficiat, non poterit dicere, Panem nostrum cotidianum da no-
bis hodie. Debet enim (vt dicis) petere quod non habet alias
fictis verbis apud deum luderet. Et qui diuino fultus est pre-
sidio non poterit dicere, Ne nos inducas in tentationem, cum
debeat petere id quod non habet. Is autem non caret diuino presidio

Vides nihil habere momenti in hac re, Mar, argu. Sanctifi-
cari enim dicitur quod de sancto fit, sanctius, sicut & iustifi-
cari quod de iusto fit iustius apocalip. vi. Qui iustus est iusti-
ficetur adhuc. Et dicitur etiam pollui quod de immundo fit im-
mundus, & sordido sordidus vbi supra Qui in sordibus est
sordescat adhuc, dicitur etiam sanctificari quod in sanctitate
accepta perseuerat. Nihil igitur inconueniens, si sanctus oret
& dicat, Sanctificetur nomen tuum, petens sanctitatis in sa-
cramento acceptae perseuerantiam, vel argumentum, vnde Aug:
de cor

de correptione & gratia cap. vi. Cum vero in oratione domi-
nica deo patri dicimus, Sanctificetur nomen tuum, quid ali-
ud dicimus q̄ vt nomē eius sanctificetur in nobis. Quod cū
iam per lauacrū regenerationis effectum sit, quare cotidie a
fidelibus poscitur, nisi vt in eo quod factū est in nobis, perse-
ueretur a nobis. Et allegato in eūdem sensum Cypriano, cō-
cludit. Ecce gloriosiss. martyr hoc sentit q̄ in his verbis coti-
die fideles Christi petunt, vt perseuerent in eo quod esse ce-
perunt. Hæc ille. Neq̄ si homo sanctus peccet ob id perdit
aut minuit sanctitatem q̄ diu retinet charitatem. Sicut mate-
riale templum non puluis aut queuis immundicia prophan-
nat. Et sæpe sanctior peccatū habet vbi minus sanctus non
habet, testes sunt infantes & moriones baptisati qui pecca-
to carent si cum ratione vtentibus sanctis conferantur. Item
hæc oratio pro tota ecclesia funditur, in qua sunt infantes &
moriones, qui post baptisma non polluerūt nomen domini,
cum non peccauerint. Similiter cum dei filius adoptiuus di-
cit, Adueniat regnum tuum, iuxta Cyprianū orat, vt regnū
in quo deus æternaliter regnat, id est beatitudo nobis adue-
niat, de quo Matthæi, xxv. Venite benedicti & c. Vel orat vt
regnum, quo per baptisati sacramētum expulso diabolo &
peccato in seruitutē redacto accepit in nobis augeatur, & p̄-
seueret, & hoc quādo ad personā iustificatorū refertur peti-
tio. Vides ergo hæc nihil suffragari M. Et M. addit qui dicit,
Fiat volūtas tua, nōne rebellē se deo cōfiteatur? Quid ais M?
Non metuis Christo facere contumeliā, si quisquis dicit deo
Fiat volūtas tua, se rebellē fateatur, an nō ipse Christus dixit,
Pater si possibile est trāseat a me calix iste, verūtamē nō mea
volūtas, sed tua fiat. Cum igitur orat filius adoptiuus, deo pa-
tri obediēs, non cōtinuo se cōfiteatur esse rebellē deo, sed dei
petit auxiliū vt inquit Cypria, contra carnē, contra mundū,
& diabolum, qui impedire conātur ne a nobis mandatū dei
fiat, & petit, q̄ sicut cœlestes virtutes sine impedimēto in cœ-
lo dei voluntatē faciūt, sic pro nostro modulo nos faciamus
in terra, vt explicat Cypria, vel secundū eundem. Sicut volū-
tas tua sit in nobis fidelibus, qui facti sumus cœlum, sic fiat
in ter

in terra, id est in peccatoribus & infidelibus, vt faciētes dei voluntatē conuertātur. Vel tertio quia corpus habemus ex terra, oramus vt caro cōsentiāt spiritui, nec contra spiritū concupiscens vincat, vt non faciamus opera carnis, sed cōsequamur fructus spiritus. vnde Cypria. Volūtas dei est, quā Christus docuit, & fecit, humilitas in conuersatione, stabilitas in fide, verecundia in verbis, in factis iustitia, in operibus misericordia, in moribus disciplina, iniuriā facere non nosse, & factam tolerare posse, cum fratribus pacem tenere, deum toto corde diligere, amare in illo quod pater, timere quod deus est, Cristo nihil omnino præponere, quia nec nobis ille quicquid præposuit, Charitati eius inseparabiliter adherere, Cruci eius fortiter ac fideliter assistere, quādo de eius nomine & honore certamē est, Exhibere in sermone constantiam quā cōfitemur. In questione fiduciā quā cōgredimur. In morte patientiam, qua coronamur. Hoc est cohæredem Christi velle esse, hoc est præceptum dei facere, hoc est voluntatem patris adimplere. Hæc ille.

Et quia M. saepe allegat quod iubemur orare dimitte nobis debita nostra, audiamus quomodo hoc explicet Cypri. Post subsidiū tibi petitur & venia delicti, vt qui a deo nascitur in deo viuat, nec tantū præsentī & tēporali vitæ, sed & æternæ cōsulatur, ad quā venire potest si peccata donentur. Quæ debita dominus appellat, sicut in euāgelio suo dicit, dimissi tibi omne debitū, quia me rogasti. Quod autē necesse est quod prudenter & salubriter admonemur quod peccatores sumus, quod pro peccatis rogare cōpellimur, vt dum indulgētia de deo petitur, cōscientiæ suæ animus recordetur. Ne quis sibi quasi innocēs placeat & se extollēdo plus pcreat, instruitur, & docetur peccare cotidie, dū cotidie pro peccatis iubetur orare. Sic denique & Ioānes in episto. sua monet dicēs. Si dixerimus quia peccatū non habemus, nos ipsos decipimus, & veritas in nobis non est. Si autē cōfessi fuerimus peccata nostra, fidelis & iustus est dominus, quod nobis peccata dimittat. In epistola sua vtrūque complexus est, quod & rogare pro peccatis debeamus, & impetremus indulgentiam dum rogamus, ideo &

animor
fidelem

fidelem dixit dominum ad dimittenda peccata. Fidem polli-
citationis suae referuantem, quia qui orare nos pro delictis,
& peccatis docuit, paternam misericordiam promisit, & ve-
niam secururam. Hac ille. Eadem est sententia Aug. in mul-
tis locis signanter lib. de verbis Apostoli sermone. xxix. vbi
vult significari neminem in ista carne, in isto corruptibili cor-
pore, in ista terra, in isto maligno saeculo, in ista vita tentatio-
nibus plena neminem hic viuere sine peccato. Vide totum ser-

monem
Quod Mar. dicit vbi nunc lib. arbitrium & (monem
in fine infert lib. ar. esse mere passiuum in omni actu suo, qui
velle vocatur, reiiciens distinctionem de esse totum a deo,
& non totaliter, ponens simile de tractu ferrae, qui est ipsi ser-
re mere passiuus a sectore, nec ad tractum suum quicquam coo-
peratur. Quod si generaliter intelligat sicut sua verba prima fa-
cie sonant tam de velle bono quam malo, blasphemia est in deum.
Nam si etiam in malis ipsum velle est totum, & totaliter a deo,
quid ergo imputabitur Neroni, Caligulae, Nabugadonosor,
aut Sennacherib, quod si intelligit de velle bono, id certe oportet
tuerat exprimi. Nam neque verum est, quod lib. arbi. per gratiam
Christi sanatum se habeat, ad omne suum velle bonum, me-
re passiuus. Facit enim partialiter ipsum bonum velle, ut sit dei
principaliter, hominis secundario. Deus enim homini praece-
pta non daret si in eis lib. ar. nihil faceret, & si lib. ar. sufficeret
gratia dei necessaria non esset. Nam quod Mar. asserit volun-
tatem per gratiam trahi, rapi, moueri, sic quod ipsum velle non par-
tialiter sit a lib. ar. non credo vniuersaliter posse sustineri. Mo-
ueor, quod homines in scriptura non tam rastra vel aratra dicuntur
quam agricolae, vinatores, edificatores, operarii, mercenarii.
Imo & dei adiutores, & cooperatores, econuerso deus dicitur
adiutor noster, & cooperator, quae omnia significant nos
aliquid agere, & non solum pati siue recipere, & in hoc est ma-
ior dei gratia ut inquit Chrysol. Quod deus nobis donat, ut
faciamus cum eo quod ipse solus facere potest, sic dicit Pau-
lus. Ego plantaui Apollo rigauit deus incrementum dedit, vbi
aliquid notatur opus vel factum in homine, quod solius dei
est ipsa videlicet gratia, & aliud opus quod est dei simul &
hominis

hominis quod notat apostolus subdens, & hoc vnicuique si-
cut dominus dedit, vnde Augu. in epistola ad Valentinum.
Quidam in vobis sic gratiam dei predicant, vt negent homi-
nis esse lib. ar. & quod est grauius dicant q̄ in die iudicij nō
sit redditurus deus vnicuique secundum opera eius. Etia hoc
tamen iudicauerunt, q̄ plures vestrum non ita sentiant, sed
lib. ar. adiuuari fateantur per dei gratiam, vt recte sapiamus
atq; faciamus, vt cum venerit dominus reddere vnicuique se-
cundum opera eius, inueniat opera nostra bona, quæ prepa-
rauit deus vt in illis ambulemus, & infra, postea vero sicut
scribit apostolus Pau. Iudicabit deus mundum quando ven-
turus est, sicut tota ecclesia in symbolo cōfiteatur, iudicare vi-
uos & mortuos. Si igitur nō est dei gratia, quomodo saluat
mundum? & si non est lib. ar. quomodo iudicat mundum?
& epistola sequenti ad eundem, Quantum ergo potuimus
egimus cum istis, & vestris & nostris fratribus, vt in fide sa-
na catholica perseuerent, quæ neq; lib. ar. negat, siue in vitam
malam siue in bonam, neq; tantum ei tribuit, vt sine gratia dei
valeat aliquid, siue vt ex malo conuertatur in bonum, siue vt
in bono perseueranter proficiat, siue vt ad bonum sempiter-
num perueniat, vbi iam non timeat ne deficiat. Item de gra-
tia & lib. ar. cap. ij. Ipsa diuina præcepta homini non prodes-
sent, nisi haberet lib. voluntatis arb. quo ea faciens ad promis-
sa præmia perueniret, ideo enim data sunt vt homo excusati-
onem de ignorantia non haberet, hæc pro præsentis sufficiat;
Nam si digne deberet quæstio tractari, cum sit difficillima,
opus esset magnis voluminibus. Et quod Mar. simile ponit
de securi vel serra inuenio in scriptura hominē malum, quo
deus vtitur ad punitionem populi sui, vocari serra, puta re-
gem assyriorum, apud Esaiam, vbi dicitur, Nunquid eleua-
bitur serra aduersus eum, qui sec at in ea, & mirum erit si M.
dicat velle huius regis esse totum & totaliter a deo, & q̄ e-
ius lib. ar. se habeat pure passiuæ. Nusquā enim legitur, Non
est voluntas nisi a deo, licet alicubi legatur. Non est potestas
nisi a deo, & recte inquit Aug. de spiritu & littera capit. xx.
hoc non est scriptum, Non enim verum est. Nam voluntas

mala peccatū est & per hoc a deo non est. Item quod M. dicit de facere quod in se est, miror cur voluerit calūniari. Nā si verum est quod ipse dicit lib. ar. nil aliud facere posse, q̄ de se desperare, & ad grām confugere, nonne hoc agere est facere quod in se est: Hoc siquidem est quod in se est facere, facere quod est in potestate, seu vti potestate quam habet, vt aeger est aliquis quod in se est facit pro morbo vitando vel curando, dum medicum adit & consulit. Adire nequit, aliū mittat. Neminē habet quem mittat, amicus rogetur, amicus deest preces ad deum dirigat. Nōne hæc faciens facit quod in se est, an hoc Thomas & recentiores dicunt & non veteres: vnde Origenes super Matthæum homilia. viij. Qui credit Christo dicenti. Si steteritis orantes credite quoniam accipietis, debet autem qui petit omnia facere q̄tum ad se, vt oret spiritu oret & mente, memor Apostolici verbi quod ait, sine intermissione orantes. Item Augusti. de sermone domini in monte lib. i. de consuetudine mala loquēs ait, Hanc vincere difficilimum est, & tamen etiam ipsam consuetudinem si se quisq; non deserat, & Christianā militiam non reformidet vincet. Hęc ille. Quid hic aliud est quā facere quod in se est, quod & Apostolus significat dicens. Videte ne quis desit gratiæ dei, & alibi. Exhortamur vos ne in vacuum gratiæ dei recipiatis, & alijs multis locis.

Nec probabile videtur quod dicit Martinus. Nullum opus esse acceptatione dignum coram deo sine misericordia dei ignoscente, non solum propter sanctos angelos & animam CHRISTI, aut gloriosæ matris eius, sed etiam aliorum viatorum, quorum merita cum sint dei dona optima & perfecta, a patre luminum descendencia, ex charitate elicit, non possunt non placere deo, & hoc apparet maxime consequens esse Marti. vt dicere debeat qui ponit librum arbitrium, quo ad bonum velle esse mere passium, & ipsum velle totum & totaliter esse a deo, quid em̄ habebit deus quod ignoscat in opere suo solius.

Circa

CIRCA MATERIAM sacramenti poeniten-
tia quæ plures articulos comprehendit sumptos ex diuersis
M. opusculis, sic procedam. Primo tractabo sermonē eius de
poenitētia, atq̄ eundē seruabo ordinē. Primū de cōtritione, de
inde de cōfessione, tertio de satisfactiōe, vt facilius appareat
qd̄ veritatis vel falsitatis cōtineāt articuli notati. Accipio igit̄
pro fundamēto dictū Au. xiiij. de ci. dei ca. vi. Fecerūt ciuita-
tes duas amores duo. Terrenā scilicet amor sui vsq̄ ad contē-
ptū dei. Coelestē vero amor dei, vsq̄ ad contēptū sui. Ex quo
fundamēto habet̄, q̄ nimius & inordinat⁹ sui amor causa est
auersionis & recessus aīa a deo suo. Anīa em̄ peccatrix; vult
in seipsa gloriari, tanq̄ in se sit suum bonū, quod cum sibi nō
sufficiat, quia bonū ægenum & fragile est, cogitur cōsequē-
ter etiā a se migrare ad ea, quæ infra sunt corporalia & sensi-
bilia, sicq̄ fit longius a deo recedēdo, quod Iob ait. Vt anima
tanq̄ seruus fugiēs dñm suū cōsequatur vmbra. Anima em̄ de-
serēs deū, id qd̄ vere est deserit, & adharet imagini, tandē eti-
am imagine deserta puenit vsq̄ ad vmbra, vbi est regio dissi-
militudinis & egestatis. Et sicut in recessu a deo anima pri-
mum gradū facit ad se, ac vltērius se deserēs progreditur, &
fugitiuas sensibiliū voluptates persequēs lōgius euagatur.
Ita ediuerso cū ad deū anima reuertitur, primū gradū facit ad
se, & deinde p se regreditur ad deū, secundū q̄ monet pphe-
ta. Redite præuaricatores ad cor. Id quod luculēter significa-
tū est in parabola de filio prodigo. Lucae. xvi. Is em̄ primo a
patre petijt partē substantiæ se cōtingentē, velut fasti diēs pa-
ternā pro indiuiso possidere substantiā, & volēs in suis bonis
naturalib⁹ habere libertatē, & esse sui iuris, qd̄ nō poterat es-
se diuturnū, ideo statim dicit̄, pfectus peregre in regionē lō-
ginq̄, in q̄ nō solū a deo patre, sed & a seipso recessit, & cu-
piebat vētrē implere de siliqs porcorū, nec poterat. Hic nota-
tur recessus anime a deo per peccatū, deinde sequitur ad deū
regressus. Tunc ad se reuersus dixit, quanti mercenarij in do-
mo patris mei abundant panibus; ego autem hic fame pe-
reo, surgam & ibo & c. Hic notatur primus gradus animæ
reuertentis ad deum cum dicitur ad se reuersus. :

a ij

Item

Item hic habes amorem adhuc mercenarium, qui nondum est charitatis sed adhuc cupiditatis, vbi anima peccatrix proprium commodum cogitat, & nondum exuta priuata sui affectione, de mercede sollicita est, ac se dicturam proponit. Fac me sicut vnum ex mercenarijs, qui pro mercede seruiunt, ad quos non spectat haereditas, sed in progressu hunc mercenarium affectum relinquit, dum pater accurrens osculatur, iam non dicit quod proposuerat, sed solum pater peccaui in coelum & coram te, iam non sum dignus vocari filius tuus. Hic cupiditas charitate superata est, & affectio commodi cedit affectioni iustitiae. Iam attritio facta est contritio, & hoc per osculum paternum, quod licet diuinam significet charitatem, tamen sine praedicio melioris sententiae, etiam conuenienter accipi potest reconciliationis sacramentum siue sacramentalis absolutio, vbi annulus spiritus sancti signaculum & fides viua redditur, & stola prima id est charitas, & calciamenta id est euangelij predicatio, & Christiana disciplina qua munitur affectus, ne post hac terram tangant. Sic in domum id est ecclesiam ductus dignus habetur, qui vitulum saginatum comedat, id est eucharistiae sacramentum accipiat. Iste est vnus modus quo peccator ad gratiam reducitur, per viam scilicet amoris, dum attendens suam inopiam & patris abundantiam, ab amore sui per spem de diuina liberalitate conceptam, perducitur ad dei amorem. Et est iste modus primus, & quasi magis naturalis maxime conueniens animo ingenuo. Sed sunt quidem duri qui blanditijs & facillitate non tam emendantur, quam corrumpuntur, de quibus scriptum est. Sola vexatio dabit intellectum auditui. Ideo est alius modus quo anima peccatrix reducitur ad iustitiam per timorem. Oritur autem timor ex parte peccatoris ex amore sui & proprii commodi, ex quo fugit incommoda. Nam propterea peccator timet poenam, quia ipsa aufert quietem, pacem, delectationem, & integritatem patientis. Ex parte vero dei oritur ex consideratione omnipotentiae, quam effugere non potest. Item sapientiae, propter quam eum nihil latet. Item iustitiae, per quam malefactorem puniunt. Iste modus reducendi habetur in euangelio
lio Mar

lio Matthæi. xvij. in parabola de rege, qui voluit ponere rationem cum seruis suis. Incipiente autem eo rationem ponere oblatuſ est vnus, qui debebat decem milia talentorū, qui cum non eſſet ſoluendo iuſſus eſt vendi, id eſt ſecundū Auguſt. tormentis ſubijci cum vxore & liberis, id eſt cum cupiditate & operibus. Vnde perterritus ad ſupplicandum conuerſus eſt, petijt dilationem, & meruit remiſſionem, quæ rata permanniſſet, niſi ſubſecuta in conſeruum duricia meruiſſet irritari. Eundem modum habes Matthæi. v. vbi dominus ad pacem & concordiam inducens dicit. Eſto conſentientiſ aduerſario tuo cito, dum eſ in via cum eo, ne forte tradat te aduerſarius iudici, & iudex tradat te miniſtro, & in carcerē mittaris. Amen dico tibi non exies inde, donec reddas nouiſſimum quadrantem. Hunc modum obſeruauit & Ioannes baptiſta, cum predicans pænitentiam dicebat. Iam ſecuris ad radicem arborum poſita eſt, & dominus venit habens ventilabrum in manu, qui paleas exurat igni inextinguibili, & genimina viperarum quis vos docebit fugere a ventura ira? Vnde terrore concuſſi omnes & ſinguli vſq; ad milites, & publicanos petebant fugæ conſilium. Item dominus frequenter in euangelio metu geennæ prouocat homines ad pœnitentiā, vt cum occasione turris quæ decem & viij. homines oppreſſerat. Item occasione eorum, quorum ſanguinē cum ſacrificijs pilatus miſcuerat, dixit puratis quia illi peccatores fuerunt præ alijs omnibus, qui habitant Hieruſalem. Amen dico vobis niſi pœnitentiā egeritis, omnes ſimiliter peribitis, de hoc modo dicitur eccleſiaſtici. i. Timor domini expellit peccatum, & initium ſapientiæ timor domini, & qui ſine timore eſt non poterit iuſtificari, vnde ſumpſit Augu. ſuper epiſtolam Ioannis tractu. ix. Si nullus timor, non eſt qua intrat charitas, ſicut videmus per ſeram introduci linum, quando aliquid ſuitur. Seta prius intrat, ſed niſi exeat non ſuccedit linum, ſic timor primo occupat mētem, non autem ibi remanet timor, quia ideo intrauit vt introduceret charitatē, hæc ille
Habet quidem ipſa diuina ſapientiā, qua obſtetricante educitur coluber tortuoſus, & alios modos ſibi notos, qbus
pecca-

peccatores ad se reducit, sed hi duo sunt vſitatores & no bis notiores, & vtitur deus per ſe, aut ministros ſuos, nunc vno nunc altero, nunc mixtim ambobus, infundens in vulnera ſemiuiui vinum & oleum.

Ex quibus infero q̄ M. incōuenienter alterum ex his duobus modis improbat. Imo ſi bene inſpiciatur vtrumq; dum vult eam ſolam eſſe veram pœnitentiã, quæ ex amore iuſtitie vel virtutis ortum habet cum videlicet ex inſpecta virtutis pulchritudine, in eius amorẽ raptus homo, & formæ illius amator effectus vitia contraria horret, odit, deteſtatur. Eſt quidem ea vera pœnitentiã, ſed non ſola, nec omniũ eorum qui a peccatis liberantur pœnitentiã ſic incipit. Sed eſt pœnitentiã iuſtorum, qui iuſtitie lumini redditi audiunt apoſtolum dicentẽ. Quem fructum habuiſtis tũc in illis, in quibus nunc erubescitis. Sicut em̄ ſoli mundo corde vident deum, ita ſoli iuſti vident iuſtitiam veram, ſaltem cum iucunditate & lætitiã. Peccatorum vero oculi luto liniuntur, & poſtquã loti fuerint, tunc demũ redeunt videntes. Et regulariter verum eſt de peccatoribus, mortalib⁹ peccatis grauatis, quod dicit Aug. non eſſe mirum q̄ infirmo palato pœna eſt panis, & oculis ægris odiola lux, quæ ſanis eſt amabilis.

Et quod M. allegat ad Ro. v. q̄ lex, facit magis abundare peccatũ. Mēs apoſt. nō eſt, qui ab illicito abſtinet metu pœnæ vel legis, vel metu pœnæ bonũ facit, magis peccet, q̄ ſi q̄ a malo nō abſtinet, aut bonũ nō facit, ſed vult q̄ grauius peccat faciẽs malũ poſt legẽ acceptã, quia qui prius ſolum erat peccator, lege data fit etiã tranſgreſſor. Eſt em̄ expediẽs multitudini imperfectorũ legibus penalibus arceri a malis, & cōpelli ad bonũ, vnde Aug. lib. ij. aduerſus litteras Petiliã ca. lxxxij. inq̄t. Per ſeueritatẽ imo per miam dei, tribulationũ flagellis ſolet perfidia caſtigari. Nũquid quia mores optimi libertate volũtatis eligũtur, ideo nō mores peſſimi legis integritate puniũtur, & infra. Benefacere nemo poteſt niſi elegerit, niſi amauerit, quod eſt in libera volũtate. Timor autẽ pœnarũ & ſi nondũ habet delectationẽ bonæ cōſcientie, ſaltem intra clauſtra cogitationis coercet malã cupiditatẽ. Ex his patet q̄

ret q̄ is qui timore poenae legem seruat, q̄uis nō faciat bene
facit tamē minus male, q̄ si ipsam quoq; poenā contēnens le
gem trāgredetur. Item q̄ in principio metu fit, assuefactio
ne leuius factum volūtariē tandē fiet, vt timor transeat in a
morē quemadmodū lex Moyſi duxit ad Christū, & propter
hoc dicta est pedagogus noster, sic seruos & filios metu cō
tinemus a malis, iuxta sapiētiss. Salomonis consiliū dicentis.
Qui parcit virgā odit filiū suum, percuties eum virga, & li
berabis animā eius a morte, & alibi. Stultitia alligata est dor
so pueri, & virga discipline effugabit illam. Ex his infero nō
opus esse vt qui metu confitetur sit hypocrita, & magis pec
cator, q̄ si omnino non confiteretur.

Primus articulus circa poenitētiā sacramētū notatus est
quē ponit in probatione cōclusionis. vij. circa principiū q̄ si
ne gratia dei primo remittēte culpam, nec votū remissionis
querēde homo habere potest. Cōtra quē est q̄ catechumin⁹
eo ipso quo se catechizandū prabet, habet votū remissionis
querēdæ per baptismū, cui tamē ante baptis. non dū sunt re
missa peccata, vnde Aug. ij. de pec. me. & re ca. xxvi. loquēs
de sanctificatione catechumini dicit. Sāctificatio catechumi
nisi nō fuerit bapti. nō ei valet ad intrandū regnū coeloz; aut
ad peccatorū remissionē, & in Ioā. tractu. xiiij. dicit. Catechu
minus q̄tūcūq; pfectus, tñ sine baptismō sarcinā peccatorū
portat, nec valet dicere q̄ habet bap. in voto, vnde idē Au.
in episto. ad honoratū tabēnēsem episcopū de baptis. & poe
nitētiā simul dicit, q̄ petētes baptismū aut recōciliationē, sed
propter ministroz; absentia sine sacramētis moriūtur, nō sunt
futuri in societate sanctoz;, quod verū nō esset si peccata es
sent eis remissa, nec tñ negari potest eos habere votū remissi
onis. Verba Aug. sunt an nō cogitam⁹ cū ad istoz; periculo
rū puenitur extrema loq̄tur em de vastatione bellica; nec est
potestas vlla fugiēdi, q̄tus in ecclesia fieri solet ab vtroq; se
xu, at. p̄ ab oi etate cōcurſus, alijs baptismū flagitatib⁹, alijs re
cōciliationē, alijs etiā poenitētiā ipsius actionē, oibus cōſola
tionē, & sacramētoz; cōfectionē, & erogationē vbi si mini
stri deſunt, q̄tum exitiū sequetur eos, qui de isto saeculo vel
non re

non regenerati exeunt, vel ligati, quibus etiam vel luctus fidelium suorum, qui eos secum in vitae aeternae requie non habebunt. Idem probatur ratione, quia fides frequenter & regulariter praecedit orationem, qua peccator gratiam impetrat. Teste enim Aug. fons orationis est fides & ad Ro. x. Quomodo inuocabunt in quem non crediderunt? Sed ipsam orationem non continuo subsequitur impetrationis effectus, nisi fiat cum instantia & perseverantia, ut dicit Origenes, homilia. vii. super Matthaeum, & Ambrosius, lib. ij. de poenitentia, & Aug. in plerisque locis, signanter de spiritu & littera capi. xxx. ubi sic inquit. Neque enim lex impletur nisi lib. ar. sed per legem cognitio peccati, per fidem impetratio gratiae, contra peccata, per gratiam sanatio animae a vicio peccati, per animae sanitatem libertas arbitrii, per liberum arbitrium iustitiae dilectio, per iustitiae dilectionem legis operatio. Ac per hoc sicut lex non euacuatur, sed statuitur per fidem, quia fides impetrat gratiam, qua lex impletur, & infra. Omnia haec quae velut catenatim connexi habent voces suas in scrip. sanctis. Lex dicit. Non concupisces. Fides dicit. Sana animam meam, quoniam peccavi tibi. Gratia dicit. Ecce sanus factus es, iam non habes peccare, ne quid tibi deterius contingat. Sanitas dicit. Domine deus meus clamaui ad te, & sanasti me. Et notum est experientia, non enim tam vilis aut tam facilis res est peccati remissio, ut statim cum desideratur habeatur, unde Cyprianus, in lib. de lapsis. Deus quantum patris pietate indulgens semper & bonus est, tantum iudicis maiestate metuendus est. Quia magna deliquimus tam granditer defleamus. Alto vulnere diligitur & longa medicina non desit. Poenitentia crimine minor non sit. Putas ne tu dominum cito posse placari, quem verbis perfidis abnuisti, cui patrimonium praepone maluisti, cuius templum sacrilega contagione violasti. Putas facile eum misereri tui, quem tuum non esse dixisti. Orare oportet impetrans & rogare, diem luctu transigere, vigilijs noctes ac fletibus ducere, tempus omne lachrymosis lamentationibus occupare, strato solo adherere cineri, in cilicio volutari & sordibus post indumentum Christi perditum, nullum iam velle vestitum, post

post diaboli cibum malle ieiunium, iustis operibus incumbere quibus peccata purgantur, elemosynis frequenter insistere, quibus a morte animæ liberantur. Si enim Mar. diceret sine gratia votum remissionis non haberi, verum diceret nam & voluntas præcedens fidem, & ipsa fides, & oratio consequens, & accessus ad remedia sacramentorum ad gratiam dei pertinet, cum sint dona diuina peccatori non debita, nihil enim peccatori debetur, nisi poena, sed hæ gratiæ non remittunt culpam. Sola enim charitas gratia est, qua culpa remittitur, aut non sine ea remittitur. Charitas enim sola diuidit filios regni, & filios perditionis, & secundum Aug. xv. de trinitate. Sola chari. est donum quod perducit ad deum. Sine qua quodlibet aliud donum dei non perducit ad eum cap. xvij. & alibi idem Augu. Cui deus hoc donum non dat, quælibet alia dona dederit non transfertur a sinistra ad dextram. Ex quo inferitur qd tali culpa non remittitur. Cuiuscunq; enim culpa remittitur, a sinistra transfertur ad dextram. Dices fortasse Mar. per votum remissionis voluntatem plenam & perfectam remissionis intelligit, secundum qd scriptum est inuenies eum si tamen toto corde & tota tri. animæ tuæ quesieris eum hoc dici non potest. Primo quia non solum talis voluntas est votum, nec talis voluntas semper prærequiritur ad digne & fructuose accedendum ad sacramenta, licet enim talis perfecta voluntas efficaciam sacramenti suppleat, quando est sacramenti suscipiendi impossibilitas, tamen ea non prærequiritur, vt ex allegatis patet. Vbi habes qd aliqui volunt absolui vel baptisari qui ob defectum sacramenti pereunt, non perituri si illam perfectam haberent voluntatem.

Secundus articulus est qd Mar. dicit hanc sententiam esse hæreticam, qua sacramenta nouæ legis iustificatam gratiam dare dicuntur illis, qui non ponunt obicem, hanc ponit in probatione dictæ. vij. conclusionis circa finem. Causam dicti sui assignat, qd impossibile sit sacramentum conferri salubriter, nisi iam credentibus & iustis & dignis. Oportet enim inquit accedere credere, deinde non sacramentum, sed fides sacramenti iustificat. Et in responsione ad Siluestrum explicat hoc etiam

de baptismo. Idem repetit in fine presentis sermonis de poenitentia. Pro cuius improbatione faciunt allegata contra precedentem articulum. Ex quibus habetur quod fides & oratio procedunt iustificationem. Item bapti. aut poenitentia remittunt culpam dum actu recipiuntur, quae prius non erat remissa per fidem. Et cum dicitur quod fides, non sacramentum iustificat. Non potest generaliter intelligi de fide recipientis sacramentum. Habet enim instantiam in paruulis, qui fide propria carent, & nihilominus bapti. iustificatur. Nec vniuersaliter etiam potest intelligi de fide offerentium, aut baptisantis, cum contingat illos esse infideles, & baptismum paruulo conferre intentione faciendi, quod facit ecclesia. Et est canonibus decissum, quod iudaeus vel paganus baptismum conferre potest, ut in ca. Romanus & ca. a quodam iudaeo & sequentibus de con. di. iiii. Fides igitur ecclesiae iustificat, quae cum merito passionis Christi operatur in sacramentis, sic intelligitur quod dicit Aug. Quae est tanta virtus aquae, ut corpus tangat, & cor abluat, nisi faciente verbo, non quia dicitur, sed quia creditur. Non quidem semper a recipiente, propter id quod dictum est de paruulis, in adultis vero fides verbi iustificat, tanquam dispositio praerequisita ad effectum sacramenti recipiendum.

Pro eodem est quod scribit Leo papa epist. lxxiii. ubi synodali auctoritate decretum est redeuntes ex captiuitate, qui scilicet in captiuitate illa aetate puenerunt, quae nullius rei firmam potuerit habere notitiam, & remedium baptismatis implorant, quod debeat eis dari baptismus, & causa assignatur ne dum specie quandam cautionis tenemus, datum regenerandae incidamus aetate, & in fine, quam rem frater generaliter ad omnium vestrum volumus puenire notitiam, ne dum plus iusto metuitur, misericordia dei saluari cupientibus denegetur. Ad idem facit quod scribit Leo papa epist. lxxix. loquens de his qui in fine petunt beneficium reconciliationis. Verba Leonis sunt. Verum (ut dixi) etiam talium necessitati ita auxiliandum est, ut nec actio illis poenitentiae, nec communionis gratia denegetur, si eam etiam amisso vocis officio, per iudicium integri sensus quaerere comprobetur. Quod si aliqua in agitudine ita fuerint aggrauati, ut quod paulo ante poscebant, sub pra

sub praesentia sacerdotis significare non valeant, testimonia eis
fidelium circumstantium prodesse debebunt, ut simul & poenitentiae
& reconciliationis beneficium consequantur. Et quod haec fuerit con-
suetudo ecclesiae habetur in ca. maiores de bap. & eius effe-
ctu. in fine ubi sic dicitur. Secus autem si prius catechumini ex-
titerint, & habuissent propositum baptisandi, unde tales in ne-
cessitatis articulo consuevit ecclesia baptisare, haec ibi. Quod
sine dubio esset superfluum, si ecclesia teneret sacramenta nihil
prodesse non ponentibus obicem, aut solam fidem suscipientis iustifica-
re. Ex his liquet constat ipsum sacramentum dum suscipitur, gra-
tiam conferre in non ponente obicem. Item Cypri. lib. iij. epistola-
rum epistola. vij. quae est ad Magnam de his qui in lecto gra-
tiam consequuntur baptismatis. Ex cuius epistolae tenore clare
patet, quod qui plena fide baptismum suscipiunt in lecto aegritudi-
nis aequali gratia donati sunt, cum istis qui sani baptisantur. Ver-
ba Cypri. sunt. Quantum fide concipere & sentire nobis datur
mea sententia haec est. Vt Christianus iudicetur legitimus,
quisquis fuerit in ecclesia lege & iure fidei diuinam gratia-
am consecutus, aut si aliquis existimat eos nihil consecutos,
eo quod aqua salutaris tantum perfusi sint, si inanes & vacui sint
non decipiantur, ut si incommodum languoris euaserint non
baptisentur. Si autem baptisari non possunt, qui iam baptis-
mo ecclesiastico sanctificati sunt, cur in fide sua & domini in-
dulgentia scandalisunt. An consecuti sunt quidem gratia-
am dominicam, sed breuiore & minore mensura muneris di-
uini ac spiritus sancti, ut habeantur quidem Christiani, non
sint tamen ceteris adaequandi. Et inductis testimonijs & ra-
tionibus, quibus probet eos aequalem gratiam sortitos ad-
dit. Cum ad aquam salutaris atque ad baptismi sanctificationem
venitur scire debemus & fidere, quia illic diabolus opprimi-
tur & homo dicatus diuina indulgentia liberatur.

Hic habes quod Leo papa & Cyprianus martyr in ea sententia
fuerunt quam Mar. haeticam vocat.

Tertius articulus quo Mar. dicit. Confessus ante omnia
o. ij. tecum

tecum cogita, quid faceres, si non esset præceptum confiten-
di. In hoc capitulo errat Marti, quia cum homine confiteri sit
iuris positivi, divini, vel humani, de quo infra dicitur non au-
tem iuris naturæ, non pertinet ad virtutem, aut necessariam ani-
mæ iustitiam velle confiteri remoto præcepto. Nam ea dicitur
esse iuris positivi, ad quæ homo non obligatur antequam lex
ponatur, & ablata lege res remanet indifferentes. Et hoc est ge-
neraliter verum in omnibus his, quæ sunt mala solum quia
prohibita, & non prohibita, quia mala in quibus totum bo-
num est obedientia creaturæ rationalis, qua deo subiecta est,
& a re aliqua abstinet, non quia mala est, sed quia prohibita
aut aliquid facit, non quia bonum, sed quia præceptum. Exem-
plum primi, ut in præcepto dato primis parvulis in paradiso.
Exemplum secundi ut in præcepto Abrahamæ dato de im-
molando Isaac, unde Aug. viij. de Genesi ad litteram cap. vi.
sic inquit, Mihi autem etiam atque etiam consideranti dici non
potest quantum placeat illa sententia. Non fuisse illam arborem
cibo noxiam, neque enim qui fecerat omnia bona valde, in pa-
radiso instituerat aliquid mali, sed malum fuisse homini trans-
gressionem præcepti. Oportebat autem ut homo sub domi-
no deo positus aliunde prohiberetur, ut ei promerendi domi-
num suum virtus esset ipsa obedientia, quam possum verif-
sime dicere solam esse virtutem omni creaturæ rationali agē-
ti sub dei potestate. Primumque esse & maximum vicium tu-
moris ad ruinam sua potestate velle uti, cuius vicij nomē est
inobedientia, non esset ergo unde se homo dominum habe-
re cogitaret atque sentiret, nisi aliquid ei iuberetur. Ex his vi-
des quod nolens confiteri remoto præcepto confitendi, non ne-
cessario est indispositus ad iustitiam, non plus quam iudæus no-
lens circumcidi ablato præcepto circumcisionis, & potest de-
bitum amorem habere erga iustitiam, quam quis nolit homini con-
fiteri & habere veram erga deum obedientiam, volendo con-
fiteri solum intentione satisfaciendi præcepto, vel timore of-
fendendi præcipientem. Et male coniungit M. poenitere & con-
fiteri, quasi sint æqualia, si intelligat de confessione homini fa-
cienda, quia poenitere & dolere de offensa dei est iuris natu-
ræ, sup

ra, supposita fide habentis vim obligandi peccatorē pro sta-
tu legis naturæ, legis moysi, & legis euangelicæ, sed confite-
ri homini iuris positivi est, & solus tēporis euangelicæ le-
gis, sicut & baptisari, & sacramentum eucharistiæ sumere,
& quod Mar. addit. Nullum esse in mundo vel paucissimos
qui veram contritionē habeant, ex seipso videtur omnes me-
tiri, debuerat cogitare multos esse fuisse & futuros esse, qui
peccata oderunt ex vera delectatione iustitiæ, quod autem
addit. Si nullus esset deus nullus infernus certe vix pœnite-
rem, satis absurde loquitur. Quis enim vnq̄ ageret pœnitē-
tiam q̄ deum offenderit, dato q̄ deus non esset, quomodo
offenderetur qui non esset? Et si attendas vere quid sit deus
clare videbis sublato deo, consequēter omnia alia auferri, vt
em̄ sublata causa auferatur effectus, sublato necessario aufer-
tur contingens, sublato eo quod per se est, auferatur id quod
per accidens, & sublato genere auferatur species, sic sublato
creatore auferatur omnis creatura, & sic non solum esset ali-
us ordo sublato deo, & alia lex, sed omnino nullus ordo, nul-
la lex, & ex consequenti nulla peccata.

Quartus articulus q̄ fides qua creditur verbum Christi
verum. Quodcunq̄ solueris & c. magis requiritur in absolu-
tione sacramentali q̄ cōtritio, & ipsa sola satis est, quicqd sit de
contritione, tantum inquit habes q̄tum credis. Hunc articu-
lum ponit M. pluribus locis vt in declaratione conclusionis,
vij. circa finem. Item in declaratione conclusionis, xxxvij. &
in sermone de præparatione ad eucharistiā & in sermone
de pœnitentiā, in quo etiam addit hæc verba. Imo esto per
impossibile q̄ confessus non sit contritus, aut sacerdos non
serio sed ioco absoluat, si tamen credat se esse absolutum ve-
rissime est absolutus, tanta res est fides, & tam potens verbū
Christi. Hic primum vide hunc modum loquendi. Sic enim
loquitur tanq̄ impossibile sit, q̄ confessurus non sit contri-
tus, cum hoc non solum sit possibile, sed valde facile, cum nō
raro cōtingat eum qui confitetur nolle restituere iniuste ab-
lata, aut nolle vitare causas & occasiones peccatorum, & qui-
dam confitentium dicunt se a peccatis abstinere non posse,
& vt

& vt hæc omnia desint multi habēt tam exiguum de offen-
sis dolorem, vt non sit pœnitentia condigna peccato, nec me-
reatur vocari contritio. Sed ad rem veniendo M. videtur sup-
ponere q̄ possit esse contritio sine fide verbi Christi, & de
potestate data sacerdoti cum dicit. Ego autem dico tibi q̄ si
etiam contritus accesseris & non credideris in absolutionē,
sunt tibi sacramenta in mortem & damnationem, quod vi-
detur falsum. Nam contritus habet veram fidem saltem im-
plicitam de omnibus credendis, quorum vnum est q̄ sacer-
dos potest absoluere pœnitentem a peccatis. Si vero M. sen-
tiat sicut verba eius quandoq̄ sonant, q̄ debeat firmiter cre-
dere se absolui, vel esse absolutum quando sacerdos eum ab-
soluit, & verba absolutionis super ipsum pronūciat, illa non
est fides catholica neq̄ absolutioni necessaria. Nam de lege
cōmuni viator non est certificatus de sua sanctitate aut dig-
nitate, nisi certitudine probabilitatis, quæ non est nisi opinio
& stat cum formidine & metu de opposito. Videtur itaq̄ q̄
quis possit absolui per sacerdotem a peccatis suis, q̄uis for-
midet se non absolui, sicut aliquis potest in oratione sua ex-
audiri, q̄uis timeat vel dubitet. Imo credat se non exaudiri,
id quod beatus Iob de se asserit Iob. ix. vbi inquit, Et cum in-
uocantem me exaudierit, non credo q̄ audierit vocem me-
am, & tamen fides in oratione requiritur sicut in susceptio-
ne sacramenti. Iuxta illud quicquid petieritis orantes credite
& accipietis, & illud Iacobi, Oret autem in fide nihil hæsitās
Præterea sicut secundum Mar. vera confessio impœnitentiæ
pro pœnitentia reputatur apud deum, cur non similiter vera
confessio incredulitatis pro fide reputatur? Sunt enī volen-
tes credere nec potentes qui inde vehementer dolent ex cor-
de dicentes. Domine adiuua incredulitatem meam, & cum
Apostolis orātes. Domine auge nobis fidem quod ipsi quo-
q̄ M. alibi vsq̄ adeo placet, vt asserat a dultum in sola fide ec-
clesiæ vel alterius hominis, non indigne accedere ad sacramē-
tum eucharistiæ.

Item non obstante fide verbi Chri. quodcūq̄ solueris, po-
test ipse sacerdos rationabiliter timere, ne non sit absolutus
pœni-

poenitens, propter impedimentum latens ex parte suscipien-
tis, quia iuxta Cypri, lib. iij. epistolarū, epistola. iij. Dominus
quādoq; serui sententiā emēdat. Cypri, verba sunt. Neq; em̄
præiudicamus domino iudicaturō, quo minus si poenitenti-
am plenam & iustam peccatoris inuenerit, tunc ratum faci-
at quod a nobis fuerit hic statutum. Si vero nos aliquis poe-
nitentiæ simulatione deluserit, deus qui non irridetur, & qui
cor hominis intuetur, de his quę nos minus prospeximus iu-
dicet, & seruorum sententiam dominus emendet.

Hic vides secūdam Cypriā, clauem errare posse in eo qui
non sufficienter dolet de peccatis.

Item fides quæ iustificat est fides catholica non fides qua
creditur q̄ iste vel ille sit absolutus, cū possit poenitēs teme-
re credere se absolui, sicut & sacerdos potest cito manū impo-
nere, & iuxta Hiero, aliqd habere de supercilio phariseorū, vt
putet se noxios soluere & innoxios ligare. vnde Cy. in li. de
lapsis oportet dei sacerdotē nō obsequijs decipiētibus falle-
re, sed remedijs salutaribus prouidere, imperitus est medicus
q̄ timētes vulnerū sinus manu parcente cōtrectat, & in altis
recessibus viscerū virus inclusum dū seruat exaggerat, ape-
riendū vulnus est & secandum, & putaminibus amputatis
medela fortiore curandum, & infra. Contra euangelij vigo-
rem, contra domini ac dei legem temeritate quorundā laxa-
tur incautis cōmunicatio, irrita & falsa pax periculosa danti-
bus, & nihil accipiētibus profutura, non quærūt sanitatis pa-
tientiā, nec verā de satisfactiōe medicinā, poenitētia de pec-
catoribus exclusa est, grauissimi & extremi delicti memoria
sublata est, operiuntur morientium vulnera, & plaga letalis
altis & profundis visceribus infixā, dissimulato dolore cō-
tegitur. Hæc Apostolici vigoris sententia gloriosissimi mar-
tyris Cypriā, sufficienter euacuat in hoc articulo dicta Mar-
quibus apparet q̄ta cura sit adhibenda de contritiōe, nec fa-
cile credere debeat poenitens se absolui. Item dei remissio in-
certa esse potest, vt Mar. ipse fatetur licet de misericordia &
potestate dei dubitari nō possit propter fidei articulū, q̄ credi-
mus remissionē peccatorū, cur similiter dei p̄ hoēm remissio
nō pote

non poterit esse incerta, quibus indubitata fide teneatur quod que-
cunque soluerit sacerdos in terra, soluta sint & in coelis, maxi-
me secundum Mar. dicentem & pro certo tenentem, quod sa-
cerdotis remissio sit solum remissionis diuinae declaratio, &
poenitentis de remissione diuinitus facta assecuratio. Qui e-
nim aliquid declarat esse vel non esse, fuisse vel non fuisse ni-
hil addit aut mutat, sed tantummodo rem ut est demonstrat
si recte declarat, ut pontifex declarans aliquid esse fide tenen-
dum non facit nouiter esse aliquid de fide, sed quod prius erat & nes-
ciebatur aut dubitabatur certius demonstrat, & iuris peritus
dum legis imperialis mentem dubiam declarat si recte facit
legem nec ampliat nec restringit, sed sensum qui prius late-
bat ostendit, in qua declaratione quandoque euenit error per
ignorantiam vel maliciam, ergo similiter potest sacerdos ex
negligentia imperitia vel malicia errare, ac eum qui ligatus
est solutum declarare & ediuerso. Hinc videntur nati cano-
nes quibus decernitur simoniacus qui recte poenitentem o-
dio excludit, aut minus recte poenitentem fauore reconcilia-
t. Causa erroris Mar. est quod certitudinem maioris propositi-
onis minori applicat. Certum est enim quod quemcunque sacer-
dos soluit solutus est, sed utrum hunc aut illum soluat ratio-
nabiliter dubitari potest, cum possit esse defectus in poenite-
te & abusus potestatis in sacerdote, sicut in simili quemcunque
peritus medicus sanauerit sanatus erit, sed in applicatiōe cir-
ca hunc hominem error esse potest, propter quem medicus
faciens quae sunt artis non tamen sanabit.

Tamen probabilius credo quod sacerdos peccata remittat li-
get & soluat non solum declaratiue, sed vere propter id quod
scriptum est Quorum remiseritis peccata remittuntur eis, &
quorum retinueritis retenta sunt. Aliud est enim remittere,
Aliud monstrare esse remissa & ex supra dictis constat tam
in baptismo quam in poenitentia plerumque peccata non esse re-
missa antequam adhibeatur sacerdotis ministerium, & quia scri-
ptum est, Tibi dabo clauis regni coelorum. Non enim clauis
monstratur ostium apertum esse vel clausum, sed clauditur
& aperitur, & quod sequitur quodcunque ligaueris & quod
cunque

cunq̄ solueris non ad ligationis aut solutionis iam factę de-
monstrationem aut declarationem referendum esse videtur,
alias dicendum fuerat quodcunq̄ ligueris ligatū, & quodcū
q̄ solueris solutū fuit. Similiter non dicitur quoz̄ remiseritis
remissa fuerūt, sed remissa erūt quod tamē dicendum esse vi-
debatur, si remissionem præteritam tantummodo declarant.
Non igitur negandum est quin homines peccata remittant
cū id expresse dicat Christus in euāgelio, quam potestatem si
quis nō intelligit non propterea neget aut litiget, sed humili-
ter credat deum posse facere supraq̄ homo possit intelligere,
& sapiat ad sobrietatem sicut ei dominus partitus est mensu-
ram fidei, ac deum glorificet qui talem potestatem dedit ho-
minibus. Videbatur inquit Ambro. impossibile q̄ aqua ab-
lueret peccatum, sed deus in baptismo hoc fecit esse possibi-
le lib. ij. de pœnitentiā ca. ij. Ambro. verba sunt. Quæ impos-
sibilia sunt homini possibilia sunt apud deum, & potens est
deus, quando vult donare nobis peccata etiā quæ putamus
non posse concedi, & ideo quod nobis impossibile impetra-
tu videtur deo donare possibile est. Nam impossibile vide-
batur q̄ peccatum ablueret aqua. Deniq̄ Naaman sirus le-
pram suam mūdari per aquam posse non credidit, sed quod
impossibile erat, fecit deus possibile esse, qui tātam nobis do-
nauit gratiam. Similiter impossibile videbatur per pœniten-
tiam peccata dimitti, concessit hoc Christus Apostolis suis
quod ab Apostolis ad sacerdotum officia transmissum est, fa-
ctum est igitur possibile, quod impossibile videbatur. Hac
ille. Et sacerdos in verbo Christi creaturam mutat in corpus
eius & sanguinem, quod si non creditur, non intelligitur. Si-
militer dedit deus hominibus potestatem remittendi pecca-
ta, vnde Chrysostr. lib. iij. de dignitate sacerdotali ca. v. Sacer-
dotes potestatem acceperūt, quam neq̄ angelis, neq̄ archā-
gelis dedit deus. Neq̄ enim ad illos dictum est. Quæcunq̄
ligaueritis supra terram, erunt ligata & in cœlis, & quæcūq̄
solueritis erunt soluta, habent quidem & mundi principes
vinciendi aliquam potestatem, sed qua in solis corporibus li-
cet. Hoc autem vinculum quod sacerdotibus cōmissum est,

p i ipsam

ipsam contingit animam, & infra. Omne iudicium dedit pater filio, at hoc video a filio sacerdotibus totum esse commissum. Hæc ille. Non obstat si dicatur quod deus solus peccata remittit, quemadmodum quod dicitur deus est, qui facit mirabilia magna solus, non est contrarium ei, quod eadem scriptura dicit de viro iusto. Fecit enim mirabilia in vita sua, deus enim solus peccata remittit, & per sacerdotes remittit, & solus facit mirabilia, & sanctos suos mirificat per quos & ipsa facit mirabilia.

Ex dictis patet, quod licet fides requiratur ad iustificationem peccatoris poenitentis, tamē ipsa sola non sufficit, nec recte comparatur contritioni, eo quod contritio fidem includat & presupponat. Nam virtus poenitentiae est proximior causa actus contritionis, quam virtus fidei, nec potest esse nisi praesupposita fide, supra quam aliquid addit. Patet etiam quod fides ad iustificationem requisita non est de eo quod poenitens sit absolutus, cum hoc credere firmiter non teneatur ipse qui absoluitur. Et contritioni attestatur sacra scriptura, ut Esaie vlti. Ad quem autem respiciam nisi ad pauperculū & contritū spiritu & tremētē sermones meos. Et psal. I. Cor contritū & humiliatū deus nō despiciet, & alibi Qui sanat contritos corde, & alligat omnes contritiones eorum, & in Ezechiele. Quacumque hora ingemuerit peccator omnium iniquitatum eius non recordabor, & in euangelio Matthaei. v. Beati pauperes spiritu, & beati qui lugent. Huiusmodi testimonia non facile reperies, de iustificatione eius qui sacramentaliter absoluitur, ex fide sola sine contritione, vnde Augusti, in enchiridio cap. lxxv. In actione poenitentiae ubi tale crimen commissum est, ut is qui commisit a Christi etiam corpore separetur, non tam consideranda est mensura temporis, quam doloris. Cor enim contritum & humiliatum, deus non spernit. Verum quia plerumque dolor alterius cordis occultus est alteri, neque in aliorum notitiam per verba, vel quocumque alia signa procedit, cum sit coram illo, cui dicitur. Gemitus meus a te nō est absconditus, recte constituuntur ab his qui

hæc ille. Non obstat si dicatur quod deus solus peccata remittit, quemadmodum quod dicitur deus est, qui facit mirabilia magna solus, non est contrarium ei, quod eadem scriptura dicit de viro iusto. Fecit enim mirabilia in vita sua, deus enim solus peccata remittit, & per sacerdotes remittit, & solus facit mirabilia, & sanctos suos mirificat per quos & ipsa facit mirabilia.

his qui ecclesie præsumunt tempora pœnitentiæ, vt fiat etiam sa-
tis ecclesie, in qua remittuntur ipsa peccata. Hic consydera
q̄ Augusti, vim facit in quãtitate doloris, qui dolenti notior
est quam sacerdoti, & vult Augusti, q̄ peccator sic perfecte
dolens, statim possit absolui, si sacerdoti constaret sufficientia
doloris. Similia facile induci possunt, ex dictis aliorum san-
ctorum Ambrosii, Hierony, Chrysoft. Cypria, & qui confidit
se absolui per suum dolorem, non est dicendus confidere in
operibus suis, sed in dono dei. Nam vera pœnitentia donum
dei est, vt probatur. ij. ad Timotheum. ij. Ne forte det illis de-
us pœnitentiam, ex quo concludit Augusti, enchiridij capi-
lxxxij. q̄ non solum cum agitur pœnitentia, sed etiam vt aga-
tur misericordia dei necessaria est. Adde ad prædicta non o-
mnem fidem per dilectionem operari, Est enim quædam fi-
des per timorem operans, vt in facientibus mandata metu
pœne infernalis, quam fide tenet peccatoribus paratam. Est
& fides tota & adeo perfecta, vt montes transferat, quæ ta-
men secundum Apostolum sine charitate non prodest. Est
deniq; fides mortua, quæ nihil vitale operatur. Nihil itaq; pro-
hibet credere deum esse in promissis veracem, & cum ea fi-
de sacramentum recipere, nec tamen dei gratiã assequi. Nun-
quid enim Corinthij quos de indigna communicatione cor-
poris & sanguinis domini Pau. arguit, non credebant deum
esse veracem. Aut nunquid de dei promissis dubitasse argu-
untur. Et q̄ inducit MARTI, q̄ etiam si sacerdos ioco,
& non serio absoluat, q̄ est absolutus nihil valent probatio-
nes eius de Athanasio puero, quia non dicitur q̄ illi qui sic
ioco baptisabantur non peccarent, quia verisimilius est, q̄
tam baptisans quam baptisatus irreuerentiam faciebant sa-
cramento. Et exemplum de Mimo est ad contrarium, Is cõ-
intendebat deridere baptismum, & ita, si exemplum qua-
draret probaretur q̄ absoluendus deridens confessionem
esset absolutus, dicit MARTINVS. Ne cures si sacerdos

p. ij. litle

sit leuis, quia non in sua potestate, sed in verbo Christi absoluit, in quo videtur dissuadere ne confitens sit sollicitus de bono, & prudenti confessore acquirendo. Cui responderetur quod licet deus solus aut principaliter sanet, tamen quaerimus bonum medicum, & licet nisi dominus custodierit ciuitatem, frustra vigilat qui custodit eam, tamen quaerimus fideles custodes, ita quaerendus est bonus & prudens sacerdos, quibus deus aut solus aut principaliter absoluat.

Quintus articulus Marti, improbat modum examinandi conscientiam contra ea, quem poenitet de poenitentia d. v. & canonem concilij generalis in ea. Omnis vtriusque sexus, poterat addi & cap. consideret de poenitentia d. vi. Nam in illis locis habetur quod Omnia peccata sunt confitenda, quod omnes haecenus intellexerunt verum esse, de mortalibus post baptismum commissis, in quo necessaria est conscientiae discussio, & propriae vitae diligens examinatio, maxime his qui diu perseuerauerunt, in vita peccaminosa. Mar. vero dicit, quod hi qui volunt hoc facere frustra laborant, & quod impossibile sit omnia peccata mortalia cognoscere, & multo minus confiteri. Item quod in illis canonibus dicitur de illis circumstantiis confitendis, & inquirendis Marti, improbat, non solum in alijs, sed etiam in responsione ad condemnationem ubi sic dicit. Si iste canon omnium peccatorum simpliciter exigeret confessionem dammandus esset, ut impius & perniciosissimus. Nam inde nati sunt libelli isti, de modo confitendi, ubi peccata in matres, filias, sorores, neptes, & nepotes, infinitasque alias species distincta sunt, nulla alia cura, nisi ut nullum peccatum omitteretur in confessione. Item in ratione confitendi ca. ix. dicit. Addiderunt his malis quidem circumstantiarum molestissimum negotium, nec releuat, si dicatur quod illa ca. in decretis & iij. sententiarum sumpta sint ex lib. quodam apocrypho, de vera & falsa poenitentia qui Aug. falso intitularur. Nam dato quod lib. non sit Aug. & quod quo ad auctorem sit apocryphus, tamen doctrina lib. non est apocrypha, sed certa, & non solum communi consensu, & vsu ecclesiae qui in posituius vim legis habet, sed etiam per concilia generalia, & pontifices eadem doctrina roborata

roborata est, vt expresse habetur de circumstantijs & numero peccatorū in ca. Omnis vtriusq; sexus. Item de circumstantijs in ca. Deus qui eccliam eodā titulo, & ca. sicut dignū de homicidio, & ita licet illa capitula inquātum sunt allegata p̄ gratianum, vel magistrum sententiarum, nihil plus habeant auctoritatis q̄ originalia, vnde sumpta sunt, tamen vt incorporata canonibus secundum quos, & in scholis, & in iudicijs a pontifice nos regulare iubemur authentica sunt. Præterea si omnes lib. reiecturi sumus, quorum auctores ignorantur restat vt bonam biblię partem reseceamus, nihilominus propter calūniatores q̄rū potui curavi, & curabo vt certos auctores allegē, & M. qui aliquoties dicit se audire papā, sed in canonibus loquentem non debuit reiicere in materia confessionis circumstantias quas papa diligenter considerandas, & inquirendas esse canonibus præcipit, alias quale potest esse iudicium non consideratis negocij circumstantijs. Mens ergo canonis est q̄ vnusquisq; omnia sua mortalia ad minus in pascha confiteatur, quæ facta diligenti, & matura relectione in mentem venire possunt, qua facta, si aliquod peccatum lateat non impeditur cōfessionis aut absolutionis fructus. Quis vero sit modus recolligēdi se ad memoriā peccatorum, non potest vna generali regula tradi propter, varietatem personarum & negociorū, in quo credendum est expertis & prudentibus confessoribus.

Vnum ex motiuis & principale quibus Mar. asserit omnia mortalia non debere confiteri est, quia omne quod facimus est peccatū etiam mortale, & damnabile si deus per rigorem iudicet, & non misericordia ignoscente ignoscat, qd̄ fundamentum, quia falsum esse monstratum est sufficienter circa primū articulum, non opus est denuo improbare. Eiusdem ponderis est quod dicit de rāione confitendi capi. viij. quoniam hoc est mortalium mortalissimum non credere se esse damnabili & mortali peccato obnoxium coram deo, ad quam insaniam isti theologi hac regula sua nituntur data opera & perditissime trahere hominum conscientias, dum docent venialia esse distincta a mortalibus suo scilicet more. Et
addit

addit ab Aug. Cypri. & alijs patribus non peccata mortalia, sed criminalia, id est ea quæ accusari & conuinci poterant ligata, & soluta fuisse, & sic exponit decretum. Omnia peccata, id est omnia crimina, ut de quibus vel alij vel ipsius conscientia eum accusant. Conscientia inq̄ recta non ex traditionibus hominum cauterisata & pessime informata, sed ex diuinis mandatis erudita, hæc Mar.

Hic primum considera an non sit accusatio dignum, quod est morte æterna dignum. Nam longe grauius est dānari non quocunq̄, sed ad mortem, non quacunq̄ mortem, sed æternam, nec a quocunq̄ iudice, sed iustissimo & clementissimo, quam accusari posse, vel accusatio dignum esse. Vnde sequi videtur omnia opera nostra esse criminalia si sunt mortalia & damnabilia ut nulla sit M. distinctio inter mortale & criminale quin potius si secundum leges hominum loquendum est non quæcunq̄ crimina sunt mortalia ut sit crimen mortale, grauissimū crimen, quod morte puniendum sit. Attende, ij. decretū concilij in ca. Omnis vtriusq̄ sexus fieri multo grauius & importabilius hac interpretatione. Ex ea enim sequitur, q̄ omnia omnino peccata sunt confitenda, quia nullum est peccatū, de quo si cognoscatur recta cōscientia nō arguat peccatē & accuset, & omne peccatum sacris literis prohibetur iuxta Aug. dicentem. Nihil peccatum erit, si diuinitus non iubeatur ut non sit, & sic verbum ociosum, mendacium iocosum, & alia venialia comprehenduntur sub statuto concilij generalis. Vides quid sequatur cum relinquuntur vie regie, & transgrediuntur limites, quos posuerunt patres, & q̄ multis mendacijs opus est ad vnum mendacium contegendum. Est igitur crimen idem quod mortale peccatum, & omne mortale peccatum est crimen, cum omne mortale peccatum sit accusatio & dānatione dignum. Crimen em̄ secundum Aug. super Ioannem tractu. xli. est peccatum graue accusatio, & damnatione dignissimum. Non sicut Mar. dicit quod accusari & conuinci potest. Multa em̄ sunt crimina occulta, quæ ob defectum probationum conuinci nequeūt, sed pro quo accusatus & conuictus dānari potest
id est

id est humanis legibus puniri, quando ad factum vsq; dedu-
citur quia de cogitationibus, quæ suis terminis continentur
humane leges non iudicant, deus autem intuetur cor, & vo-
luntate, etiam sine opere offenditur, apud quem voluntas ad
ulteriꝝ pro adulterio, & homicidij pro homicidio punitur, vn-
de Ioannes in canonica sua, Qui odit fratrem suum, homici-
da est, vbi Augusti, Adhuc ambulat, & homicidij reus tene-
ris, Idem dicit Augusti, de voluntate adulteriꝝ, & q̄ ista crimi-
na & mortalia peccata idem sint apparet per hoc quod dicit
Augu, in loco allegato, Prima libertas est carere criminibus
Anima enim subiecta mortali peccato non solum non est li-
bera, sed neq; viua, Anima enim quæ peccauerit ipsa morie-
tur, & os quod mentitur occidit animam, Et quacunq; hora
comederis morte morieris, Ex quibus apparet peccatum di-
ci mortale quod animæ vitam aufert, & mortē affert, quod
non fit nisi peccatum tale sit vt auferat charitatem, cōcordat
Gregori, lib. xxi, moralium capitu, ix, Hoc inter peccatum
distat, & crimen q̄ omne crimen peccatum est, non tamen
omne peccatum crimen est, & in hac vīta multi sine cri-
mine, nullus vero esse sine peccatis valet, & infra in qua vi-
delicet peccatorum & criminum distinctione pensandum
est, quia non nulla peccata animam polluunt, quam crimina
extingunt, Ex quo patet apud Gregoriū, crimen vocari pec-
catum quod animæ vitam aufert.

Et mirum est M, ita stomachari in theologos qui conan-
tur distinguere mortalia a venialibus cum eadem sit difficul-
tas secundū eum distinguēdi criminalia a non criminalibus
& Aug. multis locis conetur distinguere peccata iustorū, &
quæ iustitiā nō adimūt ab alijs, vt, i, de ci, dei, ca, ix, & eiusdē
lib. xxi, & in enchiridio ca, xxij, lre ca, lxiij, lxv, lxvi, & lxvij,
in li, de spiritu & littera ca, vi, lib, de pfectione iustitiæ in fine
super Ioannem multis locis signanter tractu allegato, xli, Vt
quid em̄ tam sanctus, & sapiens tāto labore id conatur si nō
est vtile interoscere veniale a mortali? ac si diceres non esse
vtile, vt medicus discernat morbum letalem a non letali.

Et cum M, dicit ideo duplicis confitendi mō instructus
Vno,

Vno, quo sacerdoti omnia manifeste mortalia confitearis, quod
est difficile sit discerni mortalia a venialibus, nisi sit in opere
manifesto aut euidenti consensu cordis, dissentit a seipso in
libello de ratione confitendi, vbi vult mortalia distincta esse
a criminalibus, vt supra dictum est. Item dissentit a seipso con-
clusionem. vii. vbi dicit, Nulli prorsus remittit deus culpam quin
simul subiiciat eum in omnibus humiliatum sacerdoti suo vi-
cario. Quam conclusionem dicit se asserere, nec egere proba-
tione, vbi dicit deum non remittere culpam, & non dicit cri-
men aut mortale peccatum. Item quid dicemus de crimine ad-
missio per ignorantiam, an non erit confitendum, quia confi-
tens ignorat se peccasse: quid de heresi que numeratur inter
manifesta opera carnis, an non tenebitur hereticus confiteri
heresim suam? Item qui dubitat, an peccauerit mortaliter, an
non, & an consensus ad illicitum sit mortalis, vel perfectus,
& plenus an non? nonne tutius erit confiteri? & quis secun-
dum Mar. assecurabit poenitentem de remissione? & nonne
in tali casu non confitens amat periculum contra illud ecele-
siastici. iij. Qui amat periculum peribit in illo. Et pro pleni-
ori intellectu materiae notandum, est quod duplex est poeniten-
tia. Vna sacramentalis altera non sacramentalis. Non sacramen-
talis, vt que precedit baptismum in adultis secundum quod Au-
gu. dicit. Quisquis sue voluntatis est arbiter non potest incho-
are nouam vitam nisi eum poeniteat vitae veteris. Item poeni-
tentia venialium quae durat per totam vitam. Has duas spe-
cies ponit Aug. lib. de poeni. & est. v. sermo in lib. I. homilia-
rum, quem & venerabilis Beda citat vt Aug. Altera est poe-
nitentia sacramentalis, & ista apud veteres adhuc est triplex:
Secreta, publica, & solemnis. De solemni habes apud Amb.
lib. ij. de poenitentia, & apud Aug. in epistola ad Macedoni-
um, & ista regulariter non fiebat nisi semel, & pro enormi-
bus & magnis criminibus etiam si crimina repeterentur non
negabatur quidem poenitentia, sed solemnis tantum, vnde Au-
gu. quod quis caute salubriterque prouisum sit, vt locus illius hu-
millimae poenitentiae semel in ecclesia concedatur, ne medici-
na vilis minus utilis esset egrotis, quae tanto magis salubris
est quae

est q̄to minus contemptibilis fuerit, quis tamen audeat di-
cere deo. Quare huic homini parcis &c. Altera est poeniten-
tia publica quando crimen est publicum vel visum fuerat sa-
cerdoti esse publicandum pro salute poenitentis & edificati-
one populi. vnde Augu. loco allegato. Iudicet ergo seipsum
homo in istis voluntate dū potest & mores conuertat in me-
lius. Ne cum iam non poterit etiam præter voluntatem a do-
mino iudicetur, & cum in se protulerit seuerissime medicine
sententiã, veniat ad antistites p̄ quos illi in ecclesia clauis mi-
nistratur, & tanq̄ bonus incipiens iam esse filius maternorū
membrorum ordine custodito a præpositis sacramentorum
accipiat satisfactionis sue modū, & infra. Atq̄ expedire vtili-
tati ecclesiæ videtur antistiti in notitia multorū vel etiam to-
tius plebis agere poenitentiam non resistat non letali & mor-
tifere plagæ per pudorē addat tumorem. Item Origenes tra-
ctans psalmū. xxxvij. homilia. ij. ostendit quomodo vere poe-
nitens facit exomologesim suam, id est confessionem, nō eru-
bescat coram multis accusare se vbi inquit. Cur non potius
ipse me arguo, ipse me confuto, quid expecto accusatorem
cum accusator meus conscientia mea mecum sit, sic forte &
ille mihi parcat, si ipse mihi non parcam. Idem dicit super le-
uiticum tractans de curatione lepræ vbi iubentur leprosi ve-
stimenta esse dissuta vt peccatum non tegatur, sed turpitudine
pateat. Idem dicit Ambro. Tertia est poenitentia secreta quā
do peccatum occultum est nec videtur iudicio discreti sacer-
dotis necessarium salutis poenitentis aut aliorum, vt publice-
tur vel delictum vel poenitentia. Et sunt omnes iste tres poe-
nitentiæ sacramentales. Non enim est de ratione sacramenti,
q̄ confessio sit secreta, sed potest esse publica vel secreta indis-
ferenter q̄tum est ex parte sacramenti. Et q̄ solemnitas & pub-
lica fuerint in primitiua ecclesia constat ex scriptis non solū
Aug. Amb. Chryso. sed etiam Orige. Cypri. & Diony. Vnde
Dionysius lib. ecclesiastice Hierarchie ca. iij. parte. ij. ponit. iij
ordines qui excludebantur a templo post sacram lectionem
ne viderent consecrationem Cathecumini, Energumini, A-
postate & poenitētes. Q̄ aut̄ etiã secreta confessio fuerit a-

q̄ i

pud ve,

1
pud veteres patet ex epistolis beati Leonis papæ qui fuit tē
pore Theodosij iunioris nepotis magni Theodosij vt episto
la. lvij. vbi reprobatur consuetudinem cogendi petentes poenit
entiam ad exhibendum libellum publice recitandum, cum
reatus conscientiarū sufficiat solis sacerdotibus indicare cōfes
sione secreta, & Cy. qui fuit longe anterior. Fuit em̄ tpe Cor
nelij pape inter quē & Siluestrū fuerunt decem pontifices
ostēdit in lib. de lapsis q̄ confitebantur metu diuini iudicij
etiam nudum cordis cogitatum & poenitentiaē salutaris re
media suscipiebant.

Verba Cypri. sunt. Videt deus corda & pectora singulo
rum & iudicaturus non tantum de factis, sed & de verbis,
& de cogitationibus nostris omnium mentes voluntatesq̄
conceptas in ipsis adhuc clausi pectoris latebris intuetur, de
niq̄ q̄to & fide maiore & timore meliore sunt, qui quāuis
nullo sacrificij aut libelli facinore constricti, quoniam tamen
de hoc vel cogitauerūt hoc ip̄m apud sacerdotes dei dolenter
& simpliciter confitentur, exomologesim conscientiaē faciūt,
animi sui pondus exponunt, salutarem medelam paruis licet
& modicis vulneribus exquirunt, scientes scriptum esse de
us non iridetur derideri & circūueniri deus non potest nec
astutia aliqua fallente deludi, plus immo delinquit, qui secū
dum hominē deum cogitās euadere se poenā criminis credit
si non palam crimē admisit. Christus in præceptis suis dicit:
Qui me cōfusus fuerit cōfundet eum filius hominis & chri
stianū se putet, qui christianū se esse aut cōfunditur aut vere
tur? Quō potest esse cū Christo qui ad Christū p̄tinere aut
erubescit aut metuit? Minus plane peccauerit nō vidēdo i
dola nec sub oculis circūstantis atq̄ insultātis populi sanctita
tē fidei prophanādo nō polluēdo manus suas funestis sacri
ficijs nec sceleratis cibus ora maculādo. Hoc eo proficit vt sit
minor culpa nō vt innocēs consciētia facilius potest ad veni
am criminis peruenire, non est tamē immunis a crimine, nec
esset in agenda poenitentia atq̄ in domini misericordia de
precanda, ne quod mirus esse in qualitate delicti videtur, in
neglecta satisfactione cumuletur. Confiteantur singuli quæ
so vos

so vos fratres delictum suum dum adhuc qui deliquit in se-
culo est dum admitti confessio eius potest, dum satisfactio
& remissio facta per sacerdotes apud dominum grata est.
Conuertamur ad dominum mente tota & poenitentia crimi-
nis veris doloribus exprimentes dei misericordiam deprecemur.

Ex hoc textu nota primo indubitatum fuisse apud Cyprianum
consensum voluntatis, & peccatum cordis sine exteriori o-
pere vel verbo sacerdotibus esse confitendum. Secundo quod
pro solo cordis consensu fuerint canonice poenitentia per sa-
cerdotes accipiendae. Ex quo patet contra Martini, quod poenae
canonice non pro solis manifestis criminibus imponeban-
tur, sed etiam pro occultis spontanea confessione manifestatis.
Tertio nota quod Cyprianus latini sermonis obseruantissimus
crimen appellat consensum cordis clausum in voluntate. unde
apparet confirmatio supradictorum quod videlicet mortale
& criminale idem sunt. Nota, iiii. quod dicit remissio facta per
sacerdotes, ubi vides potestatem ligandi, & soluendi datam
sacerdotibus equaliter se extendere ad peccata cordis sicut ad
peccata oris & operis.

Item idem Cyprianus, tam necessariam peccati confessionem, & eccle-
siae reconciliationem credit ut in periculo mortis & absentia epis-
copi & sacerdotis diacono confiteri consulerit. Verba eius sunt
epistola, xvij. li. iij. Quonia tamem video facultatem veniendi ad
vos nondum esse, & iam aetate cepisse quod tempus infirmita-
tibus assiduus, & grauibus infestat occurrendum puto fratribus
nostris, ut qui libellos a martyribus acceperunt si incommodo aliquo
infirmitatis periculo occupati fuerint non expectent poenitentiam
nostram apud presbiterum quemcumque poenitentem vel si presbiter re-
ptus non fuerit & vrgeri exitus ceperit apud diaconum quemcumque ex o-
mologesim facere delicti sui possunt, ut manu eis in poenitentiam
imposita veniant ad dominum cum pace quam dari martyres literis ad
nos factis desiderauerunt. Idem habet epistola sequenti & alijs locis

Item de confessione secreta est textus apertus Leonis pa-
pae scribentis vniuersis episcopis per Campaniam, Sunium,
& Picentinum ubi inter caetera sic inquit. Illam etiam con-
tra Apostolicam regulam praesumptionem quam nuper agnouit

q. ij.

a qui-

et quibusdam illicita usurpatione committi modis omnibus
constituo submoueri De poenitentia videlicet quae a fidelibus
postulatur ne de singulorum genere libellis scripta pro-
fessio publice recitetur cum reatus conscientiarum sufficiat
solis sacerdotibus indicare confessione secreta. Quis enim
plenitudo fidei videatur esse laudabilis, quae propter dei ti-
morem apud homines erubescere non veretur, tamen quia
non omnium huiusmodi sunt peccata, ut ea qui poenitentiam
poscunt non timeant publicare, remoueatur improbabilis con-
suetudo ne multi a poenitentiae remedijs arceantur, dum aut
erubescunt aut metunt inimicis suis sua facta referare qui-
bus possunt legum constitutione percelli. Sufficit enim illa
confessio quae primum deo offertur tunc etiam sacerdoti qui
pro delictis poenitentium precator accedit. Tunc enim demum
plures ad poenitentiam poterunt prouocari, si populi auribus
non publicetur conscientia confitentis.

Hic apparet manifeste sublatam esse consuetudinem qua
poenitentes aliter non recipiebantur nisi peccata de quibus
poenitentiam petebant publice recitarentur, quae tamen con-
suetudo ex antiquo more descendebat quo etiam occulta si
uisum fuerat episcopo vel sacerdoti salutis populi aut confite-
tis conuenire publicabantur, de quo apud Aug. lib. de poe-
nitentia & apud Orige. super psalmum. xxxvij. homilia. ij. sed
in hoc excedebat consuetudo sublata, quod non aliter poenite-
tes recipiebat, nisi indifferenter quaelibet occulta crimina pub-
licando non habita ratione scandalis, aut periculi non habita
etiam ratione infirmitatis poenitentium. Item & quod erat du-
ritius describebatur libellis datis. Nota etiam quod dicit quae pri-
mum deo, deinde sacerdoti offertur, unde vides illa eadem
crimina, quae deo primum conscientia confitentur, postea sa-
cerdoti confitenda esse. Nota etiam quod Leo hic nihil noui iu-
ris inducit, sed simpliciter quid faciendum sit explicat. Unde
idem Leo scribens Theodoro episcopo Foroliuensi dicit.
Multiplex misericordia dei ita lapsibus subuenit humanis,
ut non solum per baptismi gratiam, sed etiam per poenitentiae
medicinam

medicinā, spes vite reparetur aeternae. Et qui regenerationis
dona violassent proprio se iudicio condemnantes ad remissi
onem criminum peruenirent, sic diuinā bonitatis presidijs
ordinatis, vt indulgentia dei, nisi supplicatione sacerdotū ne
queat obtineri. Mediator enim dei & hominū, homo Chri
stus Iesus hanc praepositis ecclesiae tradidit potestatem, vt &
confitentibus actionem poenitentiae darent, & salubri satiffa
ctione purgatos ad communionem sacramentorum per ia
nuam reconciliationis admitterent, cui utiq; operi ipse Salua
tor interuenit, nec vnq; ab his abest, quae ministris exequen
da commisit dicens, Ecce ego vobiscum sum, omnibus die
bus vsq; ad consummationem saeculi, vt si quid per seruitu
tem nostram bono ordine, & gratulando impletur effectu,
non ambigamus per spiritum sanctum fuisse donatum. Hic
textus bene notandus est. Primum vbi dicit diuinā bonita
tis presidijs ordinatis non humanis constitutionibus. Dein
de q; aliter venia nequeat obtineri nisi supplicatiōe sacerdo
tum, quod utiq; nisi diuinitus proueniret viderentur sibi ho
mines arctasse viam ad regna caelorum. Item habes assisten
tiam Christi infallibilem in opere reconciliationis poenitenti
alis, quam nulla potest praestare vel auferre humana consti
tutio. Vnde satis patenter habetur confessionem esse diuini
iuris aut saltem diuine institutionis. Certum est enim q; ba
ptisatus post lapsum in crimē mortale diuino praepcepto tene
tur deo recōciliari, & hic dicitur q; aliter non potest nisi sup
plicatione sacerdotum qua supplicant pro sibi cōfessis, & tā
dem absolutione dignos repertos sibi reconciliant, nec quic
q; hic instituit aut cuiuscunq; constitutionis humanae memi
nit Leo, sed tantūmodo regulam vocat ecclesiasticam, & fa
cit ad propositum quod praemittit textu i nunc allegato haec
verba. Quia in causis quae ad generalem obseruantiam per
tinent omnium domini sacerdotum sine primatibus non o
portet inquiri vbi significat q; quia vniuersalis obseruantiae
erat quod petijt episcopus (Petebat autem quid de poenitē
tibus mortuis ante reconciliatiōē agendum esset) prius ar
chiepiscopus cōsulendus erat, & nō immediate sedes apl'ica
Hicha

Hic habes vniuersalem omnium sacerdotum obseruantiam
& ecclesiasticam regulam. Idem probatur expressis verbis Ambrosii,
quibus ostenditur diuina efficacia esse in sacramento poenitentiae
ministrato per sacerdotes, sicut & in sacramento baptismi
Vnde cap. vii. lib. i. de poenitentia dicit. Cur baptisatis (aduersus
Nouacianos loquitur) si per hominem peccata dimitti non
possunt. In baptismo utique remissio peccatorum omnium est.

Quid interest utrum per poenitentiam an per lauacrum hoc
ius sibi datum sacerdotes vendicent? vnum in utroque mysterium
est. Sed dices quod in lauacro operatur mysteriorum gratia.
Quid in poenitentia? Nonne dei nomen operatur? quid
ergo ubi vultis vendicatis vobis dei gratiam, ubi vultis re-
pudiatis?

Hic aperte habes efficaciam sacramenti poenitentiae per sa-
cerdotes ministrati diuinam esse quemadmodum baptismi,
quae humanitus nec dari nec auferri potest.

Quin & ipse Hieronymus, qui iuxta verborum superficiem
primitus id negare apparet bene tamen consideratus pro con-
fessione, & absolutione facit cum dicit Matthaei. xvi. in com-
munitarijs in verbo. Et tibi dabo clauis regni caelorum. Istum
locum episcopi & presbyteri non intelligentes aliquid sibi
de phariseorum assumunt supercilium ut vel damnent innocen-
tes vel soluere se noxios arbitrentur, cum apud deum non sen-
tentia sacerdotum, sed reorum vita quaeratur, legimus in le-
uitico de leprosis ubi iubentur ut ostendant se sacerdotibus,
& si lepram habuerint tunc a sacerdote immundi fiant. Non
quo sacerdotes leprosos faciant & immundos, sed quo habe-
ant notitiam leprosi, & non leprosi, & possint discernere qui
mundus quique immundus sit. Quomodo ergo ibi leprosum
sacerdos mundum vel immundum facit, sic & hic alligat vel
soluit episcopus, & presbyter non eos qui insontes sunt vel
noxii, sed pro officio suo cum peccatorum audierit varietates
scit qui ligandus sit quique soluendus.

Hic primum habes quod ad officium sacerdotale pertineat pec-
catorum audire varietates, quod facit pro confessione in spe-
cie & in particulari. Nam varietas peccatorum attenditur pec-
nes ill

nes numerum, speciem, & circūstantias, facit & pro confes-
sione occulti consensus cordis quo suppresso & nō confes-
so nesciet sacerdos an pœnitēs sit soluendus an ligandus. Per
pende. ij. quod dicit q̄ pro officio suo cum peccatorum au-
dierit varietates scit, qui ligandus sit quiue soluendus non di-
cit, scit qui ligatus sit quiue solutus. Sicut prius de sacerdote
veteri loquēs dixit, & possint discernere qui mundus quiue
immundus sit, sed ligandus & soluendus, quia ex cognitio-
ne peccatorum, & dispositione pœnitētis, deprehendit vtrū
ligare aut soluere possit. Si em̄ peccata sint multū grauiā &
enormia nec appareat magnitudo doloris scit q̄ soluere non
possit aut si appareat ex confessione q̄ sit impœnitens in ijs
casibus sacerdos vtetur tantū clauē discretionis & sciētiae aut
si vtetur clauē potestatis ligabit & non soluet. Cum igitur di-
cit Hiero. apud deū nō sentētia sacerdotū, sed reorū vita quæ-
ritur intelligendū est tantū vel principaliter. Vtrūq; em̄ apud
deū quæritur, & vtrūq; deus respicit, cū ex parte pœnitētis
requat cor contritū, & ex parte sacerdotis absolutionē & re-
cōciliationē pœnitētis. Si vero aut pœnitēs innoxius sit aut
noxius, & in peccato perseverās, discretus sacerdos nō absol-
uet, quia nihil est soluendū aut id quod soluendū est a sacer-
dote tolli nō potest. In hūc sensum quadrat exemplū sumptū
ex leuitico vbi leprosus cū labore morbo incurabili nihil co-
operatur ad sui mundationē. Neq; sacerdos eū curare potest
nec leprosum facere si mūdus sit, dicitur tamē etiam sacerdos
vetus mūdū facere vel immundū modo loquēdi scripturæ
quo aliquid fieri dicitur, qñ manifestat aut declarat, vt ibi, do-
minus mūdans neminē faciet innocētē, i. declarabit & demō-
strabit, q̄ nemo sit innocens. Et quia Hiero. loquitur de abusu
procedēte ex supbia sacerdotū vsus videtur hoc exēplo, ali-
as cū vt patet ex dictis supra sacerdos euāgelicus aliquid fa-
ciat magis quadraret exemplū de sacrificio zelotypie nume-
ri. v. vbi sacerdos cōgerēs maledicta in aqua sacrificij putres-
cere faciebat femur mulieris adultere, ibi em̄ sacerdos non so-
lū demōstrabat adulterā sicut alibi læprosum, sed inducebat
aegritudinē sterilitatē vel fecunditatem.

Hic ad

Hic aduerte aliud esse dignum absolutione. Aliud dignū regno cœlorum. Vnus est dignus cui aperiatur regnum, alteri iam ipsum regnum patet. Is enim dignus est absolutione qui habet dispositionem necessario prærequesitam absoluti, oni puta quem poenitet vitæ veteris tali ac tanta poenitentia & fide quæ per se quidem insufficiens sit, sed cum sacramenti sufficiat. Non igitur debet sacerdos absoluere nisi dignos non quidem adhuc regno, sed aperiuntione regni. Hoc em̄ apparet esse proprium officium clauis, quæ non fuit in veteri lege, sed data est ecclesiæ per Christum.

Vnde Chry. super Ioannem homilia, lxxxv. Accipite spiritum sanctum quorum remiseritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta sunt ostendens q̄ apostoli plures acceperint spiritum sanctum, & q̄ diuersam potestatem spiritus eis dederit inquit. Non tamē quispiam erraret, si tūc eos potestatem quandam & gratiam spiritalem accepisse diceret, non tamen vt mortuos suscitarent, & virtutem ostenderent, sed vt peccata dimitterent, differentes enim sunt gratiæ spiritus quare addidit, quorum remiseritis & c. ostendens quod genus virtutis largiatur, & infra, magna est dignitas sacerdotum quorum inquit remiseritis remissa sunt peccata, quamobrem Pau. dicebat. Obedite prepositis vestris, & subiacete eis, & infra. Intellige quid de iudæis inquit Christus, super cathedrā moysi sederunt scribæ & pharisæi, omnia quæcunq; dixerint vobis facite, nūc non est dicendum super cathedram moysi, sed super cathedram Christi sederunt sacerdotes. Eius enim acceperunt doctrinam, quare Pau. inquit Pro Christo legatione fungimur tanq̄ Christo exhortante per nos, & infra ostendens, q̄ mala sacerdotum vita non auferat sacramenti efficaciam dicit, Tu autem si tibi consulēs nihil in his quæ illis commissa sunt offendes. Nam si aīnum loqui fecit & per vatem benedictiones spiritales largitus est, & in muto ore & lingua immunda balaam propter offendētes iudæos operatus est, multo magis propter vos fideles etiam si prauī sint sacerdotes, deus omnia per eos perficiet, & mittet spiritum sanctū, Necq; enim pura mens propterea propriam

priam puritatem amittit, sed gratia omnia operatur. Omnia enim inquit propter vos siue Pau, siue Apollos, siue Cephass & infra, sacerdos linguam & manus prebet. Non enim iustum est, propter alterius maliciam ad salutem nostram accedentes offendi.

Hic habes sacerdotibus certum genus potestatis traditū fuisse a Christo, vt possent remittere peccata, & q̄ eam potestatem nō amittit sacerdos cum est malus. Aliter enim datur spiritus sanctus ad inhabitandum & sanctificandum. Aliter ad miracula facienda aut prophetandum. Aliter ad remittenda peccata, & quemadmodum diuinæ virtutis est, mortuos suscitare, leprosos mundare, demonibus imperare, & tamē Christus per spiritum sanctum eam virtutem quibus vult donat. Similiter peccata dimittere diuinæ potestatis est, & tamē ea potestas cōmunicatur sacerdotibus, quid enim mirum, si potestatis fiant consortes, quibus donatum est, vt diuinæ naturæ consortes sint. Hoc significatum est in curatione paralytici Matthæi, ix. vbi phariseis blasphemantibus, Christus respondit. Quid facilius est dicere, remittuntur tibi peccata tua aut dicere, tolle grabatum tuum & ambula? Significat enim supra modum hominis vtramq; virtutem esse, sed tamen diuinitus homini dari posse.

Non obstat q̄ Augu. super Ioannem tracta, cxxi. & alijs quibusdam locis spiritui sancto tribuit remissionem peccatorum, & negare videtur homines posse remittere peccata, inquit enim ecclesie charitas, quæ per spiritum sanctum diffunditur in cordibus nostris, participum suorum peccata, dimittit eorum autem qui non sunt eius participes tenet ideo potestacq; dixit. Accipite spiritum sanctum, hoc continuo de peccatorum remissione ac detētionē subiecit. Charitas enim & fides quæ per dilectionem operatur peccatum dimittit, sed vt Aug. dicit ecclesie non ministri. Nam ecclesie clauēs sunt id est multitudinis eorū, quos inhabitat spiritus sanctus per quas peccata dimittit minister baptismi vel pœnitentiæ etiā malus. Quilibet enim sacerdos ratione ordinis veluti procurator vniuersalis ecclesie constitutus est. Jam qui per procuratorē

curatorem facit magis dicitur facere q̄ ipse procurator, hoc est quod dicit Pau. Pro Christo legatione fungimur, & alibi Despondi em̄ vos vni viro virginem castam exhibere Christo. Christo inquit exhibere non hominibus, & est legatus, non Christi solius, id est capitū, sed etiam christi mystici, hoc est capitū cum corpore, quod est ecclesia. Ideo dicitur peccata dimittere, & Christus & ecclesia cū sacerdos baptizat aut

Contra id quod M. dicit nos non teneri cōfiteri, (absoluit de omissione subuentionis aut defensionis fraternæ, & paratione de quocūq; peccato omissionis, licet tam absurde loquatur, vt non sit opus improbare. Sequitur em̄ ex eius dictis, q̄ nullius præcepti affirmatiui transgressio esset confitēda, vt q̄ non credideris, non speraueris, non dilexeris, parentes non honoraueris, necessitatem patientibus non subueneris, peccantem fratrem non corripueris, aut huiusmodi, tamē etiam contra hoc facit, quod in lege leuitici. v. Alieni peccati testis & conscius, si non indicauerit peccati reus tenetur, & infra. Pro omissione adimpletionis voti, vel iuramenti iubetur agere pœnitentiā pro peccato, & offerat inquit, de gregibus agnū siue capram. Orabitq; pro eo sacerdos, & pro peccato eius, & de multis alijs pertinentibus ad ignorantiam, & omissionem certe expiationes & sacrificia lege decernuntur in quorum locum tempore legis euangelice successit pœnitentiæ sacramētum, & pœnitentia est equaliter tā facti q̄ non facti. Videtur em̄ Mar. non aduertisse generaliter malefactū vocari non solum quando fit quod vetatur, sed etiam quando non fit quod præcipitur

Et pro confessione faciēda de cordis consensu, & integraliter de omnibus mortalibus est apertus textus Orige. homilia. iij. super leuiticū. Si peccauerit (inquit) vnum aliquod de istis pronunciet peccatum quod peccauit. Est aliquid in hoc mirabile secretum quod iubet pronunciare peccatum. Etenim omni genere pronuncianda sunt, & in publicum proferenda cuncta quæ egerimus. Si quid in occulto gerimus, si quid in sermone solo, vel etiam intra cogitationum secreta cōmisimus, cuncta necesse est publicari, cuncta proferri. Pro
ferri au

ferri autem ab illo qui & accusator peccati est & incensor.
Ipse enim nunc nos ut peccemus instigat ipse etiam cum pec-
cauerimus accusat. Si ergo in hac vita praueuiamus eum, &
ipsi nostri accusatores simus nequitiam diaboli inimici nostri
& accusatoris effugimus. Sic enim & alibi propheta dicit.
Dic tu (inquit) iniquitates tuas prior ut iustificeris. Nonne e-
uidenter mysterium, de quo tractamus ostendit cum dicit,
dic tu prior? ut ostendat tibi, quia praueuire illum debeas,
qui paratus est ad accusandum. Tu ergo (inquit) dic prior ne
te ille praueuiat, quia si prior dixeris, & sacrificium poenite-
ntiae obtuleris secundum ea quae in superioribus diximus of-
ferenda, & tradideris carnem tuam in interitum, ut spiritus
saluus fiat in die domini, dicetur & tibi, quia percepisti &
tu in vita tua mala nunc vero hic requiesce. Sed & dauid eo-
dem spiritu loquitur in psalmis. Iniquitatem meam notam fe-
ci peccatum meum non cooperui, dixi pronuntiabo aduer-
sum me iniustitiam meam, & tu remisisti impietatem cordis
mei. Vide ergo, quia pronuntiare peccatum remissionem
peccati meretur. Praeuentus enim diabolus in accusatione ul-
tra nos accusare non poterit, & si ipsi nostri sumus accusato-
res proficit nobis ad salutem. Si vero expectemus, ut a dia-
bolo accusemur, accusatio illa cedit nobis ad poenam. Habe-
bit enim socios in geenna quos conuicerit criminum socios.

Eundem sensum explicat Ambrosius lib. ij. de poeniten-
tia capitulo septimo. Quid vereris (inquit) apud bonum do-
minum tuas iniquitates fateri, dic (inquit) iniquitates tuas, ut
iustificeris adhuc reo culpae iustificationis praemia propo-
nuntur. Ille enim iustificatur, qui proprium crimen sponte
agnouerit. Denique iustus in exordio sermonis accusator est
sui. Nouit omnia dominus, sed expectat vocem tuam, non
ut puniat, sed ut ignoscat. Non vult ut insultet tibi diabolus
& celantem peccata tua arguat. Praueui accusatorem tu-
um, si te ipse accusaueris accusatorum nullum timebis, si te de-
tuleris ipse, & si mortuus fueris reuiuifces. Et ne id intellige-
re velis de poenitentia cordis & confessione, quae fit coram deo
solum

solum inducit Ambro. mysticū sensum in resuscitatione La-
zari, quem causa breuitatis omitto. Et eandem historiam tra-
hit Augu. mystice ad sacramentum confessionis & absoluti-
onis super Ioānem tracta. xlix. & Greg. xxij. moralium. Nō
facturi nisi ita sensissent esse faciēdum. Licet enim ex allego-
ria vel figura, vt sensu mystico non sumatur efficax argumē-
tum, tamen non solent veteres theologi historiam ad mores
trahere nisi illud idem aut in vsu sit, aut alibi ex sacris dogma-
tibus habeatur. vnde Aug. in lib. de doc. Christiana. Nihil fe-
re ex illis obscuritatibus eruitur qđ nō alibi expresse habeat

Item Orige. homilia viij. super leuiticū tractans de legibus
lepre inquit. Lex quæ spiritalis est, alia quædam decernit ve-
stimenta (inquit) eius dissuta sunt, & caput eius reuelatum, &
os eius adopertū. Per quæ designat eum qui in anima lepro-
sus est id est qui peccatis confixus est, non oportere sibi assu-
ere tegumenta, & turpitudines operire peccati. Sicut enim
is cuius vestimenta dissuta sunt nudam atq; intactā gerit tur-
pitudinem corporis, ita oportet eum qui peccatis aliquibus
obseptus est mala sua, & flagitia nullis verborum assumen-
tis nullis excusationū velaminibus operire vt ne fiat sepul-
chrum dealbatū, quod de foris quidem apparet hominibus,
speciosum intus autem plenum est ossibus mortuorum, &
omni immundicia. Vult ergo lex diuina peccatorem non so-
lum vestimenta non alluere, sed & caput non contegere, vt
si quod est capitū delictum, id est si in deum aliquid cōmis-
sum est, si in fide peccatum est, ne hæc quidam habeatur ob-
recta, sed omnibus publicetur vt interuentu & correptione
omnium emendetur, & veniam mereatur, hæc ille.

Hic habes occultum peccatum in fide esse confitendum,
& reuelandum. Et cum loquatur de publica cōfessione mul-
to fortiori ratione sequitur occultum cordis peccatum secre-
ta confessione esse reuelandum.

Item ex cap. xvi. primi de pœnitentia Ambrosij colligitur
pœnitentiam agendam esse etiam pro occultis peccatis, &
qđ ea peracta communio redditur, quod sine cōfessione, &
absolutione non fit. Dicit enim. Si quis igitur occulta crimi-
na ha-

na habens propter Christum, tamen studiose poenitentiam egerit, quomodo istic recipit si ei comunio non refunditur: Volo venia reus speret petat eam lachrimis petat gemitibus petat populi totius fletibus vt ignoscatur obsecret. Et cum, ij. &. iij. fuerit dilata eius comunio credat remissius se supplicasse, fletus augeatur, miserabilior postea reuertatur, teneat pedes brachijs, osculetur osculis, lauet fletibus, nec dimittat vt de ipso dicat Iesus. Remissa sunt peccata eius multa, quoniam dilexit multum. Cognoui quosdam in poenitentia sulcasse vultu lachrymis, exarasse continuis fletibus genas, strauisse corpus suum calcandu omnibus teiuno ore semper & pallido mortis speciem spiranti in corpore pretulisse, quid spectamus vt mortui mereantur veniam, qui mortem sibi intulerunt dum viuerent, haec ille.

Hec allego ex veteribus tractatoribus, & sanctis patribus vt intelligatis qualis confessio etiam in occultis peccatis fiebat in primitiua ecclesia, & non sit durum quod confiteri iubemur vni sacerdoti in secreto. Imo agamus ex corde gratias clementi matri ecclesiae quae in tantum nostre infirmitati condescendit, ac de rigore sui iuris remisit, vt non exigat a nobis occultorum publicam reuelationem, quae etiam modo vere poenitentem non suspendit, nec protrahit reconciliationem, id quod fere semper fiebat in primitiuis temporibus.

Item quod particulatim & per singula debeat fieri mentis discussio, & singulorum peccatorum examinatio habetur ex Christo, super Matthaeum homilia, xliij. vbi dicit, Terribile namque illud iudicium est ineuitabilis poena intolerabilia tormenta, sed si vis (quod ego consulo) ne hic quoque aliqua poena cruciari, tu ipse tibi iustus sis iudex, referas tibi ipsi rationes viuendi, audi Paulum dicentem, quoniam si nos ipsos iudicauerimus non vtiq; iudicemur. Si id facies ordine paulatim progrediens ad coronam quoque peruenies. Et quo nam modo mihi ipsi rationes viuendi referam? Largos lachrymarum effunde fluuios, ingentes conpunctionis gemitus redde, humilissimus sis, laboribus ac vigilijs te ipsum afflige, peccata tua per singulas species recole. Non paruus est hic cruciatus animae
nec q;

nec t̄tus sit ab alio cognoscitur nisi ab eo qui compunctus
est, qui non ignorat hac re animam in hac vita maxime tor-
queri, nec est nescius t̄tus dolor ex memoria peccatorū nas-
catur, quas ob res iustitiam deus huic p̄nitentiæ proposuit
dicens, dic tu prius peccata tua vt iustificeris. Non est profe-
cto, non est insufficiens ad emendandum via, si cum omnia
secundum speciem in vnum peccata collegeris assidue, aio
deinde ipse verfas, ac de ipsis continuo mediteris & cogites.
Nam qui hoc faciet his adeo cōpungetur, vt neq; hac vita se
ipsum dignum existimet, quod qui de seipso iudicabit omni-
cera tenerior humilius viuet indies nec fornicationes solum
& adulteria atq; si illa quæ omnes perhorrescunt collegeris
verum etiam occulta insidiarum cōsilia, calumnias & obtre-
ctationes arcanas. Inanem gloriam, inuidiam, cæteraq; huius-
modi diligētius euitabit, & infra. Noli ergo tanq; parua hec
negligere sed collige ac in mente perinde ac si in lib. cōscribe-
res. Cum enim non conscripseris, deus & diligentius scripsit
& postulabit, quare multo melius est a nobis ista conscribi,
vt a deo deleantur q̄ horum nobis omnium oblitis præ ocu-
lis nostris in die iudicij hæc a deo præponi, quod ne ita fiat,
exquisite omnia recolamus, & inueniemus multis nos esse
obnoxios. Quis enim ab auaritiæ crimine mundus? Noli e-
nim mihi dicere moderate aliena atq; timide tetigisse, sed co-
gita propter hanc rem paruam quam rapuisti non paruo te
cruciatu in æternum esse puniendum. Id inquam cogita, &
p̄nitentiã age. Quis a conuitio atq; obtrectatione liber est?
Id autem proculdubio in geennam intrudit. Quis occulte
proximum calumniatus non est? Hic etiam cæteris omni-
bus immundior est. Quis oculos a lasciuo conspectu conti-
nuit? Quem adulterio deliquisse non dubitamus. Quis fru-
stra fratri suo iratus non concilio atq; reatui reus est? Quis
non iurauit? Qui a malo esse cognoscitur? Quis non peri-
rauit? de quo qd possum dicere, videris cū qui iurauit eū a
malo esse contendam. Quis aliquando mammonæ seruus nō
fuit? Qui profecto fecit ne Christi seruus sit. Et cum videan-
tur plura maioraq; mihi restant, sed hæc sufficientia duxi ad
cōpuncti

compunctionem nos inducere nisi quis valde lapideus atq[ue]
insensatus est. Nam si singula istorum ad geennam deducunt
quid futurum est, si ad vnum omnia coeunt? Quomodo igitur
inquies saluari possibile est? Si opposita his adhibeamus
media, Misericordiam in pauperes orationem, compunctio-
nem, poenitentiam, humilitatem, contritum cor, apprime con-
temptum rerum presentium.

Hic habes q[uod] recolere peccata per singulas species, & illa
colligere perspicere & velut in lib. conscribere magnam af-
ferat anime utilitatem contra id quod Marti. dicit, dum con-
scientiae discussionem appellans carnificinam dissuadet vt in-
utilem vel impossibilem.

Est etiam notandum q[uod] dispositio animae ipsius poeniten-
tis, debet esse nota sacerdoti, quia ipse sacerdos, iudex est &
medicus, Medicus inquam non corporis, sed cordis, vt inquit
Greg. in pastorali parte prima ca. i. vbi notans temeritate im-
pitorum sumentium magisterium pastorale inquit, Ars ar-
tium est regimen animarum, quis autem cogitationum vul-
nera occultiora esse nesciat vulneribus viscerum, & tamen
saepe qui nequaquam spiritalia precepta cognouerunt, cordis se
medicos profiteri non metuant, dum qui pigmetorum vim
nesciunt videri medici carnis erubescunt. Et parte. ij. capit. v.
Tales autem se qui praesunt exhibeant quibus subiecti oc-
cultis quoque sua proderet non erubescant, vt cum tentationum
fluctus paruuli tolerant ad pastorem mentem quasi ad ma-
tris sinum recurrant, & hoc quod se inquinari pulsantis cul-
pae sordibus praevident exhortationis eius solatio ac lachry-
mis orationis lauent. Et postquam mystice exposuit q[uod] ma-
re eneum duodecim boues in ingressu templi portant. Per
boues duodecim vniuersum pastorem ordinem intelligens
subdit qui tamen cum condescensionis fide patientiam dilu-
endis proximorum confessionibus, praeparant velut ante fo-
res templi luterem portant, vt quisquis intrare aeternitatis ia-
nuam nititur tentationes suas menti pastorem indicet & qua-
si in bouum lutere cogitationis vel operis manus lauet.

Hic ha

Hic habes non solum q̄ sacerdos sit medicus cordis, sed etiam q̄ cogitatio cordis ei per confessionem manifestanda est a volentibus intrare regnum cœlorum. Nec solus Greg. sed etiam vetustiores Aug. Ambro. Chryso. Orige. Cypri. sacerdotem medicum vocant. Vnde sumitur argumentũ q̄ sicut in corporali medico cura non bene procedit, nisi patientis circumstantie vt ætas, victus, cõplexio, & quoad fieri potest omnimoda corporis dispositio, sit nota, ita similiter in cura animæ oportet pœnitentem statum animæ suæ manifestare sacerdoti. Et quemadmodum ægotantes medici alios medicos aduocant sibi ipsi diffisi, ita in spiritali medela conuenit etiam doctis & intelligentibus & qui alijs recte consulerent nouerunt, vt morbos animæ suæ alijs manifestent. Item sacerdos qui secundum Chryso. iudex est, & arbiter ex officio cognoscere debet statum cause si recte sit iudicaturus. Ex q̄ sumitur q̄ pœnitens qui est reus & accusator & testis debeat dicere veritatem quam nouit de statu conscientie sue, quando se submittit iudicio sacerdotis vt sit secundum Chryso. in corde cõtritio in ore confessio, in opere tota humilitas.

Ex dictis patet confessionem oris sacerdoti faciendam esse, non ex nouis & recentibus pontificum constitutionibus cum Magister sententiarum lib. iij. di. xvij. dicat indubitanter confessionem oris fieri debere sacerdoti, & Hugo de sancto victore lib. ij. de sacramentis concludat confessionem oris sacerdoti necessario faciendam, & contemporaneus eius diuus Bernar. pluribus locis idem asserit, & venerabilis Beda super illud iacobi. Confitemini alterutrum peccata uestra dicit maioris lepre immundiciam sacerdoti esse pandendam Item magnus Greg. diuus Leo, neq̄ alicuius humane cõstitutionis meminerunt nõ plus q̄ antecessores eorũ, sed ex apostolicis & euangelicis lris & fundatissima ecclesie auctoritate loquuntur. Sed dices, si confessio oris faciẽda non sit nouiter instituta cur tã rarus de ea sermo est apud veteres: cũ apud recentiores creberrimus sit. Primum iam monstratum est multis testimonijs non raro eius mentionem fieri apud veteres. Deinde etiam si admodũ rarus de ea sermo habetur apud

tur apud illos. Dicendum est, non propterea sequi eam noui-
ter esse inuentam aut institutam. Multa enim fuerunt in usu
apud veteres, de quibus quia in quaestionem non vocaban-
tur raro fit mentio sicut non facile apud veteres reperies de
potestate quam habent episcopi ad dispensandum in votis
aut iuramentis, quam tamen eis iure diuino competere nemo
sanus negat. Sed fortasse primis temporibus rarior illius po-
testatis usus fuit aut res in dubium non vocabatur. Ita potuit
esse de confessione sacramentali, & potestate absoluendi a
peccatis. Pro quo facit, quod tunc fere adulti, imo grandaeui
erant qui baptisabantur, baptisati sanctius vivebant. Nam &
Augu. parentes baptisare metuebant in adolescentia timore
lapsus, quod viderent eius ardens & vehemens ingenium.
Vnde cum Hiero. ex proposito librum scribat de institutio-
ne clerici vel sacerdotis, nihil in eo meminit de ritu sacrifican-
di, aut sacramenta ministrandi, aut peccata soluendi, ex quo
tamen non recte colligitur huiusmodi nondum instituta fu-
isse, & diuus Chryso. cum accurate sex lib. explicet sacerdo-
tis & episcopi officium, nihil meminit de modo recipiendi
apostas ad poenitentiam, de dispensandis votis, aut iurame-
tis, de condendis canonibus, de modo sacrificandi, de tempo-
re communicandi aut modo excommunicandi ex quo non re-
cte inferitur huiusmodi nondum fuisse instituta vel recepta.

Sed dices in historia tripertita lib. ix. ca. xxxv. narratur tem-
pus quo confessio fuerit instituta, videlicet quando Nouati-
ani ab ecclesia sunt diuisi, & quando eadem fuerit sublata, er-
go confessio est humane institutionis, & potestatis humane
est eam constituere vel auferre. Dicendum imprimis quod So-
zomeni qui vnus est ex tribus auctoribus historiae triperti-
tae historiae sedes apostolica non recepit, quoniam multa men-
tatur, ut testatur Greg. lib. vi. registri epistola. xxxi. Vel dic quod
historia loquitur de confessione publica. Ait enim cap. alle-
gato. Quoniam omnino non peccare diuinum, & ultra hu-
manam naturam esse cognoscitur. Peccatis autem & poe-
nitentibus veniam dari deus precepit, qui vero confiteri re-
fugiant magis peccatorum onus acquirunt, propterea visum
est anti-

est antiquis pontificibus, vt velut in theatro sub testimonio ecclesiastici populi delicta pandatur, & ad hanc causam presbyterum bone conuersationis seruantem secretum ac sapientem virum statuerunt ad quem accedentes ij qui delinquebant delicta propria fatebantur, at ille secundū vniuscuiusq; culpam indicebat & multam.

Vides hic expresse sermonem fieri de publica cōfessione in conspectu totius populi in quo non res ipsa instituta est cum prius esset, sed modus quidam qui sacramento accidit, & pro tempore & loco variari potest. Temporibus em̄ Cypri, fuit nouatus, & tamen Cypri, asserit confessionem lapsis necessariam non tanq̄ nouiter institutam. Dicuntur etiam in chronicis & historijs quædam institui ab ecclesia vel pontificibus quādo seruanda esse declarantur, non solum quando lex nouiter obligans statuitur. Vnde in chronicis pontificū legitur victor primus statuisse q̄ in omni aqua naturali baptismus conferri potest. Alius dicitur statuisse q̄ natus de muliere christiana debeat baptisari, & similia etiam inueniuntur in chronicis instituta circa venerabile sacramentum eucharistiæ, quæ mediocriter eruditus theologus scit non esse humanæ potestatis statuere aut destituere. Sed statui dicuntur cū seruanda esse declarantur in quo pontifices magis sunt preces leges dei q̄ auctores suæ, & quod in præfata historia dicitur. Nectarius episcopus constantinopoli hanc ordinationem sustulisse. Primum cessit tumultui populari, sicut Ioannes papa & martyr a Iustino imperatore precibus obtinuit ecclesias reddi Arianis propter vim Theodorici regis gottorū & magnus Gregor, permisit baptisatos a presbyteris in fronte signari propter turbationē, sicut prudētes pontifices quædā mala permittūt ad maiora vitāda. Deinde constat aliquot cōstantinopolitanos episcopos, quædā ausos temere & per ambitionē cōtra ecclesiasticā regulā, vt ex epistolis Leonis, & Greg. pontificū habetur. Præterea fieri potest, q̄ q̄stū ad modū quendā qui humani iuris fuit prudēter sit ordinatiōe moderatus sicut Leo papa cōsuetudinē sustulit quali bello dato pœnitētes cogebātur occulta peccata publice fatentur

teri, Nihil em̄ derogat efficacie sacramēti publice an secreta
fiat cōfessio & absolutio propter quod varia apud varios cō
suetudo esse potuit, sicut etiā circa modū recipiēdi venerabi
le sacramētū eucharistiæ, quæ in primitiua ecclesia dabatur
etiā paruulis nondū ratione vtentibus, vt ex Dionysio &
Cy. cognoscitur dabatur laicis sub vtraq; specie cōmunio, vñ
credibile est illius tēporis patres motos fuisse verbis euāge
lij. Nisi manducaueritis carnē filij hois & biberitis eius san
guinē nō habebitis vitā in vobis vt omnibus baptisatis darēt
statim a baptismo. Item vt darēt omnibus sub vtraq; specie q
celebratiōi intererāt exclusis infidelibus apostatis, energumi
nis catechuminis & penitētib⁹, sequēti x̄o etate, q̄a sacramē
ta euāgelij & ad salutē necessaria omni loco & tpi debēt cō
uenire, attētis periculis & difficultatibus, & q̄ illud euāge
lij conueniēter accipitur spiritualiter, vidit patrū prudētia sa
tis esse populo, si sacramētū sumat sub specie panis maxime
cum vera ratio cōuincat etiā eo modo corpus & sanguinē
Christi sumi, & seruata est sumptio sub vtraq; specie solis sa
cerdotibus in quo nō est dicendū, q̄ patres aliquid euāgelij
aut mutauerint aut prætermiserint, sed q̄ aliquid viderūt spi
ritus sancto ecclesiā suā regente quod predecessores latuit cui
declarationi ecclesiæ quidam pertinaci animositate resisten
tes schismatici facti sunt.

Pari modo dicēdū videtur circa poenitētiæ sacramētū qd
baptisatis quidā prodesse posse negauerūt quæ hæreses sub
Cornelio pōtifice a Nouato nata est, vñ dicti sunt Nouatia
ni hac em̄ heresi surgēte habit⁹ est recursus. Primū ad sacras
lras. Deinde ad aploꝝ acta & cōstituta, & cepta est res dili
gētius excuti frequēti epōꝝ cōuentu donec ipsa hæresis cū
suis auctorib⁹ dānaretur. Attēderūt tūc patres ad potestātē
sacerdotibus datā in p̄sona petri cui Matth. xvi. cōmissæ sunt
clauēs regni coeloz. Itē qd apostolis pro se & suis successorib⁹
dictū est Ioā. xx. Quoz remiseritis peccata remittūtur eis
& q̄rū retinueritis retēta sūt & Iaco. vi. Cōfitemini alterutrū
peccata v̄ra & orate p̄ inuicē vt saluemini. Ex qbus & alijs
vriusq; testamēti locis bñ examiat⁹ & diligētē pōderatis
sūptū videt

videtur quod scribit Leo papa. Multiplex misericordia delapsibus subuenit humanis & c. epistola. lx. Visis etiam apostolorum actis & scriptis constat eos hortatos fuisse baptizatos, ut poenitentiam agerent ut Pe. simonem magum, & Pau. Corinthios & galatas quos poenitentia perfecta ad reconciliationem receperunt & communioni restituerunt. Pertinaces vero a sacramentis separauerunt. Ista enim consuetudo a Christi & apostolorum doctrina descendens ab initio fuit in ecclesia, ut patet ex dionysio in lib. ecclesiastice Hierarchie & ex eodem epistola. viij. vbi poenitentium ordinem excludit a communionem. Et licet tunc in illum ordinem nemo redigeretur nisi publicus aut sponte confessus, tamen etiam primis temporibus apparet poenitentiam in ecclesia habitam esse necessariam de quibuslibet mortalibus delictis quatumvis secretis neque illis non confessis solitos etiam in mortis articulo ad reconciliationem admitti. Id ita habere videtur satis colligi ex epistolis Cy. qui semper reconciliacioni, & paci dande morientibus praemittit exomologesim, id est confessionem faciendam presbytero aut diacono. Et in lib. de lapsis vsupra dictum est loquitur de ijs qui solum cordis cogitatum metu diuini iudicij sacerdotibus confitentur, & poenitentiae salutaris remedium suscipiunt. Poenitentiae itaque sacramentum purgat mortale, quod idem est quod criminale, & eius prima pars, scilicet contritio inchoatur ex timore poenarum, aut amore commodi, & tandem amore iustitiae vel virtutis perficitur & completur. Secunda vero pars puta confessio facienda est sacerdoti de omni crimine siue cordis, siue oris, siue operis, ex diuina ordinatione, non tantum humanis constitutionibus. Nec mouere debet glossa quae dicit dist. v. de poenitentia capitu. i. quod ex quadam vniuersali ecclesiae constitutione potiusque ex noui vel veteris testamenti auctoritate instituta sit. Cum ex dictis appareat falsum esse quod addit eam constitutionem non emanasse apud graecos nisi intelligat de constitutione cap. Omnis vtriusque sexus cuius tempore graeci erant schismatici non obediētes ecclesiae romanae. Nam temporibus Leonis primi graeci nondum erant ab ecclesia diuisi &

si & per multa tempora sequētia, quod vero dicit illud Iaco-
bi, Confitemini alterutrum peccata vestra fuisse consilij fru-
stra dicit, & contra sententias sanctorum prius allegatas. Nā
& panormitanus in capitu, omnis vtriusq; sexus dicens sibi
placere eam opinionem, quæ dicit confessionem inductam
iure humano, & non diuino nihil aliud probationis adducit
nisi q; nusq; habeatur expresse præceptum in nouo vel ve-
teri testamento, quod salua sua reuerentia non est verum, cū
habeatur in epistola Iacobi expresse. Item satis esset q; habe-
retur implicitæ, iuxta cap. cum Marthæ de celebratione mis-
sarum, & si argumentum valeret, æqualiter probaret confes-
sionem non esse iuris humani cum nusquam expresse habe-
atur in iure humano ante ca. omnis vtriusq; sexus nisi ex sen-
tentijs patrum per Gratianum allegatis in tracta. de pœniten-
tia quæ vt dictum est in humanis constitutionibus non fun-
dantur.

CIRCA SATISFACTIONEM dicit M.

q; nullam pœnam exigit deus remissa culpa, quam sacerdos
possit tollere vel minuere, quia talis pœna secundum diuinā
iustitiam debita nulla est, aut si aliqua sit, non potest ab homi-
ne tolli, quia (vt inquit) hoc esset mutare ius diuinum, hanc
ponit Mar. in declaratione conclusionis. v. in qua dicit Papa
non vult nec potest remittere vllas pœnas præter eas quas
suo vel canonū arbitrio imposuit, quam licet dicat se disputa-
re, tamen in declaratione ita loquitur, vt nihil dubitare vide-
atur, & in sermone de indulgentijs & alijs locis.

Contra hanc M. sententiam facit, quia secundum eam se-
quitur, q; nullus in purgatorio sit pro mortalibus puniendus
si nulla pœna debeat dimissa culpa cuius contrarium dicit
Cypri. lib. iij. epistolarum, epistola. ij. vbi de adulteris ad pœ-
nitentiam receptis loquitur dicens. Nec putes frater chariss.
hinc aut virtutē fratrum minui, aut martyria deficere, q; lap-
sis laxata sit pœnitentia, & q; pœnitentibus spes pacis obla-
ta, manet vero fidentium robur immobile, & apud timentes
ac dili-